

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ΕΝΤΑΣΣΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

WWW.INCLUDEDPROJECT.EU

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ΕΝΤΑΣΣΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ

Οδηγός για σχολεία

Adrián Crescini - Αικατερίνη Αραμπατζή - Anja Marojevic - Anna Bellan –
Γιώργος Μπαλαμώτης - Γεώργιος Κόσσυβας - Daniela Eletti - Dominique Borm -
Ελένη Μπογιατζιδάκη - Επαμεινώνδας Κουταβέλης - Erisjan Bregu
- Kristina Vasileska - Laura Stanzani - Lorena Valencia
Marina Natsia - Meritxell Martínez – Νάγια Μποέμη - Nicola Paganoni
Salma Aladdin - Sarah Harou - Valentina Narváez - Veronica Cattini - Vesper
Veer Visser

2023

Ο παρών οδηγός αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου “**INCLUDED: Inclusive sex-ed through creative methods**” (Αριθ. Έργου: 2020-1-UK01-KA227-SCH-094470). Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή της παρούσας δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συντακτών/ριών, και η Επιτροπή δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Εταίροι του Έργου INCLUDED

- Merseyside Expanding Horizons (Ηνωμένο Βασίλειο): www.expandinghorizons.co.uk
- La Xixa Teatre (Ισπανία): www.laxixa.org
- Anziani e Non Solo (Ιταλία): www.anzianienonsolo.it
- Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής (Ελλάδα): <https://pdeattikis.gr/EU/>
- Sexmatters (Ολλανδία): www.sexmatters.nl
- ΚΜΟΠ – Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας (Ελλάδα): <https://education-hub.kmop.org/>
- ΚΜΟΠ Σκοπίων (Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας): www.mk.kmop.org

Η παρούσα δημοσίευση διατίθεται με άδεια Creative Commons.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΤΑΣΣΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ.....	3
Οδηγός για σχολεία	3
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	8
Πληροφορίες για το έργο	8
Πώς να χρησιμοποιήσετε τον παρόντα οδηγό	9
Ορολογία.....	10
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	12
ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΟΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	12
Κριτική Παιδαγωγική (Paulo Freire).....	12
Κρίσιμα Περιστατικά	13
Θέατρο του Καταπιεσμένου.....	14
Ψυχολογία Προσανατολισμένη στη Διαδικασία.....	14
Γιατί οι εν λόγω μεθοδολογίες είναι κατάλληλες για τον σκοπό που υπηρετεί το έργο;.....	15
ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	18
ΚΑΙ ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙ;.....	18
Ανάλυση των συνεντεύξεων του σχολικού προσωπικού	18
Με τα λόγια των συμμετεχόντων/ουσών	24
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ: ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	26
ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Δραστηριότητες για εκπαιδευτικούς και οικογένειες για την ενίσχυση του ομαδικού πνεύματος και της συνεργασίας, την ενεργοποίηση του σώματος και την προσέγγιση θεμάτων	27
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Δραστηριότητες για αναστοχασμό των εκπαιδευτικών σχετικά με τον ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί, τους προσωπικούς τους περιορισμούς και τα ατομικά και επαγγελματικά τους οράματα σε σχέση με τη σεξουαλικότητα	35
ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Δραστηριότητες για εκπαιδευτικούς και οικογένειες για την εμπάθυνση στο περιεχόμενο που σχετίζεται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση	48
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Δραστηριότητες για την προώθηση του διαλόγου μεταξύ σχολείου και οικογένειας.....	59
ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΝΑ ΧΩΡΑ-ΕΤΑΙΡΟ	72
Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	72
Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ.....	74
Αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής από τους/τις εκπαιδευτικούς	74
Αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής από τις οικογένειες	75
Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	76
Αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής από τους/τις εκπαιδευτικούς	76
Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τις οικογένειες.....	77
Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ	79

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τους/τις εκπαιδευτικούς.....	79
Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	82
Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τους/τις εκπαιδευτικούς.....	82
Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ.....	84
Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τους/τις εκπαιδευτικούς.....	84
VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	88
VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	93
Πίνακας συνύπαρξης κωδικών με τις υψηλότερες συχνότητες	93
Ανάλυση Συνύπαρξης Κωδικών (Γράφημα Sankey).....	94

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Πληροφορίες για το έργο

Το έργο “INCLUDED: Inclusive sex-ed through creative methods” («Συμπεριληπτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μέσω δημιουργικών μεθόδων») υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+ στον τομέα της σχολικής εκπαίδευσης και ενώνει τις προσπάθειες επτά (7) εταίρων από έξι (6) χώρες: Merseyside Expanding Horizons (Ηνωμένο Βασίλειο), Anziani e Non Solo (Ιταλία), ΚΜΟΠ Σκοπίων (Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας), La Xixa (Ισπανία), Sexmatters (Ολλανδία), Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής και ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας (Ελλάδα).

Σύμφωνα με την UNESCO, αν και τα οφέλη της Συμπεριληπτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης (Comprehensive Sex Education - CSE) έχουν καταδειχθεί ευρέως, εξακολουθεί να υπάρχει περιορισμένη πληροφόρηση σχετικά με τον αντίκτυπό της σε ευάλωτες ομάδες, όπως οι νέοι/ες με νοητικές, γνωστικές και σωματικές αναπηρίες. Το έργο INCLUDED δημιουργήθηκε με στόχο την περαιτέρω διερεύνηση και δοκιμή κατάλληλων και αποτελεσματικών μεθοδολογιών για αυτή την ομάδα-στόχο, συνοδεύοντας παράλληλα τα σχολεία και τις οικογένειες προς την αυτογνωσία και τους διαλόγους με στόχο την προώθηση μιας περισσότερο συμπεριληπτικής και ολιστικής σεξουαλικής εκπαίδευσης (Έργο Included, 2023).

Επιπλέον, η έξαρση της πανδημίας COVID-19 επηρέασε, μεταξύ πολλών άλλων πτυχών της ζωής, τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των εφήβων με ποικίλους τρόπους, καθιστώντας το έργο INCLUDED ιδιαίτερα επίκαιρο. Από τη μία πλευρά, με το κλείσιμο των σχολείων, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση έτυχε λιγότερης ή μηδενικής προσοχής σε όλο τον κόσμο (Rutgers, Απρίλιος 2020). Ακόμη, σύμφωνα με τις εκθέσεις της EUROPOL και της UNICEF, η αυξημένη χρήση του διαδικτύου λόγω της πανδημίας έχει αυξήσει τον κίνδυνο σεξουαλικής παρενόχλησης ανηλίκων στο Διαδίκτυο, με αποτέλεσμα να καθίσταται επιτακτική η ανάγκη εκπαίδευσής τους, ώστε να αναγνωρίζουν και να αποφεύγουν τέτοιους κινδύνους. Από την άλλη, καθώς η πανδημία του COVID-19 ανάγκασε τα σχολεία σε όλες τις χώρες να κλείσουν απότομα, πολλοί γονείς/κηδεμόνες ανέλαβαν έναν πρόσθετο ρόλο ως «εκπαιδευτικοί» που όμως χρειαζόνταν υποστήριξη για να συνδεθούν με τα παιδιά τους και να εμβαθύνουν στη σεξουαλική υγεία με ουσιαστικό και πιο στοχευμένο τρόπο (Έργο Included, 2023).

Με βάση αυτή την παραδοχή, το εταιρικό σχήμα του έργου INCLUDED έθεσε ως στόχο να σχεδιάσει και να υλοποιήσει ένα συμπεριληπτικό πρόγραμμα σπουδών για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, δηλ. μια διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης σχετικά με τις γνωστικές, συναισθηματικές, σωματικές και κοινωνικές πτυχές της σεξουαλικότητας. Απώτερη επιδίωξή του ήταν να εφοδιάσει τα παιδιά και τους/τις νέους/ες με γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες που θα τους έδιναν τη δυνατότητα να φροντίζουν την υγεία, την ευημερία και την αξιοπρέπειά τους· να αναπτύσσουν κοινωνικές και σεξουαλικές σχέσεις με σεβασμό· να εξετάζουν πώς οι επιλογές τους επηρεάζουν τη δική τους

ευημερία και την ευημερία των άλλων· και να κατανοούν και να διασφαλίζουν την προστασία των δικαιωμάτων τους καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους (Έργο Included, 2023). Πέραν αυτού, το εν λόγω έργο, εστιάζοντας κυρίως στο να εφοδιάσει τους/τις εκπαιδευτικούς με τα εργαλεία και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητα για την υλοποίηση του προγράμματος σπουδών σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, συνέβαλε συν τοις άλλοις στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων τους και στη διεύρυνση των γνώσεων και των ικανοτήτων τους σε σχέση με την εν λόγω θεματολογία (Έργο Included, 2023).

Το έργο INCLUDED ανταποκρίθηκε στις προαναφερθείσες προκλήσεις δημιουργώντας τα εξής:

- Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με διδακτέα ύλη για μαθητές/μαθήτριες που θα οδηγήσει στην αποτελεσματική επίτευξη των βασικών μαθησιακών αποτελεσμάτων της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης (σύμφωνα με τα πρότυπα του Π.Ο.Υ.).
- Έναν εξ αποστάσεως κύκλο μαθημάτων (e-course) για εκπαιδευτικούς που θα τους/τις ενθαρρύνει να εφαρμόζουν σύγχρονες πρακτικές στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των μαθητών/τριών μέσω δημιουργικών μεθόδων.
- Κατευθυντήριες οδηγίες πολιτικής, με βάση την εμπειρία κάθε χώρας-εταίρου, σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής μιας δημιουργικής προσέγγισης σε ολόκληρο το σχολείο για την ολιστική και θετική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, οι οποίες απευθύνονται στις εκπαιδευτικές αρχές και τους/τις υπεύθυνους/νες χάραξης πολιτικής.

Στις επόμενες σελίδες, μπορείτε επίσης να συμβουλευτείτε τον μεθοδολογικό οδηγό INCLUDED που έχει ως στόχο να βοηθήσει τα σχολεία να ενθαρρύνουν την ενεργό συνεργασία των γονέων και των κηδεμόνων στο πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των μαθητών/μαθητριών σύμφωνα με τις συστάσεις πολιτικής του ΠΟΥ.

Πώς να χρησιμοποιήσετε τον παρόντα οδηγό

Ο μεθοδολογικός οδηγός «Εντάσσοντας την οικογένεια στη συμπεριληπτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση: οδηγός για σχολεία» απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και σχολικό προσωπικό για την ανάπτυξη εργαστηρίων (workshops) συμπεριληπτικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης για τις οικογένειες και τη σχολική κοινότητα. Οι μεθοδολογίες που εφαρμόστηκαν κατά τη δημιουργία και την υλοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων είναι οι εξής: Παιδαγωγική προσέγγιση με βάση τη μεθοδολογία του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση (UDL) και την Κριτική Παιδαγωγική του Paulo Freire· Τεχνική Κρίσιμων Περιστατικών (CIT)· Θέατρο του Καταπιεσμένου (ΘτΚ)· Ψυχολογία Προσανατολισμένη στη Διαδικασία (POP). Όλες οι δραστηριότητες δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ποικιλομορφία/ιδιαιτερότητα, με βάση τη διαθεματική προσέγγιση: φυλή, φύλο, ικανότητες, κοινωνική τάξη, μεταναστευτική κατάσταση, σεξουαλικός προσανατολισμός κ.λπ.

Οι στόχοι του παρόντος οδηγού είναι οι ακόλουθοι:

- Να υποστηρίξει τα σχολεία παρέχοντάς μια εύκολα εφαρμόσιμη και προσβάσιμη καθοδήγηση για να προσεγγίσουν και να εμπλέξουν τις οικογένειες στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση με προληπτικό, ενεργητικό και θετικό τρόπο.
- Να βοηθήσει τους γονείς/κηδεμόνες ώστε να διαδραματίσουν αποτελεσματικό ρόλο στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους και να συνεργαστούν με τα σχολεία προκειμένου να πετύχουν θετικά μαθησιακά αποτελέσματα σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.
- Να μοιραστεί ανοιχτούς εκπαιδευτικούς πόρους που μπορούν να συμβάλουν στην ευημερία και την κοινωνική ένταξη των νέων, ιδίως εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις.

Ο εν λόγω οδηγός απευθύνεται πρωτίστως στα σχολεία, ώστε να είναι σε θέση να στηρίξουν τη συμμετοχή της οικογένειας στα προγράμματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ωστόσο, θα μπορούσε κάλλιστα να φανεί πολύ χρήσιμος στις οικογένειες των μαθητών/τριών, καθώς θα τις εφοδιάσει με νέες πληροφορίες και τεχνικές που θα τις βοηθήσουν να διαφυλάξουν τα δικαιώματα των παιδιών τους.

Ο οδηγός διαρθρώνεται σε τέσσερα (4) κεφάλαια:

- Μεθοδολογικό πλαίσιο για την υλοποίηση εργαστηρίων ολιστικής και θετικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με τη συμμετοχή της οικογένειας: Στο πρώτο κεφάλαιο, θα βρείτε μια περιγραφή των μεθοδολογιών στις οποίες στηρίχθηκε το έργο μας σε ό,τι αφορά την έρευνα, τη δημιουργία και την υλοποίηση.
- Γιατί είναι σημαντική η συμμετοχή των οικογενειών και πώς μπορεί να επιτευχθεί: Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα βρείτε την ανάλυση είκοσι δύο (22) συνεντεύξεων με το προσωπικό των σχολείων σχετικά με τη σημασία που έχει να υπολογίζουμε στην υποστήριξη και τη συμμετοχή των οικογενειών για να εξασφαλίσουμε μια ολιστική και θετική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των μαθητών/μαθητριών.
- Δημιουργικά εργαστήρια για τη συμμετοχή της οικογένειας: διαδρομή μάθησης και δραστηριότητες: Στο τρίτο κεφάλαιο, θα βρείτε τη διαδρομή μάθησης και λεπτομερή περιγραφή των δραστηριοτήτων που αναπτύχθηκαν και δοκιμάστηκαν στο πλαίσιο του εργαστηρίου INCLUDED με το σχολικό προσωπικό και τις οικογένειες.
- Εμπειρία σε κάθε χώρα: Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα βρείτε μια περιγραφή της πιλοτικής εκπαίδευσης που πραγματοποιήθηκε σε κάθε χώρα-εταίρο μαζί με τις αξιολογήσεις τόσο των συμμετεχόντων ατόμων όσο και των εκπαιδευτών/τριών.

Ορολογία

Σε αυτόν τον οδηγό, θα παρατηρήσετε ότι δεν χρησιμοποιούμε τον όρο «αναπηρία», αλλά αναφερόμαστε σε νοητικές, γνωστικές και λειτουργικές ιδιαιτερότητες. Είμαστε υπερήφανοι/νες για το γεγονός ότι αυτό αποτελεί σημαντικό μέρος του συνολικού αντικτύπου που επέφερε το έργο INCLUDED στις οργανώσεις-εταίρους. Παρότι γνωρίζουμε ότι αυτή η αλλαγή στην ορολογία μπορεί να προκαλέσει κριτική, αποφασίσαμε να χρησιμοποιήσουμε τον όρο «ιδιαιτερότητα», διότι ο όρος «αναπηρία» μπορεί μερικές φορές να φέρει αρνητικές συνδηλώσεις και να υπονοεί έλλειψη

ικανότητας ή επάρκειας, ενώ οι όροι «νοητικές, γνωστικές και λειτουργικές ιδιαιτερότητες» μπορούν να συμβάλουν στην προώθηση μιας περισσότερο θετικής και συμπεριληπτικής προοπτικής. Επιπλέον, οι όροι αυτοί υπογραμμίζουν το γεγονός ότι τα άτομα με «αναπηρία» ενδέχεται να διαθέτουν ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών

δυνατών σημείων και ικανοτήτων και για τον λόγο αυτό, δεν πρέπει να «τα βάζουμε όλα στο ίδιο τσουβάλι».

Η χρήση των όρων «νοητικές, γνωστικές και λειτουργικές ιδιαιτερότητες» είναι επίσης περισσότερο συμπεριληπτική, διότι δεν ταυτίζονται όλα τα άτομα με διαφορετικές ικανότητες με τον όρο «αναπηρία». Ορισμένα άτομα μπορεί να προτιμούν να χρησιμοποιούν άλλους όρους, όπως «με διαφορετικές ικανότητες» ή «νευροδιαφορετικοί/κές/κά», για να περιγράψουν τον εαυτό τους.

Γενικά, πιστεύουμε ότι η χρήση όρων που εστιάζουν στην ποικιλομορφία και τη συμμετοχικότητα μπορεί να συμβάλλει στη δημιουργία ενός πιο θετικού και ανεκτικού περιβάλλοντος σε αντίθεση με τα αρνητικά στερεότυπα που μπορεί να οδηγήσουν στον στιγματισμό ή τον αποκλεισμό ατόμων από ορισμένες δραστηριότητες ή ευκαιρίες, ακόμη και αν είναι πλήρως ικανά να συμμετάσχουν με τις κατάλληλες προσαρμογές και την αντίστοιχη υποστήριξη.

Τέλος, η «αναπηρία» είναι συχνά μια σχετική έννοια που καθορίζεται από τις κοινωνικές νόρμες και προσδοκίες, καθώς και από τη διαθεσιμότητα πόρων και υποστήριξης. Συνολικά, είναι σημαντικό για την κοινωνία να αναγνωρίσει και να αντιμετωπίσει τους τρόπους με τους οποίους δομικοί και κοινωνικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν την κατάσταση ικανότητας-αναπηρίας, για τη δημιουργία ενός περισσότερο συμπεριληπτικού και υποστηρικτικού περιβάλλοντος για όλους τους ανθρώπους.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΟΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΞΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Κριτική Παιδαγωγική (Paulo Freire)

Ο Paulo Freire (1921-1997), ιδρυτής της Συμμετοχικής Έρευνας Δράσης (PAR), της Κριτικής Παιδαγωγικής, της Λαϊκής Εκπαίδευσης, της Θεολογίας της Απελευθέρωσης και της Λατινοαμερικάνικης Κριτικής Θεωρίας, υπήρξε πρόδρομος των επιστημολογικών θεωρήσεων του Νότου. Στους τομείς της εκπαίδευσης, της έρευνας και της επικοινωνίας, το σπουδαίο βιβλίο του, «Η Αγωγή του Καταπιεζόμενου» (Pedagogy of the Oppressed, 1968), σηματοδότησε ένα πριν και ένα μετά, πρώτα στη Λατινική Αμερική και αργότερα εξαπλώθηκε σε άλλες περιοχές, τόσο του Βορρά όσο και του Νότου, ανοίγοντας νέους δρόμους στη σκέψη για τη μόρφωση και την παιδεία ως απελευθερωτική κουλτούρα (Fernández-Aballí, 2020). Το έργο του Freire αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο λίθο για το λατινοαμερικάνικο κίνημα της Λαϊκής Εκπαίδευσης, το οποίο λειτούργησε ως το σκεπτικό για πολλά λαϊκά και αντι-καταπιεστικά πολιτικά κινήματα σε παγκόσμιο επίπεδο. Η λαϊκή εκπαίδευση είναι μια φιλοσοφία και παιδαγωγική που στηρίζεται στην έννοια της φιλελευθεροποίησης της εκπαίδευσης στην οποία όλα τα άτομα:

- α) Είναι ικανά να διδάσκουν και να μαθαίνουν.
- β) Διαθέτουν κάποια γνώση.
- γ) Είναι υποκείμενα της διαδικασίας και ποτέ αντικείμενα της διαδικασίας.
- δ) Έχουν το ίδιο δικαίωμα να μιλούν και ακούγεται η άποψή τους.
- ε) Έχουν το ίδιο δικαίωμα να προτείνουν προβλήματα, επιλογές, περιεχόμενα και λύσεις (La Xixa Teatre, 2023).

Για τον Freire, η κριτική παιδαγωγική είναι μια πολιτική και ηθική πρακτική που προσφέρει τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τους κοινωνικούς δεσμούς που επιτρέπουν στους/στις μαθητές/τριες να εξερευνήσουν τις δυνατότητες του τι σημαίνει να είναι ένα άτομο κριτικά σκεπτόμενος πολίτης. Παράλληλα, επεκτείνει και εμβαθύνει τη συμμετοχή τους στην υπόσχεση μιας ουσιαστικής δημοκρατίας και όχι σε μια μέθοδο ή μια a priori τεχνική που πρέπει να επιβληθεί σε όλα τα παιδιά (Giroux, 2010).

Ο Freire υποστήριξε την αντιμετώπιση των μαθητών/μαθητριών ως συνδημιουργών της γνώσης και της πληροφορίας. Ο διάλογος, ο οποίος επιτρέπει σε όλους/όλες να θέτουν ελεύθερα ερωτήσεις και να μοιράζονται απόψεις, τυγχάνει ιδιαίτερης προσοχής στην μέθοδο προβληματισμού που προτείνει. Επομένως, η εκπαίδευση θεωρείται ως πρακτική της ελευθερίας, και κατά την άσκηση της ελευθερίας, οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να αυξήσουν τη συνειδητοποίησή τους μέσω του διαλόγου (Shih, 2018).

Κρίσιμα Περιστατικά

Η έννοια του «πολιτισμικού σοκ» ή του «κρίσιμου περιστατικού» αναπτύχθηκε από τη Γαλλίδα κοινωνική ψυχολόγο Margalit Cohen-Emerique. Η μέθοδος αυτή, έχει ως στόχο να βοηθήσει τους ανθρώπους να επεξεργαστούν τις πολιτισμικές διαφορές ή τις εμπειρίες «πολιτισμικού σοκ». Τα ευρήματα της Cohen-Emerique συμφωνούν με τις ευρέως διαδεδομένες επικρίσεις για αυτό που αναφέρεται ως στρατηγική «συγκεκριμένης κουλτούρας». Από τη μία πλευρά, η παροχή ακριβούς και συνεχούς γνώσης σχετικά με τις πολιτισμικές νόρμες είναι αδύνατη. Επειδή κάθε πολιτισμός έχει δυναμικό και συνεχώς μεταβαλλόμενο χαρακτήρα, καθώς και επειδή τα μέλη του έχουν ποικίλες και μοναδικές εμπειρίες, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες αξίες και συμπεριφορές που μπορούν να εφαρμοστούν σε ολόκληρες πολιτισμικές ομάδες και τα μέλη τους. Από την άλλη πλευρά, φαίνεται να είναι εξαιρετικά δύσκολο να εφαρμοστεί αποτελεσματικά αυτό το είδος γνώσης σε πραγματικές καταστάσεις: κατά κάποιον τρόπο, η ανθρωπολογική γνώση είναι δύσκολο να μεταφερθεί στις συνήθεις ενσώματες αλληλεπιδράσεις.

Το «πολιτισμικό σοκ» είναι μια αλληλεπίδραση με ένα πρόσωπο ή αντικείμενο από έναν διαφορετικό πολιτισμό, που τοποθετείται σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο, η οποία προκαλεί αρνητικές ή θετικές γνωστικές και συναισθηματικές αντιδράσεις, μια αίσθηση απώλειας σημείων αναφοράς, μια αρνητική αναπαράσταση του εαυτού μας και ένα αίσθημα έλλειψης αποδοχής που μπορεί να προκαλέσει ανησυχία και θυμό (Cohen-Emerique 2013:65).

Για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που εντόπισε, η Cohen-Emerique ανέπτυξε μια μεθοδολογία που έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως στην εκπαίδευση και στην εποπτεία επαγγελματιών στον κοινωνικό τομέα και τον τομέα της υγείας. Η διαπολιτισμική προσέγγιση της Cohen-Emerique βασίζεται σε τρία στάδια, καθένα από τα οποία στηρίζεται σε διαφορετικές εκπαιδευτικές μεθόδους και εργαλεία και προϋποθέτει την ανάπτυξη διαφορετικών ικανοτήτων: 1. Αποκέντρωση 2. Ανακάλυψη του πολιτισμικού πλαισίου αναφοράς του/των άλλου/άλλων 3. Διαπραγμάτευση (Elan Interculturel, 2019).

1) Το πρώτο στάδιο, η αποκέντρωση, βασίζεται στην κατανόηση ότι όταν υπάρχει σύγκρουση, αυτή δεν προκύπτει απλώς από την κουλτούρα του άλλου ατόμου, αλλά μάλλον από την αλληλεπίδραση δύο διαφορετικών πολιτισμικών πλαισίων αναφοράς. Έτσι, η αποκέντρωση ενθαρρύνει τη διερεύνηση των δικών μας πολιτισμικών μοντέλων, πρακτικών, νορμών και του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν με τις αξίες, τις νόρμες και τις προσδοκίες των άλλων (Elan Interculturel, 2019).

2) Μπορούμε να κατανοήσουμε ένα άλλο άτομο με μεγαλύτερη σαφήνεια, από τη στιγμή που έχουμε επίγνωση των δικών μας πολιτισμικών νορμών, αξιών και αναπαραστάσεων. Σε αυτό το στάδιο, στοχεύουμε: να αποκτήσουμε μια πιο εμπειριστατωμένη κατανόηση των πολιτισμικών νορμών, των αξιών και των συμπεριφορών των ατόμων που προέρχονται από άλλους πολιτισμούς: να απαλλαγούμε από απλοϊκές υποθέσεις και στερεότυπα: να συνειδητοποιήσουμε το πλήθος των μεταβλητών που μπορεί να επηρεάζουν το πολιτισμικό πλαίσιο αναφοράς του άλλου ατόμου.

3) Το τρίτο στάδιο, η διαπραγμάτευση, συνεπάγεται την προσπάθεια επίλυσης ενός συγκεκριμένου ζητήματος, διατηρώντας όσο το δυνατόν πιο ανέπαφη την ταυτότητα και

των δύο μερών. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, προσπαθούμε να αναπτύξουμε συμπεριφορές και επικοινωνιακές δεξιότητες φιλικές προς τη διαπραγμάτευση.

Θέατρο του Καταπιεσμένου

Το Θέατρο του Καταπιεσμένου (ΘΚ) αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1970 από τον Βραζιλιάνο θεατρικό σκηνοθέτη και συγγραφέα Augusto Boal, και αποτέλεσε ένα από τα κύρια εργαλεία των κινημάτων συμμετοχικής επικοινωνίας και λαϊκής εκπαίδευσης στη Λατινική Αμερική. Σε αντίθεση με πολλές κοινωνικές πτυχές του θεάτρου, το Θέατρο του Καταπιεσμένου είναι μια πολιτική μορφή θεάτρου. Πρόκειται για μια συνεργατική συνάντηση που στόχο έχει τη χειραφέτηση. Στηρίχθηκε στη βάση της επιστημολογίας της «Αγωγής του Καταπιεζόμενου» του Paulo Freire. Χρησιμοποιεί θεατρικά παιχνίδια για να αποδομήσει τις αντιλήψεις μας, κάνοντάς μας να συνειδητοποιήσουμε τα πολιτισμικά μας φίλτρα, εξηγώντας και αντιδρώντας τις συγκρούσεις και τις εμπειρίες μας. Η αναπαράσταση των ατομικών προβλημάτων και στη συνέχεια η κοινωνική διερεύνηση τους με τα μέλη μιας ομάδας, επιτρέπει να αναζητήσουμε εναλλακτικές λύσεις σε καταστάσεις που συχνά είναι δύσκολο να επιλυθούν με μια μεμονωμένη παρέμβαση (Boal, 2006).

Το Θέατρο του Καταπιεσμένου είναι ευρύτατα διαδεδομένο σε όλο τον κόσμο. Πρόκειται για ένα σύνολο θεατρικών πρακτικών που έχουν σχεδιαστεί με σκοπό την διερεύνηση της συστημικής καταπίεσης και εκμετάλλευσης σε καθημερινές καταστάσεις, και τη μετατροπή των θεατών/τριών σε ενεργούς θεατές. Αυτή η ποιητική χρησιμοποιεί ποικίλες μεθόδους, όπως το Θέατρο Φόρουμ, το Θέατρο Εφημερίδα, το Θέατρο Εικόνα, το Αόρατο Θέατρο και άλλες. Όλες αυτές έχουν αναπτυχθεί για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου, που είναι η μετατροπή των θεατών/τριών σε ηθοποιούς. Στην πραγματικότητα, ο όρος «θεατής/θεάτρια» δεν πρέπει να νοείται μόνο ως λέξη που χρησιμοποιείται στις τέχνες αλλά και στην πολιτική. Ο Boal θεωρεί ότι μπορούμε να γίνουμε πολιτικοί/κές «παίκτες/κτριες» στην καθημερινή ζωή δρώντας σε ένα θεατρικό πλαίσιο (Coudray, 2017).

Το Θέατρο του Καταπιεσμένου είναι θέατρο υπό την πλέον αρχαϊκή έννοια του όρου: όλα τα ανθρώπινα όντα είναι ηθοποιοί, γιατί δρουν, και θεατές, γιατί παρατηρούν. Είμαστε όλοι θεατές - ηθοποιοί. Το θέατρο του Καταπιεσμένου είναι μια μορφή θεάτρου μεταξύ όλων των άλλων. Ό,τι κάνουν οι ηθοποιοί, το κάνουμε σε όλη μας τη ζωή, πάντα και παντού. Οι ηθοποιοί μιλούν, κινούνται, ντύνονται ανάλογα με το σκηνικό, εκφράζουν ιδέες, αποκαλύπτουν πάθη - όπως ακριβώς κάνουμε κι εμείς στην καθημερινή μας ζωή. Η μόνη διαφορά είναι ότι οι ηθοποιοί έχουν συνείδηση ότι χρησιμοποιούν τη θεατρική γλώσσα και έτσι μπορούν καλύτερα να τη χρησιμοποιήσουν προς όφελός τους, ενώ η γυναίκα και ο άνδρας στον δρόμο δεν συνειδητοποιούν ότι κάνουν θέατρο (Boal, 2002, σ. 9).

Ψυχολογία Προσανατολισμένη στη Διαδικασία

Το Process Work (PW) είναι μια διεπιστημονική μέθοδος που προτείνει στάσεις και εργαλεία για τη διευκόλυνση του μετασχηματισμού και της ανάπτυξης μέσω της διαχείρισης συγκρούσεων. Η μέθοδος PW μπορεί να εφαρμοστεί σε ψυχολογικά,

σωματικά και κοινωνικά προβλήματα τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο (trabajodeprocesos.net).

Η μέθοδος αυτή παρέχει ένα μοντέλο που ενσωματώνει και χρησιμοποιεί συνεισφορές από διάφορους επιστημονικούς κλάδους προκειμένου να διευκολύνει τον ατομικό και συλλογικό μετασχηματισμό και την ανάπτυξη. Εφαρμόζεται σε διάφορους τομείς: ανάπτυξη κοινοτήτων και οργανισμών, εκπαίδευση σε θέματα ποικιλομορφίας και ηγεσίας, ατομική ψυχοθεραπεία και οικογενειακές σχέσεις, συμβουλευτική και συντονισμός ομάδων. Το Process Work εστιάζει κυρίως στην ανάπτυξη μιας κατάστασης συνειδητοποίησης, δηλαδή στο να βοηθήσει ανθρώπους και ομάδες να συνειδητοποιήσουν πώς αντιλαμβάνονται και βιώνουν τις εμπειρίες τους, να μάθουν να αλλάζουν την προσέγγισή τους και να ανακαλύψουν πληροφορίες που δεν παρατηρούν ή θέτουν στο περιθώριο και που περιορίζουν την ικανότητα ανταπόκρισής τους. Πολλές από τις πληροφορίες που χρειαζόμαστε για να αλλάξουμε και να αναπτυχθούμε δεν γίνονται αντιληπτές επειδή αποτελούν πρόκληση για τη συνηθισμένη μας συνείδηση. Χωρίς να το συνειδητοποιούμε, βάζουμε στην άκρη ορισμένες πτυχές - γνωστές και ως υποκειμενικές - της καθημερινής μας εμπειρίας: συναισθήματα, επιθυμίες, όνειρα, διαισθήσεις, φαντασιώσεις, διαθέσεις κ.λπ. επειδή έρχονται σε σύγκρουση με το βασικό σύστημα πεποιθήσεων ή με την κυρίαρχη κουλτούρα στην οποία ανήκουμε. Επομένως, δεν επιτρέπουμε στον εαυτό μας να ακούει ή να μιλάει για εμπειρίες που βρίσκονται έξω από το πεδίο της συνηθισμένης μας συνείδησης και να είναι σε θέση να αντιληφθεί σήματα και πληροφορίες μιας μη συνηθισμένης πραγματικότητας. Για καλή μας τύχη, αυτό που περιθωριοποιούμε δεν εξαφανίζεται, απλώς ακολουθεί διαφορετικές διαδρομές για να εκδηλωθεί και να ληφθεί υπόψη, είτε σε προσωπικό είτε σε συλλογικό επίπεδο. Το Process Work μας διδάσκει πώς να συνδεόμαστε με τον βαθύτερο εαυτό μας και πώς να είμαστε δημιουργικοί/κές και να ελίσσόμαστε σε ακραίες συνθήκες. Χρησιμοποιεί διάφορα εργαλεία, όπως τα Ανοιχτά Φόρουμ, ο Συντονισμός Ομάδων και οι Διαδικασίες που είναι Προσανατολισμένες σε Φόρουμ (trabajodeprocesos.net).

Γιατί οι εν λόγω μεθοδολογίες είναι κατάλληλες για τον σκοπό που υπηρετεί το έργο;

Η Συμπεριληπτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση (CSE) αποσκοπεί στο να εφοδιάσει τα παιδιά με γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες που θα τα καταστήσουν ικανά να συνειδητοποιήσουν την υγεία, την ευημερία και την αξιοπρέπειά τους· να αναπτύξουν κοινωνικές και σεξουαλικές σχέσεις με σεβασμό· να εξετάσουν πώς οι επιλογές τους επηρεάζουν την ευημερία τους και την ευημερία των άλλων· και να κατανοήσουν και να διασφαλίσουν την προστασία των δικαιωμάτων τους καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Αν και τα οφέλη της έχουν καταδειχθεί ευρέως, σύμφωνα με την UNESCO υπάρχει περιορισμένη πληροφόρηση σχετικά με τον αντίκτυπο της σε περιθωριοποιημένες ομάδες, όπως οι νέοι/νέες με νοητικές, γνωστικές και σωματικές αναπηρίες, ενώ θα πρέπει να διερευνηθούν περαιτέρω κατάλληλες και αποτελεσματικές μεθοδολογίες για αυτή την ομάδα στόχο. Σύμφωνα με τους/τις ερευνητές/τριες, οι μέθοδοι που βασίζονται στη μοντελοποίηση, το παιχνίδι ρόλων, τη δοκιμή και την πράξη, μπορούν να φανούν αρκετά χρήσιμες για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των ατόμων με νοητικές ιδιαιτερότητες (Schaafsma *et al.*, 2015).

Από την άλλη πλευρά, η UNESCO υποστηρίζει ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο, όταν τα προγράμματα που υλοποιούνται στο σχολείο συμπληρώνονται με τη συμμετοχή γονέων και εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικών φορέων και υπηρεσιών φιλικών προς τη νεολαία, υιοθετώντας μια προσέγγιση που αφορά το σύνολο της σχολικής κοινότητας.

Η κοινοπραξία του έργου INCLUDED σχεδίασε και δοκίμασε σε πιλοτικό επίπεδο ένα συμπεριληπτικό πρόγραμμα σπουδών σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης για μαθητές/μαθήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ένα μοντέλο για την προώθηση μιας ολιστικής σχολικής προσέγγισης της σεξουαλικής αγωγής, τα οποία βασίζονται σε θεατρικές τεχνικές. Πράγματι, η χρήση δημιουργικών μεθόδων έχει αποδειχθεί αποτελεσματική στην εκπαίδευση των νέων, ενώ οι προσεγγίσεις της Κριτικής Παιδαγωγικής και της Αγωγής του Καταπιεζόμενου μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά για την προώθηση διαλογικών σχέσεων εντός των ομάδων. Όπως ανέφερε ο Paulo Freire: «Με τον διάλογο, ο δάσκαλος των μαθητών και οι μαθητές του δασκάλου παύουν να υπάρχουν και αναδύεται ένας νέος ρόλος: ο δάσκαλος-μαθητής με τους μαθητές-δασκάλους. Ο δάσκαλος δεν είναι πλέον απλώς αυτός που διδάσκει, αλλά αυτός που διδάσκεται σε διάλογο με τους μαθητές, οι οποίοι με τη σειρά τους, ενώ διδάσκονται, διδάσκουν επίσης. Γίνονται από κοινού υπεύθυνοι για μια διαδικασία στην οποία αναπτύσσονται όλοι» (Freire, 1970: 80).

Οι δημιουργικές και συμμετοχικές μέθοδοι είναι ιδιαίτερα κατάλληλες για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση παιδιών, εφήβων και ατόμων με νοητικές, γνωστικές ή/και λειτουργικές ιδιαιτερότητες για διάφορους λόγους:

- 1) Ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή: Οι δημιουργικές μέθοδοι εμπλέκουν τους/τις συμμετέχοντες/χουσες ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, καθώς επιτρέπει στους/στις εφήβους/βες και τα άτομα με νοητικές, γνωστικές ή/και λειτουργικές ιδιαιτερότητες να εξερευνήσουν και να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους πιο αποτελεσματικά.
- 2) Επιτρέπουν την εξατομίκευση της μάθησης: Κάθε άνθρωπος έχει μοναδικό ρυθμό και στυλ μάθησης. Οι δημιουργικές μέθοδοι επιτρέπουν την προσαρμογή της μαθησιακής διαδικασίας στις ατομικές ανάγκες κάθε μαθητή/τριας. Για παράδειγμα, ένα άτομο με νοητικές ιδιαιτερότητες μπορεί να χρησιμοποιήσει σχέδια και εικόνες για να κατανοήσει καλύτερα τις έννοιες, ενώ ένα άτομο με πιο ανεπτυγμένες γλωσσικές δεξιότητες μπορεί να προτιμήσει τη συζήτηση και τον διάλογο.
- 3) Προωθούν την αυτοέκφραση και την αυτοπεποίθηση: Οι δημιουργικές και συμμετοχικές μέθοδοι προάγουν, συν τοις άλλοις, την αυτοέκφραση και την αυτοπεποίθηση, που είναι απαραίτητες για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Οι μέθοδοι αυτές επιτρέπουν στους/στις εφήβους/βες και στα άτομα με νοητικές, γνωστικές ή/και λειτουργικές ιδιαιτερότητες να εκφράζουν τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις απορίες τους σχετικά με τη σεξουαλικότητα χωρίς τον φόβο της κρίσης. Αυτό μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντικό για όσα άτομα μπορεί να

αισθάνονται περιθωριοποιημένα ή αποκλεισμένα από άλλα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

- 4) Είναι περισσότερο προσιτές: Οι δημιουργικές και συμμετοχικές μέθοδοι είναι πιο προσιτές στα άτομα με αναπηρίες, επειδή δεν στηρίζονται αποκλειστικά στη χρήση κειμένου και λεκτικής επικοινωνίας. Οι συμμετέχοντες/χουσες μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες μορφές έκφρασης, όπως σχέδια, φωτογραφίες, παιχνίδια ρόλων και άλλα οπτικά και αισθητηριακά μέσα, γεγονός που τις καθιστά περισσότερο συμπεριληπτικές.

ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

ΚΑΙ ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙ;

Σύμφωνα με το πλαίσιο πολιτικής της UNESCO, για την ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών, είναι χρήσιμο να οργανωθεί κάποια μορφή συνεργασίας με τους γονείς, όχι μόνο για να εξασφαλιστεί η απαραίτητη υποστήριξη από αυτούς, αλλά και για να διασφαλιστεί η βέλτιστη «προσαρμογή» μεταξύ του άτυπου ρόλου των γονέων και του επίσημου ρόλου του σχολείου (Stabback, 2016). Στην περίπτωση των μαθητών/τριών με νοητικές, γνωστικές ή/και λειτουργικές ιδιαιτερότητες, είναι ακόμη πιο σημαντικό η υποστήριξη αυτή να είναι αμφίδρομη, καθώς οι γονείς συχνά αισθάνονται αβοήθητοι όταν έρχονται αντιμέτωποι με τη σεξουαλικότητα των παιδιών τους. Παρά τη σημασία της οικογένειας στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, σύμφωνα με την έκθεση του 2018 με τίτλο “Sexuality Education in Europe and Central Asia: State of the Art and Recent Development”, οι οικογένειες, ως εκπρόσωποι της κοινωνίας στα σχολεία, μπορούν να αποτρέψουν την εισαγωγή κατάλληλων προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Στην πραγματικότητα, αν και στην Ολλανδία δεν υπάρχει σχεδόν καμία αντίδραση από κοινωνικές ομάδες απέναντι στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και στο Ηνωμένο Βασίλειο παρατηρούνται κάποιες αντιρρήσεις, ενώ στην Ισπανία εκφράζεται σοβαρή εναντίωση στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Στην Ιταλία, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν είναι υποχρεωτική στα σχολεία. Όταν όμως προτείνονται σχετικά προγράμματα, η συμμετοχή των μαθητών/τριών πρέπει να εγκριθεί από τις οικογένειες, γεγονός που καταδεικνύει πόσο σημαντική είναι η δημιουργία συμμαχίας μαζί τους. Στην Ελλάδα, τα μαθήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και ιδιαίτερα αυτά που περιλαμβάνουν την Ειδική Αγωγή είναι ατομικά και κατά κανόνα μη συστηματικά. Επομένως, εναπόκειται στην οικογένεια να εκπαιδεύσει και να υποστηρίξει τα παιδιά της σε αυτό το θέμα (INCLUDED Application, σ. 136).

Οι γονείς καλούνται να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο στην υποστήριξη της μάθησης των παιδιών τους, και η συμμετοχή της γονεϊκής κοινότητας σε αυτά τα αρχικά στάδια ενισχύει τη δέσμευση των γονέων τόσο για το πρόγραμμα σπουδών όσο και για τη μάθηση των παιδιών τους. Η συμμετοχή των γονέων στη μάθηση των παιδιών τους έχει σημαντικά αποτελέσματα, άλλωστε, όχι μόνο για τα παιδιά, αλλά και για τους ίδιους τους γονείς (UNESCO, 2016, σ. 13).

Ανάλυση των συνεντεύξεων του σχολικού προσωπικού

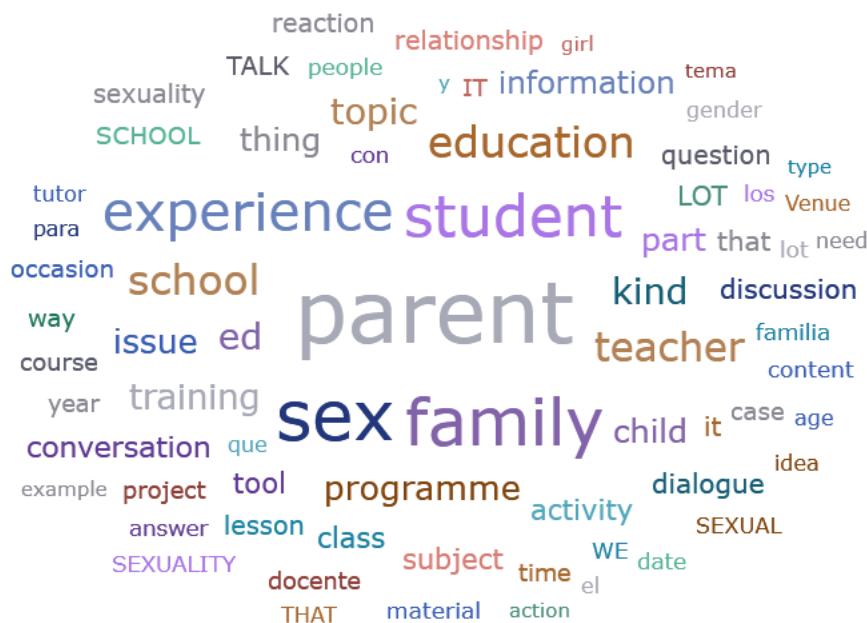
Η κοινοπραξία του έργου INCLUDED, προκειμένου να εμβαθύνει την έρευνα σχετικά με τη σημασία της οικογένειας και της υποστήριξής της προς το σχολείο ως μέσο διασφάλισης της ολοκληρωμένης σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των μαθητών/τριών, πραγματοποίησε συνεντεύξεις με μέλη του σχολικού προσωπικού από τον Μάιο έως τον Οκτώβριο του 2022. Συνολικά, διενεργήθηκαν είκοσι δύο (22) ημιδομημένες

συνεντεύξεις¹ με εκπαιδευτικούς και σχολικό προσωπικό από τις ακόλουθες χώρες: Ελλάδα, Ιταλία, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ισπανία, με σκοπό να εντοπιστούν οι ανάγκες τους σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και την υποστήριξη των οικογενειών των μαθητών/τριών τους. Στη συνέχεια, οι συνεντεύξεις αναλύθηκαν με τη χρήση τεχνικών ανάλυσης περιεχομένου. Αυτό οδήγησε στον εντοπισμό οκτώ (8) κατηγοριών: εκπαίδευση, ενδιαφέρον σε σχέση με το θέμα, περιεχόμενο, σημασία για την οικογένεια, διάλογος, γονείς, ρόλος των εκπαιδευτικών, κοινωνική παρέμβαση/εκπαίδευση με τις οικογένειες.

Η ανάλυση περιεχομένου πραγματοποιήθηκε αρχικά με τη χρήση ανοικτής κωδικοποίησης (διαχωρισμός των δεδομένων και επισήμανσή τους με κωδικούς) και έπειτα, με τη χρήση αξονικής κωδικοποίησης ή τη διαδικασία συσχέτισης των κωδικών (κατηγοριών και εννοιών) μεταξύ τους, μέσω ενός συνδυασμού επαγωγικής και παραγωγικής σκέψης. Οι αφηγήσεις που προέκυψαν από την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκαν ως πρωτογενές υλικό.

Το λογισμικό ATLAS.ti v.23 χρησιμοποιήθηκε για την ανάδειξη της συχνότητας και της σημασίας των κατηγοριών και των κωδικών, για την οργάνωση των ποιοτικών δεδομένων, καθώς και ως εργαλείο για την απεικόνιση των αποτελεσμάτων μέσω ενός σύννεφου λέξεων (Εικόνα 1) και ενός πίνακα συνύπαρξης των κωδικών (βλ. Παραρτήματα).

Σχήμα 1

Πηγή: Εταιρικό σχήμα INCLUDED

¹ Οι ημιδομημένες συνεντεύξεις είναι ποιοτικά εργαλεία που βασίζονται σε έναν οδηγό θεμάτων ή ερωτήσεων. Ο/Η υπεύθυνος/νη διεξαγωγής της συνέντευξης έχει τη δυνατότητα να εισαγάγει πρόσθετες ερωτήσεις για την αποσαφήνιση εννοιών ή τη λήψη περαιτέρω πληροφοριών.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι κύριες γλωσσικές κατηγορίες που βρέθηκαν στο σύνολο του σώματος των συνεντεύξεων και οι αντίστοιχες αφηγήσεις ή τοποθετήσεις/απόψεις. .

Κύριες Κατηγορίες	Κύριοι λόγοι των ερωτηθέντων ατόμων
Εκπαίδευση και ενδιαφέρον σε σχέση με το θέμα	<p>Οι περισσότεροι από τους/τις ερωτηθέντες/θείσες δεν έχουν συμμετάσχει σε κάποια εκπαίδευση για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Όσοι/σες έχουν συμμετάσχει, ανέφεραν ότι οι εκπαιδεύσεις αυτές είχαν τεχνική, θεωρητική και συγκεκριμένη προσέγγιση. Παρόλο που οι περισσότεροι/ρες από τους/τις ερωτηθέντες/θείσες έχουν προσωπικό και επαγγελματικό ενδιαφέρον για τα θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, εκφράζουν δυσκολίες στην εφαρμογή και τη μεταφορά των θεμάτων στο σχολείο ή αντιλαμβάνονται τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ως κάτι που δεν συνδέεται τόσο με το αντικείμενο που συνήθως διδάσκουν.</p>
Περιεχόμενο	<p>Οι ερωτηθέντες/θείσες εξέφρασαν την ανάγκη να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους σχετικά με τα θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, όχι μόνο βάσει μιας βιολογικής προσέγγισης, αλλά και βάσει μιας συναισθηματικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης. Ορισμένοι/νες από αυτούς/τές κοινοποίησαν επίσης την ανάγκη να μάθουν καινοτόμες μεθόδους και εργαλεία για την αντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων.</p> <p>Τα κυριότερα ζητήματα που διαπιστώθηκε ότι πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι τα εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> - το φύλο, η ταυτότητα φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός - η συναίνεση - η πορνογραφία - οι σεξουαλικές-συναισθηματικές σχέσεις - τα κοινωνικά δίκτυα - η χρήση αντισυλληπτικών - τα Σεξουαλικά μεταδιδόμενα Νοσήματα (ΣΜΝ). <p>Οι ερωτηθέντες/θείσες εντόπισαν ορισμένους περιορισμούς και προφυλάξεις που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αντιμετώπιση των εφήβων και των θεμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης: για παράδειγμα, τα διαφορετικά επίπεδα ωριμότητας των μαθητών/τριών στην ίδια τάξη, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και η επιρροή της οικογένειας.</p>
Σημασία για την οικογένεια	<p>Οι ερωτηθέντες/θείσες θεωρούν πολύ σημαντικό να δημιουργηθούν ευκαιρίες για διάλογο με τις οικογένειες. Ωστόσο, ορισμένοι/νες από αυτούς/τές πιστεύουν ότι είναι μια δύσκολη διαδικασία και μπορεί να υπάρξει κάποιο επίπεδο αντίστασης από κάποιες οικογένειες. Μερικοί/κές ερωτηθέντες/θείσες διακρίνουν τις οικογένειες σε «ανοικτές» και «κλειστές» και συνδέουν αυτή τη διάκριση με τις διαφορετικές κουλτούρες, θρησκείες και</p>

	<p>αξίες. Όσον αφορά τις θρησκείες, υπάρχουν δύο που αναφέρονται ως «περιοριστικές»: ο Καθολικισμός και το Ισλάμ. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι παράγοντες αυτοί αντιπροσωπεύουν μια δυσκολία και περιορίζουν την ανάπτυξη σχέσης και διαλόγου με τις οικογένειες.</p> <p>Αναφορικά με την έγκριση των προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης από τις οικογένειες, οι απαντήσεις ποικίλλουν ανάλογα με το πλαίσιο. Για παράδειγμα, στην Ολλανδία, η έγκριση αυτή δεν είναι απαραίτητη και η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αποτελεί μέρος του σχολικού προγράμματος σπουδών. Αντίθετα, στην Ιταλία, η έγκριση και η συγκατάθεση των οικογενειών είναι απαραίτητη. Οι Ιταλοί εκπαιδευτικοί εντοπίζουν μάλιστα την ανάγκη να συνοδεύουν τις εν λόγω διαδικασίες ειδικοί στα θέματα αυτά, πιστεύοντας ότι κάτι τέτοιο μπορεί να ενθαρρύνει την εμπιστοσύνη και την υποστήριξη των οικογενειών.</p>
<p>Σχέση των εκπαιδευτικών με θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης</p>	<p>Οι περισσότεροι/ρες από τους/τις ερωτηθέντες/θείσες δήλωσαν ότι θα αισθάνονταν άνετα να συζητούν θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με τους/τις μαθητές/τριές τους. Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων/θεισών αισθάνεται ότι δεν έχει επαρκή πληροφόρηση όσον αφορά το περιεχόμενο και φοβάται ότι μπορεί να υπάρχουν πολλά θέματα που δεν θα μπορούσε να χειριστεί.</p>
<p>Ρόλος των εκπαιδευτικών</p>	<p>Σε ό,τι αφορά στον ρόλο των εκπαιδευτικών στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των μαθητών/τριών, αυτός φαίνεται να γίνεται αντιληπτός με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με τον τομέα διδασκαλίας και την εμπειρία τους. Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν βιολογία γενικά εκφράζουν μεγαλύτερη εγγύτητα με το συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο· αν και η κύρια προσέγγισή τους είναι επιστημονική, αναφέρουν την ανάγκη να προσεγγίσουν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση από άλλες οπτικές γωνίες, όπως για παράδειγμα τη συναισθηματική. Από την άλλη πλευρά, οι καθηγητές/τριες μαθηματικών και αγγλικών, μεταξύ άλλων, αισθάνονται μεγαλύτερη απόσταση από το εν λόγω αντικείμενο. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί που έχουν διδακτικό ρόλο έχουν την ευκαιρία να μοιραστούν τις εμπειρίες τους πιο ανοιχτά με τους/τις μαθητές/τριές τους.</p> <p>Οι εκπαιδευτικοί που αισθάνονται πιο απομακρυσμένοι/νες από τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση διατείνονται ότι δεν συνδέεται με το αντικείμενο που διδάσκουν. Ωστόσο, είναι σημαντικό για τους/τις εκπαιδευτικούς να αναγνωρίζουν και να αναστοχάζονται σχετικά με τον ρόλο τους όσον αφορά το εν λόγω αντικείμενο και να είναι προετοιμασμένοι/νες να χειριστούν θέματα που μπορεί να προκύψουν αυθόρμητα από τους/τις μαθητές/τριές τους.</p>
<p>Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών</p>	<p>Σύμφωνα με την έρευνα γραφείου και τις συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν, οι δραστηριότητες επιμόρφωσης επαγγελματιών σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης θα πρέπει να δίνουν απαντήσεις στα ακόλουθα ερωτήματα:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Πώς αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί τον όρο σεξουαλική διαπαιδαγώγηση;

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο πλαίσιο μαθημάτων που δεν φαίνεται να συνδέονται άμεσα με αυτήν; 3. Ποιες δραστηριότητες, εργαλεία και μέθοδοι μπορούν να φανούν χρήσιμα για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην τάξη; 4. Πώς θα πρέπει να καθοδηγούνται οι συλλογικές και ατομικές διαδικασίες που σχετίζονται με θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης (π.χ. ακρόαση, επικύρωση, συνοδευτική υποστήριξη); 5. Πώς μπορούν οι εκπαιδευτικοί να αναγνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις διαφορές που υπάρχουν στην ομάδα (π.χ. ηλικία, φύλο, καταγωγή, οικονομική και κοινωνική κατάσταση κ.λπ.); 6. Ποιους ρόλους μπορεί να συναντήσει κανείς μέσα σε μια ομάδα (π.χ. επαναστάτης/τρια, ντροπαλός/λή, φλύαρος/ρη, σαμποτέρ κ.λπ.); 7. Πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν οι διαφορετικές απόψεις (ακόμη και οι πιο ακραίες); <p>Είναι απαραίτητο να σχεδιαστούν δραστηριότητες που διευρύνουν και εμβαθύνουν τις γνώσεις των εκπαιδευτικών σε θέματα σεξουαλικότητας, επιτρέποντάς τους να αναγνωρίσουν τα ταμπού τους και βοηθώντας τους να βιώσουν δυσφορία. Εξίσου απαραίτητο είναι να προσφέρονται δραστηριότητες και εργαλεία για την αντιμετώπιση συγκρούσεων και διαφορετικών απόψεων· η διαπολιτισμικότητα και τα συστήματα πεποιθήσεων φαίνεται να διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτό το σεξ και η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, πράγμα που σημαίνει ότι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, προκειμένου να κατανοηθούν και να εκτιμηθούν οι διαφορετικές ατομικές και συλλογικές εμπειρίες.</p>	
Κοινωνική παρέμβαση/εκπαίδευση με τις οικογένειες	Διάλογος	<p>Οι περισσότεροι/ρες από τους/τις ερωτηθέντες/θείσες θεωρούν σημαντικό να δημιουργηθούν ευκαιρίες διαλόγου με τις οικογένειες για την αντιμετώπιση ζητημάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Οι περισσότεροι/ρες εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις συμφωνούν με τη σημασία της ενημέρωσης των οικογενειών σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μπορεί να αντιμετωπιστεί (ή αντιμετωπίζεται) στο σχολείο. Η συμμετοχή τους θα ήταν ιδανική. Ωστόσο, οι περισσότεροι/ρες ερωτηθέντες/θείσες συμφωνούν ότι δεν είναι εύκολο να γίνουν συναντήσεις και διάλογος με τις οικογένειες και τους/τις νέους/ες. Χρειάζονται εργαλεία για να μάθουν πώς να αντιμετωπίζουν τους φόβους και τις αμφιβολίες των οικογενειών χωρίς να κάνουν τα μέλη τους να αισθάνονται ότι τα επικρίνουν. Άλλοι/λες ανέφεραν την ανάγκη επικύρωσης του ρόλου του σχολείου σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.</p>
	Όρια	<p>Όπως αναφέρθηκε, οι ενήλικες έχουν πολλά ταμπού σε</p>

		σχέση με τη σεξουαλικότητα και τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και αυτό αποτελεί περιορισμό στη διεξαγωγή διαλόγου. Ορισμένοι/νες ερωτηθέντες/θείσες διερωτήθηκαν μέχρι ποιο σημείο μπορούν να φτάσουν κατά την παράδοση μαθημάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στους/στις μαθητές/τριες και τις οικογένειές τους.
	Δίκτυα υποστήριξης	Χρειάζεται υποστήριξη από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τις διευθύνσεις, καθώς και συνοχή ολόκληρης της διδακτικής/διοικητικής/εκπαιδευτικής ομάδας του σχολείου, ώστε όσοι/σες παραδίδουν μαθήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης να μην αισθάνονται τόσο εκτεθειμένοι/νες.
	Ποικιλομορφία	Μεταξύ των ερωτηθέντων/θεισών από όλες τις χώρες, υπάρχουν ορισμένοι/νες που είναι πιο αισιόδοξοι/ξες και άλλοι/λες που είναι πιο απαισιόδοξοι/ξες για τη σχέση τους με τις οικογένειες. Ωστόσο, όλοι/λες συμφωνούν ότι είναι ανάγκη να αναγνωριστεί η ποικιλομορφία των οικογενειών και η πιθανότητα, για διαφορετικούς λόγους, η συζήτηση για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης να προκαλέσει έντονα συναισθήματα, απόρριψη, συγκρούσεις με τον θεσμό.
	Εκπαιδευτική ή σύμπραξη	Ομοίως, όλοι/λες θεωρούν ότι είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί μια εκπαιδευτική συμμαχία μεταξύ οικογενειών, εκπαιδευτικών και σχολείων, να συνεχιστεί η εργασία που γίνεται στην τάξη στο σπίτι και να βελτιωθεί η επικοινωνία μεταξύ ενηλίκων και νέων.
	Δραστηριότητες για την ανάπτυξη αυτής της προσέγγισης με σκοπό την πλαισίωση των οικογενειών	<p>Τα εργαλεία που αναφέρθηκαν από τους/τις εκπαιδευτικούς είναι τα εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Παραστατικές τέχνες -Παιχνίδι ρόλων -Δυναμικά και διασκεδαστικά εργαλεία που απαιτούν ενεργό συμμετοχή -Ιστοσελίδες, ψηφιακό υλικό και οπτικοακουστικοί πόροι -Σύνδεση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με τη συναισθηματική αγωγή -Οδηγοί ή ένα σύνολο δραστηριοτήτων για να διεξαχθούν στην τάξη. <p>Επιπλέον είναι απαραίτητο να σχεδιαστούν δραστηριότητες που διευρύνουν τις γνώσεις των εκπαιδευτικών σε θέματα σεξουαλικότητας και τους επιτρέπουν να αναγνωρίσουν τα ταμπού και τις ζώνες άνεσής τους.</p>
	Οικογένειες που δεν	Παρακάτω, παραθέτουμε ορισμένες από τις προτάσεις των ερωτηθέντων/θεισών:

	<p>επιθυμούν να παραστούν στις συναντήσεις.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Να τονιστεί με επιμονή το γεγονός ότι στόχος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι η ευαισθητοποίηση και η παροχή ποιοτικών πληροφοριών σε ένα στάδιο όπου οι νέοι/ες ενδιαφέρονται ήδη για τα θέματα αυτά. - Θα πρέπει να πραγματοποιηθούν περισσότερα προγράμματα, ενδεχομένως σε αξιόπιστα πλαίσια όπως το ευρωπαϊκό, καθώς μεταδίδουν ασφάλεια στις οικογένειες.
	<p>Οικογένειες που δεν μπορούν να παραστούν στις συναντήσεις.</p>	<p>Οι οικογένειες δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν τις συναντήσεις, λόγω έλλειψης χρόνου και κινήτρων.</p>
	<p>Πώς μπορούμε να διευκολύνουμε με τη συμμετοχή των οικογενειών; Δραστηριότητες για την εξεύρεση λύσεων.</p>	<p>Για να διευκολυνθεί η συμμετοχή των οικογενειών, οι ερωτηθέντες/θείσες πρότειναν τα εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να πραγματοποιούνται οι συναντήσεις τα Σαββατοκύριακα ή αργά το απόγευμα. - Να πραγματοποιούνται οι συναντήσεις μέσω Διαδικτύου. - Να σχεδιάζονται οι συναντήσεις μαζί με τις οικογένειες και όχι να προτείνονται μονομερώς. - Να πραγματοποιούνται συναντήσεις με ενεργό και δυναμική συμμετοχή, μέσω μη τυπικών δραστηριοτήτων, ακόμη και με δοκιμή ορισμένων δραστηριοτήτων που προορίζονται για τους/τις μαθητές/τριες. - Να συνδυάζονται οι συναντήσεις με ψυχαγωγικές/πολιτιστικές δραστηριότητες. - Να παρέχεται υλικό που οι οικογένειες αισθάνονται ότι μπορούν να χρησιμοποιήσουν στο σπίτι για την εκπαίδευση των παιδιών τους.

Με τα λόγια των συμμετεχόντων/ουσών

Νομίζω ότι είναι πολύ σημαντικό να ξεκινήσει ένας διάλογος με τις οικογένειες. Υπάρχουν πολλά πολύ σημαντικά θέματα που πρέπει να εξεταστούν. Ένα από τα πιο επείγοντα μηνύματα νομίζω ότι είναι η ανάγκη να μην ανατεθεί η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση εξ ολοκλήρου στο σχολείο, να εργαστούμε πάνω στα ταμπού και να κάνουμε τους γονείς να ανοιχτούν όλο και περισσότερο σε αυτό το θέμα. Αυτό το σεμινάριο επιμόρφωσης ήταν μια ευκαιρία για να εμπλουτίσω τις γνώσεις μου, μια εργαλειοθήκη που δεν θα είχα στη διάθεσή μου υπό άλλες συνθήκες, μιας και δεν είμαι ψυχολόγος ούτε εκπαιδευτικός...αλλά

είμαι γονιός, οπότε πρέπει να ξέρω πώς να αντιμετωπίζω αυτά τα θέματα (Συνέντευξη με μέλος του σχολικού προσωπικού, αρ. αναφοράς 108).

Θα ζητούσα οπωσδήποτε την έγκριση των γονέων. Πιστεύω ότι εκτός από τα παιδιά, θα πρέπει να εκπαιδεύονται και οι γονείς. Είναι πολύ δύσκολο για έναν γονέα που δεν είναι εξοικειωμένος με θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, όταν το παιδί του μοιράζεται όλες τις πληροφορίες σχετικά με αυτά τα θέματα (Συνέντευξη με μέλος του σχολικού προσωπικού, αρ. αναφοράς 472).

Νομίζω ότι είναι εξαιρετικά επείγον να ξεκινήσουν αυτά τα εκπαιδευτικά μαθήματα και οι γονείς φαίνεται ότι σταδιακά ανοίγονται όλο και περισσότερο σε αυτά τα θέματα: για παράδειγμα, πριν από λίγες ημέρες οι γονείς ενός αγοριού με αναπηρία...αποδέχτηκαν ότι ο γιος τους συμμετείχε σε συναντήσεις με τον/τη σχολικό/κή ψυχολόγο (Συνέντευξη με μέλος του σχολικού προσωπικού, αρ. αναφοράς 98).

Μέχρι στιγμής, δεν είχα τέτοια εμπειρία με τους γονείς, επειδή η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση προς το παρόν, δεν περιλαμβάνεται επίσημα στο πρόγραμμα σπουδών του σχολείου μας (Συνέντευξη με μέλος του σχολικού προσωπικού, αρ. αναφοράς 237).

Πιστεύω ότι δεν υπάρχει άλλος τρόπος, ότι η αλλαγή της αντίληψης σχετικά με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση θα ξεκινήσει τόσο με την υλοποίηση του προγράμματος σπουδών από τα εθνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και φορείς όσο και με τη συμμετοχή των γονέων σε αυτό για υποστήριξη. Είμαι σίγουρος/ρη ότι πολλοί γονείς θα εγκρίνουν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αρκεί να έχουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη σημασία που έχει για τους/τις μαθητές/τριες. Ο διάλογος είναι πάντα μια καλή αφετηρία για να αλλάξουμε τις αντιλήψεις μας ή να τις διευρύνουμε. Ίσως θα ήταν καλή ιδέα να εμπλέξουμε τους/τις μαθητές/τριες σε αυτή τη διαδικασία, ούτως ώστε να μπορούν να μοιραστούν τα διλήμματα, τις ανησυχίες, τους φόβους και την ανάγκη τους για ενημέρωση και υποστήριξη σχετικά με αυτό το θέμα (Συνέντευξη με μέλος του σχολικού προσωπικού, αρ. αναφοράς 307)

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ:

ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο, παρουσιάζουμε ένα πιθανό πρόγραμμα δυναμικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων που έχουν σχεδιαστεί με στόχο την ενίσχυση της προσωπικής και επαγγελματικής ετοιμότητας του προσωπικού των σχολείων για την αντιμετώπιση της ολιστικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με τους/τις μαθητές/τριές τους και την ενθάρρυνση του διαλόγου μεταξύ σχολείων και οικογενειών για θέματα που σχετίζονται με το σεξ και τη σεξουαλικότητα.

Η παρακάτω διαδρομή μάθησης αναπτύχθηκε από τους οργανισμούς-εταίρους του έργου INCLUDED και στηρίζεται στις μεθοδολογίες του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση και της Κριτικής Παιδαγωγικής του Paulo Freire (παιδαγωγική προσέγγιση), καθώς και σε τρεις δημιουργικές, συμμετοχοκεντρικές και ενσώματες μεθόδους: τη Μεθοδολογία Κρίσιμων Περιστατικών, το Θέατρο του Καταπιεσμένου και την Ψυχολογία που είναι Προσανατολισμένη στη Διαδικασία.

Η δομή της διαδρομής μάθησης οργανώνεται σε τέσσερις (4) διαφορετικές ενότητες, οι οποίες έχουν σχεδιαστεί για την προοδευτική προώθηση της σχέσης μεταξύ εκπαιδευτικών και οικογενειών και για τη βελτίωση της ικανότητας του σχολικού προσωπικού να αντιμετωπίζει θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, τόσο με τους/τις μαθητές/τριες όσο και με τους γονείς. Θα βρείτε δραστηριότητες που εστιάζουν στην ομαδική εργασία, δραστηριότητες που απευθύνονται ειδικά στους/στις εκπαιδευτικούς για να τους/τις βοηθήσουν να αποκτήσουν επαφή με τον ρόλο τους ως επαγγελματίες και να δουλέψουν πάνω στα εσωτερικά τους κίνητρα, δραστηριότητες που παρέχουν περιεχόμενο σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον διάλογο για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μεταξύ των οικογενειών και του σχολείου.

Οι δραστηριότητες αυτές χρησιμεύουν ως σημείο αναφοράς που μπορεί να εφαρμοστεί ανάλογα με τους πόρους, το πλαίσιο και τις ανάγκες κάθε ομάδας. Έχουν σχεδιαστεί για δια ζώσης διεξαγωγή, αλλά οι περισσότερες από αυτές μπορούν να προσαρμοστούν σε διαδικτυακή μορφή.

Οι τέσσερις (4) εκπαιδευτικές ενότητες είναι οι ακόλουθες:

Ενότητα 1:	Δραστηριότητες που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και οικογένειες. Προσανατολίζονται στην ενίσχυση του ομαδικού πνεύματος και της συνεργασίας, στην ενεργοποίηση του σώματος και στην προσέγγιση θεμάτων.
Ενότητα 2:	Δραστηριότητες που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς. Στόχος είναι να τους δώσουν τη δυνατότητα να αναστοχαστούν σε σχετικά με τον ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί, τους προσωπικούς τους περιορισμούς και τα ατομικά και επαγγελματικά τους οράματα σε σχέση με τη σεξουαλικότητα. Οι δραστηριότητες αυτής της ενότητας αναπτύχθηκαν με βάση τις μεθοδολογίες των

	Κρίσιμων Περιστατικών και του Process Work.
Ενότητα 3:	Δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν τόσο με τους/τις εκπαιδευτικούς όσο και με τις οικογένειες, μαζί ή χωριστά. Αυτή η ενότητα ασχολείται με θέματα που αφορούν το περιεχόμενο της ολοκληρωμένης και με σεβασμό σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και τη διευκόλυνση της μαθησιακής διαδικασίας. Οι δραστηριότητες εστιάζουν στα θέματα της ταυτότητας, της σεξουαλικής ανάπτυξης, του φύλου, των ψηφιακών μέσων και της σεξουαλικότητας.
Ενότητα 4:	Δραστηριότητες για τη δημιουργία διαλόγου μεταξύ σχολείου και οικογενειών (π.χ. θέατρο φόρουμ, ομάδες συζήτησης κ.λπ.).

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Δραστηριότητες για εκπαιδευτικούς και οικογένειες για την ενίσχυση του ομαδικού πνεύματος και της συνεργασίας, την ενεργοποίηση του σώματος και την προσέγγιση θεμάτων

Τίτλος δραστηριότητας:	«Με λένε...» (δια ζώσης ή διαδικτυακά)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΠΔΕ Αττικής, ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας και ΚΜΟΠ Σκοπίων
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	Περίπου 20
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να νιώσουν οι συμμετέχοντες/χουσεσ άνετα μεταξύ τους και με το αντικείμενο του έργου.
Διάρκεια	10 λεπτά
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσεσ να συστηθούν με τη φράση «Με λένε...». 2. Στη συνέχεια, ζητήστε τους να μοιραστούν με την ομάδα μια ανάμνηση - της επιλογής τους - από την εφηβεία τους στο σχολείο.
Κλείσιμο	Ρωτήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσεσ σχετικά με την εμπειρία τους και αν θέλουν να συζητήσουν περαιτέρω κάποια από τις δηλώσεις.
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	Εξηγήστε ότι κάθε άτομο μπορεί να μοιραστεί ό,τι το κάνει να αισθάνεται άνετα και ότι τίποτα δεν είναι υποχρεωτικό.

Τίτλος δραστηριότητας	Μπείτε στον Κύκλο (δια ζώσης)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε δραστηριότητα	ΠΑΕ Αττικής, ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας και ΚΜΟΠ Σκοπίων
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	Περίπου 20
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να νιώσουν οι συμμετέχοντες/χουσες άνετα μεταξύ τους και με το αντικείμενο του έργου. • Να κάνουν τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να αναγνωρίσουν και να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές μέσα στην ομάδα.
Διάρκεια	10 λεπτά
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σταθούν όρθιοι/ες σχηματίζοντας έναν κύκλο. 2. Εξηγήστε ότι ο στόχος αυτού του παιχνιδιού είναι να ανακαλύψουν πόσα κοινά έχουν και πόσα όχι και ότι είναι ελεύθεροι/ρες να μοιραστούν ό,τι θέλουν, αλλά δεν πρέπει να αισθάνονται υποχρεωμένοι/νες να αποκαλύψουν κάτι αν δεν το επιθυμούν. 3. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να «μπουν στον κύκλο αν...» η δήλωση ισχύει γι' αυτούς/τές. Ξεκινήστε με καθημερινές προτάσεις και δηλώσεις, όπως για παράδειγμα: <ul style="list-style-type: none"> • Κάντε ένα βήμα μπροστά αν σας αρέσει η σοκολάτα. • Κάντε ένα βήμα μπροστά αν μιλάτε περισσότερες από δύο γλώσσες. • Κάντε ένα βήμα μπροστά αν έχετε παιδιά. • Κάντε ένα βήμα μπροστά αν είστε θρησκευόμενοι/νες. • Κάντε ένα βήμα μπροστά αν παρακολουθήσατε μαθήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ως έφηβος/βη. <p>Μη διστάσετε να προσθέσετε νέες δηλώσεις ανάλογα με τις ανάγκες σας και το πλαίσιο.</p>
Κλείσιμο	Ρωτήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες σχετικά με την εμπειρία τους και αν υπήρχαν δηλώσεις για τις οποίες δεν ήταν σίγουροι/ρες.
Πόροι	Jessica Danforth και Native Youth Sexual Health Network

Τίτλος δραστηριότητας	Παιχνίδια Εμπιστοσύνης (δια ζώσης)
-----------------------	------------------------------------

Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΠΑΕ Αττικής, ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας και ΚΜΟΠ Σκοπίων
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	Περίπου 20
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να ενισχύσετε το ομαδικό πνεύμα, τη συνεργασία και την εμπιστοσύνη (δραστηριότητα ανάπτυξης ομαδικού πνεύματος).
Διάρκεια	30 λεπτά
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ενημερώστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες ότι καλούνται να κάνουν διάφορες μη-λεκτικές ασκήσεις. Φροντίστε να τους επισημάνετε ότι δεν πρέπει να μιλούν κατά τη διάρκεια των ασκήσεων. 2. Παρουσιάστε ένα προς ένα τα παιχνίδια και αφιερώστε χρόνο για να συζητήσετε τις εμπειρίες σας μετά από κάθε παιχνίδι. <p><i>Παιχνίδια:</i></p> <p>α) Κοιτώντας μέσα στα μάτια (Eye to eye)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σταθούν όρθιοι/ες σχηματίζοντας έναν κύκλο. 2. Ζητήστε τους να κοιτάξουν ο/η ένας/μία τον/την άλλον/λη στα μάτια για τα επόμενα πέντε (5) λεπτά. 3. Μετά από πέντε (5) λεπτά, ρωτήστε τους πώς τους φάνηκε αυτή η εμπειρία. 4. Στη συνέχεια, χωρίστε τους σε ζεύγη και ζητήστε τους να κάνουν το ίδιο για άλλα πέντε (5) λεπτά. Όταν περάσει ο χρόνος, ρωτήστε τους/τες πώς τους φάνηκε αυτή η εμπειρία. 5. Εξηγήστε ότι είναι πολύ σπάνιο να κοιτάμε στα μάτια κάποιον/ποια για τόση ώρα χωρίς συγκεκριμένο στόχο. Συζητήστε γιατί μπορεί να είναι τόσο δύσκολο μερικές φορές. <p>β) Η πύλη του βλέμματος (Gaze-gate)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σταθούν όρθιοι/ες σχηματίζοντας έναν κύκλο. 2. Ζητήστε έναν/μία εθελοντή/ντρια και πείτε του να βγει έξω από την αίθουσα. 3. Όταν το άτομο αυτό βγει έξω, αποφασίστε με την ομάδα ποια δύο άτομα που στέκονται το ένα δίπλα στο άλλο θα είναι η «πύλη του βλέμματος». Εξηγήστε ότι αυτά τα δύο θα είναι η «πύλη», ενώ τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας θα είναι ο «τοίχος». Πείτε τους ότι μπορούν να εισέλθουν ή να εξέλθουν από τον κύκλο μόνο μέσα από τον χώρο μεταξύ των δύο ανθρώπων

	<p>της «πύλης». Ζητήστε από τα δύο άτομα της «πύλης» να εκπέμπουν στο πρόσωπό τους καλοσύνη, αγάπη και αποδοχή, χωρίς όμως να κάνουν συνειδητά μορφασμούς, όπως να χαμογελούν ή να ανασηκώνουν τα φρύδια τους. Πείτε στα μέλη της ομάδας ότι πρέπει να εκφράσουν (και πάλι χωρίς μορφασμούς/χειρονομίες) το μήνυμα ότι δεν θέλουν να περάσει από εκεί το εν λόγω άτομο.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Μόλις η ομάδα αποφασίσει ποιος/ποια θα κάνει τι και έχει κατανοήσει τους κανόνες επικοινωνίας, ο/η εθελοντής/ντρια μπορεί να επιστρέψει και να του/της ζητηθεί να σταθεί στο κέντρο της ομάδας. Αποστολή του/της είναι να βρει την «πύλη» κοιτάζοντας τα πρόσωπα των άλλων, μαντεύοντας πού βρίσκεται η «πύλη» και προσπαθώντας να περάσει από εκεί. Αν ο/η εθελοντής/ντρια μαντέψει σωστά, η «πύλη» θα πρέπει να ανοίξει και να τον/την αφήσει να βγει από τον κύκλο. Αν κάνει λάθος, τότε ο «τοίχος» δεν θα τον/την αφήσει να βγει έξω από τον κύκλο. 5. Μπορείτε να επαναλάβετε το παιχνίδι για αρκετούς γύρους. 6. Στο τέλος, ρωτήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες εν συντομία πώς τους φάνηκε αυτή η άσκηση. <p>γ) Sound Bell</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Χωρίστε την ομάδα σε μικρότερες ομάδες των οκτώ (8) περίπου ατόμων που στέκονται όσο πιο κοντά γίνεται το ένα στο άλλο σχηματίζοντας έναν κύκλο. 2. Ζητήστε από ένα άτομο να σταθεί στο κέντρο του κύκλου, να κλείσει τα μάτια του και να αρχίσει να γέρνει προς μια κατεύθυνση (οποιαδήποτε), ενώ τα άτομα που στέκονται στον κύκλο το πιάνουν και το σπρώχνουν απαλά προς μια άλλη κατεύθυνση. 3. Κάντε αυτό για λίγη ώρα και στη συνέχεια, ζητήστε από ένα άλλο άτομο να σταθεί στο κέντρο. Επαναλάβετε την άσκηση, μέχρι να βρεθούν όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες στο κέντρο του κύκλου. 4. Στο τέλος της άσκησης, ρωτήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες πώς ένιωσαν. Ρωτήστε τους/τες αν μπόρεσαν να αφεθούν και να εμπιστευτούν τους/τις συμπαίκτες/κτριές τους ότι θα τους/τις πιάσουν.
Κλείσιμο	<p>Βεβαιωθείτε ότι ασχολείστε με τις εμπειρίες των συμμετεχόντων/χουσών μετά από κάθε άσκηση. Αφού ολοκληρωθεί η πλήρης μη-λεκτική συνεδρία, αναφερθείτε στη σημασία αυτής της.</p>

<p>Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες</p>	<p>Οι μη-λεκτικές ασκήσεις μπορεί να είναι δύσκολες για μερικούς ανθρώπους, καθώς προϋποθέτουν την ενασχόληση τους με τα συναισθήματα και όχι τόσο με τους εαυτούς τους. Αυτές οι ασκήσεις παρέχουν την ευκαιρία για τη δημιουργία μιας πολύ οικείας, ζεστής ατμόσφαιρας όπου μπορούν να αναπτυχθούν σχέσεις εμπιστοσύνης. Ενθαρρύνετε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να δοκιμάσουν τις ασκήσεις και αφήστε τους/τες να τις απολαύσουν.</p>
--	--

<p>Τίτλος δραστηριότητας</p>	<p>Το Μπαλάκι της Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης (δια ζώσης)</p>
<p>Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα</p>	<p>ΠΑΕ Αττικής, ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας και ΚΜΟΠ Σκοπίων</p>
<p>Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων</p>	<p>Περίπου 20</p>
<p>Στόχοι</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να νιώσουν οι συμμετέχοντες/χουσες άνετα μεταξύ τους και με το αντικείμενο του έργου.
<p>Διάρκεια</p>	<p>10-20 λεπτά</p>
<p>Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ένα μαλακό μπαλάκι • Ένα ρολόι χειρός.
<p>Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σχηματίσουν μια ομάδα και να σταθούν σε σχήμα κύκλου. 2. Πετάξτε στον αέρα ένα μαλακό μπαλάκι (που χωράει στην παλάμη σας) και πιάστε το καθώς πέφτει κάτω. Δώστε την μπάλα σε ένα από τα άτομα της ομάδας και ζητήστε από αυτό το άτομο να την πετάξει σε κάποιον/ποια άλλο/λη, ο/η οποιός/οποία την πετάει σε ένα άλλο μέλος της ομάδας ώσπου η μπάλα να έχει περάσει από τα χέρια όλων. Το τελευταίο άτομο που θα πιάσει στα χέρια του την μπάλα θα πρέπει να είναι το άτομο που την πέταξε πρώτο. 3. Ζητήστε από τα μέλη της ομάδας να ξαναρίξουν την μπάλα, με την ίδια σειρά από άτομο σε άτομο όπως πριν. Ζητήστε τους να το κάνουν δύο ή τρεις φορές ακόμα για να θυμούνται τη σειρά ρίψης της μπάλας. 4. Ζητήστε τώρα κάθε φορά που ένα άτομο πιάνει στα χέρια του την μπάλα, να λέει μια λέξη που σχετίζεται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, το φύλο και την ισότητα. Δεν επιτρέπεται να επαναλαμβάνονται οι ίδιες λέξεις. 5. Ζητήστε από τα μέλη της ομάδας να προσπαθήσουν να πετάξουν ξανά την μπάλα με την ίδια σειρά - αλλά αυτή τη φορά όσο πιο γρήγορα γίνεται.

	Υπάρχουν δύο κανόνες: τα χέρια όλων πρέπει να αγγίζουν τη μπάλα και η μπάλα θα πρέπει να ριχτεί με βάση την αρχική σειρά.
Κλείσιμο	Καταγράψτε τον χρόνο για κάθε προσπάθεια, ενημερώνοντας την ομάδα για τα αποτελέσματα. Απομνημονεύστε επίσης τις λέξεις και κατόπιν, συζητήστε τις με την ομάδα.

Τίτλος δραστηριότητας	Παιχνίδι Μπίνγκο για τη Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση (δια ζώσης)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΠΑΕ Αττικής, ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας και ΚΜΟΠ Σκοπίων
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	Περίπου 20
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να νιώσουν οι συμμετέχοντες/χουσες άνετα μεταξύ τους και με το αντικείμενο του έργου.
Διάρκεια	10 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Κάρτα Μπίνγκο με 9 κουτάκια (ένα αντίγραφο για κάθε συμμετέχοντα/χουσα)
Προετοιμασία	Μοιράστε τις κάρτες στους/στις συμμετέχοντες/χουσες.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες να συμπληρώσουν την κάρτα μπίνγκο πρώτα ατομικά και στη συνέχεια, να παίξουν ομαδικά για να μοιραστούν και να ανακαλύψουν ποιο άτομο έχει τις σωστές απαντήσεις. 2. Για να συμπληρώσουν την κάρτα μπίνγκο, οι συμμετέχοντες/χουσες θα πρέπει να περπατήσουν στην αίθουσα και να βρουν άτομα που «ταιριάζουν» στα τετράγωνα της κάρτας. 3. Μόλις βρουν ένα άτομο που ταιριάζει, θα πρέπει να του ζητήσουν να υπογράψει το τετράγωνο που περιέχει τη δήλωση. 4. Κάθε άτομο μπορεί να υπογράψει μόνο μία φορά στην κάρτα ενός άλλου ατόμου. 5. Όταν κάποιος/ποια συμπληρώσει ολόκληρη την κάρτα, φωνάζει «ΜΠΙΝΓΚΟ!».

Κλείσιμο	<p>Ρωτήστε τους/τες για την εμπειρία τους και αν υπήρχαν δηλώσεις για τις οποίες δεν ήταν σίγουροι/ρες. Ο/Η εκπαιδευτής/τρια μπορεί επίσης να κάνει τις ακόλουθες ερωτήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Υπήρχε κάτι που σας φάνηκε δύσκολο να απαντηθεί; • Υπήρχαν έννοιες με τις οποίες δεν νιώθατε άνετα; <p>Αν κάποιες έννοιες εξακολουθούν να είναι ασαφείς, μπορείτε να αφιερώσετε λίγο χρόνο για να τις συζητήσετε ή να τις αποσαφηνίσετε.</p>
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Οι δηλώσεις στα κουτάκια θα πρέπει να σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και θέματα ισότητας των φύλων. Για παράδειγμα, βρείτε ένα άτομο που μπορεί να αναφέρει 4 σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, ένα άτομο που μπορεί να δώσει τον ορισμό του τρανς, ένα άτομο που μπορεί να εξηγήσει τη διαφορά μεταξύ βιολογικού φύλου και κοινωνικού φύλου. Όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσεσ έχουν τις ίδιες δηλώσεις στην κάρτα ΜΠΙΝΓΚΟ.</p>

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΜΠΙΝΓΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ

Βρείτε ένα άτομο που μπορεί...

...να κατονομάσει 2 ΣΜΝ.	...να ορίσει τι είναι ένα «τρανς άτομο».	...να προσδιορίσει τη διαφορά μεταξύ της ταυτότητας φύλου, της έκφρασης φύλου και του βιολογικού φύλου.
...να δώσει έναν ορισμό του "sexting".	...να κατονομάσει τουλάχιστον ένα μέρος στο οποίο μπορεί να παραπέμψει ένα θύμα σεξουαλικής επίθεσης.	...να δώσει έναν ορισμό και ένα παράδειγμα της έννοιας «συναίνεση».
...να δώσει τον ορισμό του ακρωνυμίου ΛΟΑΤΚΙΑ+.	...να αναφέρει τουλάχιστον 3 τρόπους αντισύλληψης.	...να έχει μιλήσει με τα παιδιά/μαθητές-τριές του για τον αυνανισμό.

Τίτλος δραστηριότητας	Διαίδα 40 λεπτών (δια ζώσης)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΠΔΕ Αττικής, ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας και ΚΜΟΠ Σκοπίων
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	Περίπου 20

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να εκτιμήσουν οι συμμετέχοντες/χουσες τη σημασία του να ακούν και να ακούγονται (δραστηριότητα ανάπτυξης ομαδικού πνεύματος).
Διάρκεια	60 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Ένα ρολόι χειρός
Προετοιμασία	Ξεκινήστε την άσκηση με ένα παιχνίδι «για σπάσιμο του πάγου» (icebreaker game) της επιλογής σας και, έπειτα, παρουσιάστε τη δραστηριότητα στους/στις συμμετέχοντες/χουσες.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να χωριστούν σε ζεύγη/δυάδες (ιδανικά ένας/μία εκπαιδευτικός με έναν γονέα για να ανταλλάξουν εμπειρίες) και να καθίσουν ο/η ένας/μία απέναντι στον/στην άλλο/λη. 2. Εξηγήστε ότι τα μέλη κάθε ζεύγους θα μιλήσουν μεταξύ τους σε γύρους. Για πέντε (5) λεπτά, μόνο το ένα άτομο θα μιλάει και το άλλο άτομο θα ακούει. Στη συνέχεια, τα μέλη του ζεύγους θα αλλάξουν θέσεις για τα επόμενα πέντε (5) λεπτά. Τονίστε ότι οι συμμετέχοντες/χουσες που ακούνε δεν θα πρέπει να λένε τίποτα ως απάντηση. 3. Επαναλάβετε την ίδια διαδικασία για τέσσερις (4) γύρους - θα χρειαστείτε 40 λεπτά (ή προσαρμόστε τη διάρκεια ανάλογα με τους χρονικούς περιορισμούς). <ul style="list-style-type: none"> • Κατά τη διάρκεια του πρώτου γύρου, ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να μιλήσουν για τον εαυτό τους ως γονείς ή δάσκαλοι/εκπαιδευτικοί/επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά. • Κατά τη διάρκεια του δεύτερου γύρου, ζητήστε τους να μιλήσουν για τη σχέση τους με τα παιδιά. • Κατά τη διάρκεια του τρίτου και τέταρτου γύρου, ζητήστε από κάθε συμμετέχοντα/χουσα να επιλέξει μία από τις ακόλουθες δηλώσεις: <ol style="list-style-type: none"> 1. Πείτε κάτι για τον εαυτό σας που θέλετε να μοιραστείτε με τον/τη συνομιλητή/τρια σας. 2. Τώρα, μοιραστείτε αυτό που θέλετε να πείτε για το πώς ήσασταν εσείς ως έφηβος/βη.

	<p>* Αν παρατηρήσετε ότι οι συμμετέχοντες/χουσεσ αισθάνονται άνετα να συζητήσουν σε μεγαλύτερο βάθος, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις ακόλουθες ερωτήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Θυμάστε πώς ήσασταν ως έφηβος/βη, πώς ντυνόσασταν, ποιες ήταν οι προτιμήσεις σας, με ποια άτομα κάνατε παρέα; • Θυμάστε ποιες ερωτήσεις είχατε σχετικά με τη σεξουαλικότητα γενικά ή ποια θέματα σας ενδιέφεραν κατά την εφηβεία σας; Μιλήσατε με κάποιο άτομο για τα θέματα αυτά;
Κλείσιμο	Μετά από τέσσερις (4) γύρους συζήτησης, συγκεντρώστε ξανά τα μέλη της ομάδας. Ρωτήστε τα πώς αισθάνονται μετά την άσκηση και ποιες ήταν οι εμπειρίες τους.
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Για ορισμένους ανθρώπους, αυτή η δραστηριότητα μπορεί να φανεί αρχικά τρομακτική· ενδεχομένως να νομίζουν ότι δεν μπορούν να μιλήσουν για ένα θέμα επί 20 συνεχόμενα λεπτά. Ενθαρρύνετε τους/τις συμμετέχοντες/χουσεσ να προσπαθήσουν ούτως ή άλλως, καθώς μπορεί να είναι μια ευχάριστη εμπειρία.</p> <p>Αν ανησυχούν για το αν θα παραμείνουν εντός θέματος, πείτε τους να ακολουθήσουν τον ειρμό των σκέψεών τους. Αν απομακρυνθούν από την αρχική ερώτηση, δεν υπάρχει πρόβλημα. Στόχος είναι να μοιραστούν ό,τι είναι σημαντικό γι' αυτούς σχετικά με το θέμα που έχουν επιλέξει.</p>

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Δραστηριότητες για αναστοχασμό των εκπαιδευτικών σχετικά με τον ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί, τους προσωπικούς τους περιορισμούς και τα ατομικά και επαγγελματικά τους οράματα σε σχέση με τη σεξουαλικότητα

Τίτλος δραστηριότητας	Η Πεποίθησή μου, η Πεποίθησή μας (δια ζώσης)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ANS
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	10-15
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναστοχαστούν σχετικά με τις πεπειθήσεις τους για τη σεξουαλικότητα, να αποδεχτούν διαφορετικές απόψεις, να εκτιμήσουν την αξία της ποικιλομορφίας, της ταυτότητας και να στηρίξουν ο/η ένας/μία τον/την άλλον/λη ως ομάδα.

Διάρκεια	45 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	Καρέκλες (μπορεί να γίνει και χωρίς)
Προετοιμασία	Ενημερώστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες ότι θα πραγματοποιήσετε μια δραστηριότητα ανταλλαγής απόψεων σχετικά με το θέμα της σεξουαλικότητας. Πείτε τους ότι όλοι/λες μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα υπό τον κανόνα να σέβονται τους/τις άλλους/λες συμμετέχοντες/χουσες και να μην επικρίνουν τις απόψεις τους. Όσοι/σες δεν έχουν διάθεση να εκφράσουν τις απόψεις τους, μπορούν να συμμετέχουν ακούγοντας τους/τις άλλους/λες.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<p>1ο Μέρος</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σχηματίσουν έναν κύκλο με καρέκλες και να καθίσουν, ενώ εσείς (ο/η εκπαιδευτής/τρια) στέκεστε/κάθεστε στο κέντρο. 2. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σηκώσουν το χέρι τους όταν αισθάνονται ότι εκπροσωπούνται από μια δήλωση. Μπορείτε να επιλέξετε 4 από αυτές τις δηλώσεις, με βάση το τι σας φαίνεται πιο κατάλληλο για τα άτομα που συμμετέχουν στη δραστηριότητα. <p>Δηλώσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μου αρέσουν τα γλυκά. • Λατρεύω τις υπαίθριες δραστηριότητες και τα αθλήματα. • Μου αρέσει να διαβάζω καλά βιβλία. • Λατρεύω να πηγαίνω στον κινηματογράφο. • Μου αρέσει η πίτσα. • Λατρεύω τον ζεστό καιρό. • Δεν αντέχω τη ζέστη. • Μου αρέσει πολύ να μαγειρεύω. • Λατρεύω τα επιτραπέζια παιχνίδια. • Μου αρέσουν τα ομαδικά αθλήματα. <p>Δώστε χρόνο σε όλους/λες τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να απαντήσουν. Τονίστε ότι δεν πειράζει που κάποιοι άνθρωποι έχουν κοινά ενδιαφέροντα και άλλοι όχι. Προτρέψτε τους να αναστοχαστούν σχετικά με το γεγονός ότι ως άνθρωποι και ως εκπαιδευτικοί έχουν απόψεις που μπορεί να διαφέρουν από αυτές των συναδέλφων τους. Αυτό συνιστά πλεονέκτημα, μια προστιθέμενη αξία να μπορούν να συγκρίνουν και να μοιράζονται διαφορετικές ιδέες και προοπτικές. Η ποικιλομορφία είναι από μόνη της ένα πλεονέκτημα.</p> <p>2ο Μέρος</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Ζητήστε τώρα από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να κλείσουν τα μάτια τους και να σηκώσουν μια φορά το

	<p>χέρι τους όταν αισθάνονται ότι εκπροσωπούνται από μια δήλωση.</p> <p>Δηλώσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ντρέπομαι να μιλάω για τη σεξουαλικότητα. • Αισθάνομαι άνετα να μιλάω για τη σεξουαλικότητα. • Αντιλαμβάνομαι τη σεξουαλική επαφή μόνο στο πλαίσιο ενός ζευγαριού/γάμου. • Θεωρώ ότι ο αυνανισμός αφορά μόνο μια φάση της ζωής του ανθρώπου. • Δεν έχω παρακολουθήσει ποτέ ταινίες πορνογραφικού περιεχομένου. • Στο παρελθόν, είχα σεξουαλικές φαντασιώσεις. <p>3ο Μέρος</p> <p>4. Ζητήστε τους να ανοίξουν τα μάτια τους. Οι δηλώσεις που μόλις ακούσατε είναι σίγουρα λίγο προκλητικές, αλλά όλες αναφέρονται σε θέματα που οι μαθητές/τριες θα μπορούσαν να αναφέρουν κατά τη διάρκεια ενός προγράμματος σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να συζητήσουν και να αναστοχαστούν σχετικά με τα παρακάτω ερωτήματα. Προσπαθήστε να ενθαρρύνετε τη συζήτηση και να παρέμβετε αν κάποιος/ποια συμμετέχων/χουσα δεν σέβεται κάποιον/ποια άλλο/λη για τις ιδέες του/της.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πώς θα αντιδρούσατε αν έθεταν αυτές τις ερωτήσεις οι μαθητές/τριές σας; • Θα αισθανόσασταν άβολα; • Πώς θα απαντούσατε σε αιτήματα για εξηγήσεις;
<p>Κλείσιμο</p>	<p>Για να κλείσει η δραστηριότητα και να διευκολυνθεί ο διάλογος, προτείνουμε να αναστοχαστείτε κατά πόσον οι προτάσεις στο 2ο Μέρος της δραστηριότητας προκάλεσαν αντιδράσεις στους/στις συμμετέχοντες/χουσες. Μερικές ερωτήσεις αναστοχασμού θα μπορούσαν να είναι οι εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ήταν εύκολο να απαντήσετε σε αυτές τις δηλώσεις; Ήταν δύσκολο; • Σας προκάλεσε κάποια από αυτές τις προτάσεις; • Τι συνέβη τη στιγμή της απάντησης; • Ποια είναι τα όριά μας; Είναι απαραίτητο να αναγνωρίζουμε τα προσωπικά όρια που υπάρχουν όταν μιλάμε για τη σεξουαλικότητα ή όταν θίγουμε αυτά τα θέματα στο σχολικό πλαίσιο.
<p>Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες</p>	<p>Οι δηλώσεις, ειδικά για το 2ο Μέρος της δραστηριότητας, μπορούν να τροποποιηθούν ανάλογα με το πλαίσιο. Θα πρέπει να ακόμα να υπάρχουν ερωτήσεις που ενθαρρύνουν τον αναστοχασμό σχετικά με θέματα σεξουαλικότητας και κρίσιμα θέματα που μπορεί να αναφερθούν από τους/τις μαθητές/τριες και είναι κάπως προκλητικά.</p> <p>Μετά από αυτό το δεύτερο μέρος της δραστηριότητας, προτείνουμε να εντοπίσετε τον τρόπο με τον οποίο</p>

	<p>κάποιος/α συμμερίστηκε ή και όχι, τις απόψεις των συναδέλφων του/της, παρόλο που μπορεί να μην τον/την είδατε να σηκώνει το χέρι του/της</p> <p>Όπως και με τα λιγότερο ευαίσθητα θέματα, έτσι και για τη σεξουαλικότητα μπορούμε να έχουμε διαφορετικές απόψεις. Αυτό πρέπει να γίνεται σεβαστό. Είναι ένα πλεονέκτημα, μια προστιθέμενη αξία να μπορούμε να συγκρίνουμε και να μοιραζόμαστε διαφορετικές ιδέες και προοπτικές.</p> <p>Επιπλέον, ως ομάδα συναδέλφων, είναι σημαντικό να υποστηρίζουμε ο/η ένας/μία τον/την άλλον/λη, ακόμη περισσότερο κατά την ενασχόλησή μας με το πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με τους/τις μαθητές/τριες.</p>
Πόροι	

Τίτλος δραστηριότητας	Τα Τετράγωνα (δια ζώσης)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ANS
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	10-15
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να προωθηθεί η αναγνώριση του κοινού ρόλου των συμμετεχόντων/χουσών.
Διάρκεια	20 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Σπάγγος
Προετοιμασία	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργήστε με τον σπάγκο δύο τετράγωνα στο πάτωμα. • Προετοιμάστε δηλώσεις σχετικά με την ταυτότητα, τις πεποιθήσεις και τις σχέσεις. <p>Παράδειγμα δηλώσεων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Είμαι από την πόλη όπου βρίσκεται το σχολείο/Εργάζομαι στο («Ναι» στο ένα τετράγωνο/«Όχι» στο άλλο τετράγωνο). • Είμαι άνδρας/γυναίκα/μη δυϊκό άτομο ως προς το φύλο (non-binary)/Άλλο. • Είμαι πιστός/στή. • Είμαι αυστηρός με τους/τις μαθητές/τριες. • Είμαι εκπαιδευτικός.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	1. Ενημερώστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες ότι θα πρέπει να μετακινηθούν στο ένα ή στο άλλο τετράγωνο ανάλογα με τις σχέσεις ή τις πεποιθήσεις τους στα αιτήματα που

	<p>λαμβάνουν.</p> <p>2. Διαβάστε τις διαφορετικές προτάσεις που προετοιμάσατε προηγουμένως και τοποθετήστε μια απάντηση σε καθένα από τα τετράγωνα.</p> <p>3. Περιμένετε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να τοποθετήσουν τους εαυτούς τους στα τετράγωνα.</p> <p>Στην τελευταία κατηγορία (το να είσαι εκπαιδευτικός), μπορείτε να κάνετε τις ακόλουθες ερωτήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Υπάρχουν διαφορές εντός της ομάδας; Και ομοιότητες; • Ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι κύριοι στόχοι του ρόλου που μοιράζεστε όλοι/λες;
Κλείσιμο	<p>Κατά τη διάρκεια της αποτίμησης, μπορείτε να θέσετε τις ακόλουθες ερωτήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τι ήταν εύκολο; • Τι ήταν δύσκολο; • Σας έκανε κάποιο από αυτά τα θέματα να νιώσετε άβολα ή να θέλετε να μιλήσετε;
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Συζητήστε για το πώς συνεργάστηκαν τα μέλη της ομάδας και πώς βρήκαν τον κοινό στόχο.</p>

Τίτλος δραστηριότητας	Βασική Κατεύθυνση και Προσωπικό Όραμα (δια ζώσης ή διαδικτυακά)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	La Xixa
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	5 – 20
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίσουμε τι μας κινητοποιεί και τι μας καθοδηγεί ως επαγγελματίες, ώστε να μπορέσουμε να συνδεθούμε με το εσωτερικό μας κίνητρο για να ανταποκριθούμε στον ρόλο μας.
Διάρκεια	30 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Φύλλα χαρτί· • Στιλό.

<p>Προετοιμασία</p>	<p>Εισαγωγή</p> <p>Μία από τις συνηθέστερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στον τομέα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και της εκπαίδευσης γενικότερα, είναι η κόπωση (πνευματική, σωματική και συναισθηματική) και το υψηλό επίπεδο άγχους, λόγω του φόρτου εργασίας, των συνθηκών εργασίας, των ευθυνών, των υψηλών επιπέδων συναισθηματικού ανοίγματος και των σχέσεων. Με την άσκηση που προτείνουμε παρακάτω, θέλουμε να κάνουμε ένα βήμα πίσω σε αυτό που στο Process Work ονομάζεται <i>Βασική Κατεύθυνση</i>: τη βαθιά κατανόηση του γιατί βρισκόμαστε εκεί που βρισκόμαστε και γιατί κάνουμε αυτό που κάνουμε. Μερικές φορές η αποσαφήνιση αυτών των πτυχών μπορεί να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε πώς πρέπει να λειτουργούμε στη δουλειά μας. Πρόκειται για εργασία που σχετίζεται με την προσωπικότητα, την εμπειρία, τα κίνητρα, την εσωτερική δύναμη και τον επαγγελματικό ρόλο του κάθε ατόμου, οπότε ας ξεκινήσουμε να δουλεύουμε σε ατομικό επίπεδο.</p>
<p>Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας</p>	<p>Καθοδηγήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες στη διαδικασία με τις ακόλουθες υποδείξεις:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε τους να βρουν ένα μέρος στην αίθουσα όπου αισθάνονται άνετα. Αν επιθυμούν, μπορούν να πάρουν ένα φύλλο χαρτί και ένα στιλό ή μολύβι για να κρατήσουν σημειώσεις, ώστε να έχουν στη διάθεσή τους ανά πάσα στιγμή όσα επεξεργαζόμαστε στη συνεδρία. 2. Αφού βρουν ένα άνετο μέρος και μια σχετική θέση, ζητήστε τους να κλείσουν τα μάτια τους και να δώσουν στον εαυτό τους λίγα δευτερόλεπτα για να συγκεντρωθούν μόνο στην αναπνοή τους. Πείτε τους ότι δεν χρειάζεται να τροποποιήσουν ή να επιβάλουν στον εαυτό τους έναν συγκεκριμένο τρόπο αναπνοής. Παρατηρήστε απλώς πώς εισπνέουν και πώς εκπνέουν, πώς ο αέρας εισέρχεται από τη μύτη τους, στη συνέχεια, κατεβαίνει στους πνεύμονές τους και γεμίζει το σώμα τους με δύναμη και ζωτικότητα. Κατόπιν, ζητήστε τους να παρατηρήσουν πώς ο αέρας φεύγει από το σώμα τους μέσω του στόματος και τους απελευθερώνει από ό,τι βαραίνει το σώμα τους, π.χ. την αγωνία, το στρες κ.λπ. 3. Εξηγήστε τους ότι αν θέλουν, μπορούν να κρατήσουν τα μάτια τους κλειστά ή να τα ανοίξουν ξανά. Καθώς προχωράτε σε μια σειρά ερωτήσεων αναστοχασμού, ζητήστε τους να πάρουν τον χρόνο που χρειάζονται για να σκεφτούν την ερώτηση και, στη συνέχεια, ίσως, να γράψουν μια λέξη-κλειδί, ένα σύμβολο ή οτιδήποτε άλλο που θα τους/τις βοηθήσει να θυμηθούν. 4. Ζητήστε τους να σκεφτούν την πιο ευχάριστη εμπειρία που είχαν στην εργασία τους. Ρωτήστε: Σε ποιο σημείο της εργασιακής σας ζωής νιώσατε

ικανοποιημένοι/νες, ευτυχισμένοι/νες; Σε ποιο σημείο ή στάδια της εργασιακής σας ζωής είχατε μια αίσθηση πλήρους ζωτικότητας; Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να θυμηθούν μια στιγμή στην εργασία τους κατά την οποία αισθάνθηκαν γεμάτοι/τες ζωντάνια και έδωσαν τον καλύτερο τους εαυτό.

5. Τώρα, ζητήστε τους να προσπαθήσουν να θυμηθούν τι σκέφτηκαν όταν ξεκίνησαν να εργάζονται στην τρέχουσα θέση εργασίας τους. Ρωτήστε τους/τες: Ποια ήταν τα ιδανικά σας, τα κίνητρά σας;
6. Μετά, ζητήστε τους να σκεφτούν τους εαυτούς τους ως εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με θέματα σεξουαλικότητας. Ρωτήστε τους/τες: Τι είδους επαγγελματίας είστε σε αυτές τις στιγμές; Ποια είναι η σχέση μεταξύ του τρόπου που εργάζεστε και των ιδανικών και των αξιών σας;
7. Τέλος, ζητήστε τους να εστιάσουν στη φύση τους τη δεδομένη στιγμή και ρωτήστε τους/τες: Τι θα απαντούσατε στις ακόλουθες ερωτήσεις (δεν θα σας ζητηθεί να μοιραστείτε την απάντησή σας αργότερα, οπότε εκμεταλλευτείτε την ευκαιρία να είστε απόλυτα ειλικρινείς με τον εαυτό σας):
 - Ποιες ιδιότητες σας κάνουν μοναδικούς/κές (π.χ. είμαι αυτό, μπορώ να κάνω αυτό...);
 - Σε τι είδους κόσμο θα θέλατε να ζήσετε; Για τι είδους κόσμο εργάζεστε;
 - Τι σημαίνουν τα παραπάνω όσον αφορά την ανθρώπινη αλληλεπίδραση και τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφερόμαστε ο/η ένας/μία στον/στην άλλον/λη; Ποια πράγματα είναι σημαντικά για εσάς στις σχέσεις;
 - Ποια πράγματα είναι σημαντικά για εσάς σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση; Σε τι διαφέρετε από άλλους/λες επαγγελματίες;
 - Ποιο είναι το όνειρό σας σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση;

Για να συνεχίσετε την άσκηση, υπάρχουν δύο (2) επιλογές:

1) Μία περισσότερο θεατρική επιλογή:

Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να παραμείνουν διασκορπισμένοι/νες στον χώρο και βεβαιωθείτε ότι έχουν αρκετό χώρο για να μπορούν να κινούνται ελεύθερα. Ζητήστε τους επίσης, να διατηρήσουν την ενέργεια της άσκησης στο σώμα και να τη μεταφέρουν σε μια εικόνα «δημιουργώντας» ένα άγαλμα με το σώμα τους.

- Βοηθήστε τους/τες καλώντας τους/τες να εστιάσουν στην ενέργεια και τη δύναμη που βιώνουν στο σώμα τους. Πού την αισθάνεστε; Σε ποιο μέρος του σώματος; Ποια μορφή παίρνει αυτή η ενέργεια μέσα σας;

	<ul style="list-style-type: none"> • Ζητήστε τους, όταν νιώσουν έτοιμοι/μες, να μορφοποιήσουν αυτή την ενέργεια με το σώμα τους, πειραματιζόμενοι/νες και επιτρέποντας στην ενέργεια να μορφοποιήσει το σώμα τους. Επιπλέον, ζητήστε τους να κινήσουν το σώμα τους μέχρι να νιώσουν ότι αποκτά το ίδιο σχήμα με την εσωτερική ενέργεια. Πείτε τους ότι όταν νιώσουν ότι έχουν φτάσει σε μια θέση που αντικατοπτρίζει την εσωτερική τους ενέργεια, θα πρέπει να σταματήσουν να κινούνται, «παγώνοντας» το σώμα τους σε αυτή την εικόνα. • Όσο παραμένουν ακίνητοι/τες σε αυτή τη στάση, ζητήστε τους να σκεφτούν ένα χρώμα, μια μυρωδιά, μια λεπτομέρεια ή οτιδήποτε άλλο τους/τις βοηθάει να αποτυπώσουν αυτή την εμπειρία ακόμα καλύτερα στη μνήμη τους. • Ζητήστε τους να παραμείνουν ακίνητοι/τες για μερικά δευτερόλεπτα και χωρίς να κινηθούν να κοιτάξουν γύρω τους για να δουν πώς είναι οι άλλες εικόνες, ανακαλύπτοντας τις διαφορετικές ενέργειες που υπάρχουν στην αίθουσα. • Τέλος, ζητήστε τους να απελευθερώσουν την εικόνα, να σχηματίσουν ζεύγη με άλλους/λες συμμετέχοντες/χουσες τους και να ανταλλάξουν απόψεις. <p>2) Μία περισσότερο λεκτική επιλογή: Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες, σε ομάδες των 4 ή 5 ατόμων, να μοιραστούν κάποιες από τις απαντήσεις τους.</p>
Κλείσιμο	<p>Ομαδική αποτίμηση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πώς αισθανθήκατε; • Επανασυνδεθήκατε με αναμνήσεις που έμοιαζαν να έχουν χαθεί; • Ανακαλύψατε κάτι καινούργιο; • Πώς ήταν να εκφράζετε ενέργεια και δύναμη μέσω του σώματός σας; • Βρήκατε ομοιότητες στις άλλες εικόνες/ιστορίες; • Με βάση τα σχόλια, υπάρχουν ομοιότητες ή/και διαφορές μεταξύ των απαντήσεων; • Πιστεύετε ότι αυτή η άσκηση θα μπορούσε να αποτελέσει πηγή πληροφοριών;
Πόροι	

Τίτλος δραστηριότητας	Αυτοκόλλητα Χαρτάκια Post-it (δια ζώσης ή διαδικτυακά)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ANS

Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	15 - 20
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να προωθηθεί ο αναστοχασμός σχετικά με το πώς είναι να είσαι εκπαιδευτικός και τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.
Διάρκεια	30 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Αυτοκόλλητα χαρτάκια τύπου post-it (δύο διαφορετικά χρώματα)
Προετοιμασία	Φέρτε μαζί σας αυτοκόλλητα χαρτάκια post-it σε δύο διαφορετικά χρώματα.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σχηματίσουν ομάδες αποτελούμενες το πολύ από οκτώ (8) άτομα. 2. Μοιράστε στους/στις συμμετέχοντες/χουσες δύο (2) post-it, ένα από κάθε χρώμα. 3. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να γράψουν στο ένα post-it κάτι που τους/τις κάνει να αισθάνονται καλά σχετικά με τον ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί και στο άλλο κάτι που τους/τις προβληματίζει.
Κλείσιμο	Καθοδηγήστε την αποτίμηση, ώστε οι συμμετέχοντες/χουσες να μοιραστούν (αν θέλουν) αυτά που έγραψαν στα post-it, αναγνωρίζοντας τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία τους.
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	Αφήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες ελεύθερους/ρες να επιλέξουν αν θα μοιραστούν ή όχι αυτά που έγραψαν. Φροντίστε να επισημάνετε τα κοινά στοιχεία που θα προκύψουν.

Τίτλος δραστηριότητας	Φλερτάροντας με την Πραγματικότητα και τις Αμφιβολίες (δια ζώσης ή διαδικτυακά)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	La Xixa
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	10 – 15
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να έρθουν σε επαφή οι συμμετέχοντες/χουσες με το περιβάλλον και να προσφέρουν χρήσιμες πληροφορίες κατά την αντιμετώπιση καταστάσεων που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα. • Να πειραματιστούν για το πώς να αξιοποιήσουν τα διάφορα κανάλια πληροφόρησης και να τα χρησιμοποιήσουν για να συνειδητοποιήσουν τι τους

	συμβαίνει σε διάφορες καταστάσεις που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα.
Διάρκεια	20 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Φύλλα χαρτί· • Στιλό.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<p>1. Πείτε στους/στις συμμετέχοντες/χουσες ότι, στο πρώτο μέρος της άσκησης, θα εργαστούν ατομικά και ότι θα πρέπει να βρουν ένα άνετο μέρος στον χώρο.</p> <p>2. Δώστε σε κάθε συμμετέχοντα/χουσα ένα φύλλο χαρτί και ένα στιλό, τα οποία θα χρησιμοποιήσουν για να κρατήσουν σημειώσεις, ενώ σκέφτονται την ακόλουθη κατάσταση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Φανταστείτε τον εαυτό σας στη δουλειά: ήταν μια δύσκολη εβδομάδα και τώρα πρέπει να μπειτε στην τάξη και να μιλήσετε με τους/τις μαθητές/τριές σας για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Εναλλακτικά, φανταστείτε ότι βρίσκεστε σε μια οικογενειακή συνάντηση και πρέπει να μιλήσετε ειδικά για αυτό το θέμα. Ποιες αμφιβολίες ή ερωτήσεις σχετικά με τον ρόλο σας θα μπορούσαν να προκύψουν σε αυτή την κατάσταση; Αφιερώστε λίγα λεπτά και εστιάστε σε μία ερώτηση ή αμφιβολία που έχετε. Γράψτε τις στο χαρτί και αφήστε το για λίγο στην άκρη. • Τώρα κλείστε τα μάτια σας και εστιάστε στην αναπνοή σας για λίγα λεπτά. Χαλαρώστε και ακολουθήστε το σώμα σας. • Νιώστε μια πυξίδα στο σώμα σας, στον κορμό του σώματός σας. Κινηθείτε απαλά προς την κατεύθυνση προς την οποία νιώθετε ότι σας οδηγεί η πυξίδα και όταν νιώσετε ότι η κίνηση έχει τελειώσει, ανοίξτε αργά τα μάτια σας για λίγο. • Μόλις ανοίξετε τα μάτια σας, παρατηρήστε αν υπάρχει κάτι που βλέπετε που σας ελκύει με κάποιον τρόπο, που σας φλερτάρει, που επιζητά την προσοχή σας. Μπορεί να είναι οτιδήποτε, ένα αντικείμενο ή μια μικρή λεπτομέρεια. • Συγκεντρωθείτε σε αυτό το στοιχείο που τράβηξε την προσοχή σας: Πώς σας φαίνεται; Υπάρχει κάτι στην ένταση του χρώματός του, για παράδειγμα, ή στο σχήμα του, ή στην κίνηση (αν έχει κίνηση), ή είναι απλώς ένα σχήμα που τράβηξε την προσοχή σας; • Αφιερώστε λίγο χρόνο για να το παρατηρήσετε. Όταν εντοπίσετε την ιδιότητα ή τις ιδιότητες που σας τράβηξαν την προσοχή, προσπαθήστε να τη/τις νιώσετε μέσα σας και σιγά-σιγά να μεταμορφωθείτε σε αυτό το στοιχείο. Ενώ το κάνετε αυτό, επικεντρωθείτε στις ιδιότητες που σας

	<p>προσέλκυσαν περισσότερο. Σταδιακά, γίνετε αυτό το στοιχείο αναπαράγοντας τις ιδιότητές του στον εαυτό σας. Για παράδειγμα, αν αυτό που σας τράβηξε την προσοχή είναι ένα στοιχείο λόγω του μεγέθους του, γίνετε αυτό το στοιχείο, μεγαλώστε όλο και περισσότερο μέχρι να γίνετε πολύ μεγάλος/λη σαν αυτό το στοιχείο. Μπορείτε να προσθέσετε κίνηση και ήχους αν χρειαστεί.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Νιώστε πώς είναι να είστε έτσι. Υπάρχει κάτι απροσδόκητο ή διαφορετικό από τον καθημερινό σας εαυτό; Άλλαξε κάτι στο σώμα σας; Αν το διαπιστώσετε, επικεντρωθείτε στην αλλαγή που συνέβη. Αυτή η σύνδεση με το σώμα μπορεί να σας βοηθήσει να θυμηθείτε τις χρήσιμες πληροφορίες που μόλις βρήκατε, όταν τις χρειαστείτε.
Κλείσιμο	<p>Στο τέλος της δραστηριότητας, ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να πάρουν ξανά το χαρτί και να γράψουν μια λέξη ή να κάνουν ένα πρόχειρο σχέδιο που να περιγράφει την ιδιότητα ή την ενέργεια που συνάντησαν.</p> <p>Ζητήστε τους να επιστρέψουν στην αρχική ερώτηση και να απαντήσουν ξανά. Οι πληροφορίες που ανακαλύψατε μέσα από την εμπειρία σας σας δίνουν διαφορετικές απαντήσεις στην αρχική ερώτηση; Θα μπορούσε κάποια από αυτές τις ιδιότητες που βρήκατε να απαντήσει με κάποιο τρόπο στην ερώτησή σας;</p>
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Ενδέχεται οι συμμετέχοντες/χουσες να μην βρίσκουν ή να μην αναγνωρίζουν την απάντηση. Αυτό δεν αποτελεί πρόβλημα, καθώς μερικές φορές η απάντηση έρχεται αργότερα ή καθόλου. Παράλληλα, έχει ενδιαφέρον να πραγματοποιήσετε την άσκηση ως έναν τρόπο σύνδεσης με τον εαυτό σας, μια μορφή προσωπικής εξερεύνησης, προτού αντιμετωπίσετε καταστάσεις όπως η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μαθητών/τριών ή οικογενειών.</p>

Τίτλος δραστηριότητας	Θέατρο Εικόνα (δια ζώσης ή διαδικτυακά)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	La Xixa
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	10 - 20

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιοριστούν οι αντιλήψεις της ομάδας σε σχέση με το περιεχόμενο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. • Να εργαστούν οι συμμετέχοντες/χουσες μέσω της σωματικής έκφρασης.
Διάρκεια	20 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	Ευρύχωρη αίθουσα
Προετοιμασία	Ενημερώστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες ότι θα εργαστούν με το σώμα τους μέσω της μεθοδολογίας του Θεάτρου Εικόνας.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<p>1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σταθούν σε σχήμα κύκλου με την πλάτη τους στραμμένη προς το κέντρο του κύκλου και τα πρόσωπά τους στραμμένα προς τα έξω.</p> <p>2. Πείτε τους ότι θα αναφέρετε μια έννοια και ότι θα πρέπει να «φτιάξουν» ένα άγαλμα με το σώμα τους, με το πρώτο πράγμα που τους έρχεται στο μυαλό, την πρώτη παρόρμηση. (Μπορεί να σας βοηθήσει να τους ζητήσετε να κλείσουν τα μάτια τους όσο «φτιάχνουν» το άγαλμα.)</p> <p>3. Μόλις είναι έτοιμοι/μες, ζητήστε τους να γυρίσουν και να κρατήσουν το άγαλμα, κοιτώντας προς το κέντρο του κύκλου.</p> <p>4. Ζητήστε τους να ανοίξουν τα μάτια τους, να κοιτάξουν το άγαλμα που δημιούργησαν, αλλά και τους/τις άλλους/λες συμμετέχοντες/χουσες.</p> <p>Επαναλάβετε την άσκηση για κάθε έννοια. Μπορείτε να τους ζητήσετε να παρατηρήσουν αν υπάρχουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των αγαλμάτων.</p> <p>Οι προτάσεις/έννοιες που θα μπορούσατε να προτείνετε είναι οι εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η εικόνα της πρώτης ημέρας του σχολείου. • Η εικόνα της πρώτης φοράς που αποτύχατε σε ένα διαγώνισμα. • Η εικόνα του πρώτου σας φιλιού. • Η εικόνα της πρώτης φοράς που μεθύσατε ή πώς τη φαντάζεστε. • Η εικόνα της πρώτης φοράς που ανακαλύψατε ότι ένας/μία φίλος/λη σας έκανε σεξ. <p>Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης των αγαλμάτων, μπορείτε να επιλέξετε ένα άγαλμα που σας τράβηξε την προσοχή και να ρωτήσετε την υπόλοιπη ομάδα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τι τίτλο θα δίνατε σε αυτή την εικόνα;

	<ul style="list-style-type: none"> • Ποιο συναίσθημα σας εκφράζει;
Κλείσιμο	<p>Κατά τη διάρκεια της αποτίμησης, αναφέρετε τις διαφορετικές ερμηνείες της ίδιας έννοιας. Μπορείτε να θέσετε τις ακόλουθες ερωτήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σκεφτόμαστε όλοι/λες με τον ίδιο τρόπο για τις προτεινόμενες έννοιες; • Τι πληροφορίες μας δίνει το σώμα;
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Προσπαθήστε να μην αφήσετε πολύ χρόνο για τη δημιουργία των εικόνων· ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να μην το πολυσκεφτούν και να εμπιστευτούν το σώμα τους.</p>

Τίτλος δραστηριότητας	Αποκαλύψεις και Μυστικά
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	La Xixa
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	4 - 16
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να ενισχυθεί ο αυτοσχεδιασμός των συμμετεχόντων/χουσών. • Να εργαστούν οι συμμετέχοντες/χουσες πάνω σε ρόλους και στερεότυπα που σχετίζονται με θέματα σεξουαλικότητας.
Διάρκεια	30 - 40 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	Ευρύχωρη αίθουσα
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σχηματίσουν δύο σειρές, με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε συμμετέχων/χουσα να έχει ένα άλλο άτομο μπροστά του. Πείτε τους ότι θα εργαστούν σε ζεύγη. 2. Ονομάστε τις σειρές «Α» και «Β». 3. Δώστε σε κάθε σειρά έναν ρόλο. Οι συμμετέχοντες/χουσες στη σειρά «Α» θα είναι εκπαιδευτικοί, ενώ εκείνοι/νες στη σειρά «Β» θα είναι μαθητές/τριες. 4. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες της σειράς «Α» να εκτελέσουν μία πράξη, όποια θέλουν (π.χ. να διαβάσουν, να γράψουν κ.λπ.), χωρίς να διακόψουν. 5. Μόλις αναφέρετε την πράξη, ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες της σειράς «Β» να ζητήσουν

	<p>από τον/την εκπαιδευτικό κάτι σχετικό με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Παράλληλα, ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες της σειράς «Α» να αρνηθούν και να συνεχίσουν να κάνουν ό,τι κάνουν.</p> <p>6. Αφήστε τους/τες να πειραματιστούν και να αυτοσχεδιάσουν για μερικά λεπτά.</p> <p>7. Ζητήστε τους να σταματήσουν και προσθέστε μια νέα προτροπή: ζητήστε από τον/τη μαθητή/τρια να αποκαλύψει ένα μυστικό στον/στην εκπαιδευτικό που θα αλλάξει εντελώς την κατάσταση και τη σχέση τους για πάντα. Αφήστε τους/τες να πειραματιστούν και να αυτοσχεδιάσουν για μερικά λεπτά.</p> <p>8. Ζητήστε τους να σταματήσουν και προσθέστε μια νέα προτροπή: ζητήστε από τον/την εκπαιδευτικό να αποκαλύψει ένα μυστικό στον/στη μαθητή/τρια που θα αλλάξει εντελώς την κατάσταση και τη σχέση τους για πάντα. Αφήστε τους/τες να πειραματιστούν και να αυτοσχεδιάσουν για μερικά λεπτά.</p> <p>Μπορείτε να αποφασίσετε να συνεχίσετε τη δραστηριότητα αλλάζοντας ρόλους ή να τη σταματήσετε σε αυτό το σημείο.</p>
Κλείσιμο	<ul style="list-style-type: none"> • Καλέστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να επιστρέψουν στην ολομέλεια και ζητήστε από τα ζεύγη να μοιραστούν τις εμπειρίες τους και τα θέματα που αναφέρθηκαν. • Θέστε μερικές ερωτήσεις στο πλαίσιο της αποτίμησης: Πώς ήταν; Τι ήταν εύκολο; Τι ήταν δύσκολο; Τι αντίκτυπο είχε το μυστικό; Πώς ήταν να παίζετε έναν διαφορετικό ρόλο;

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Δραστηριότητες για εκπαιδευτικούς και οικογένειες για την εμπάθунση στο περιεχόμενο που σχετίζεται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

Τίτλος δραστηριότητας	Ο Κύκλος της Ταυτότητας/Identity Circle (δια ζώσης)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	Sexmatters
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	25 κατ' ανώτατο όριο
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να συνειδητοποιήσουν οι συμμετέχοντες/χουσες ότι ο/η καθένας/μία έχει διαφορετικές εμπειρίες και ότι αυτές οι εμπειρίες τους/τις κάνουν αυτό που είναι.
Διάρκεια	30 λεπτά

Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Ένα φύλλο χαρτί για κάθε συμμετέχοντα/χουσα • Ένα στιλό για κάθε συμμετέχοντα/χουσα • Ο κύκλος ταυτότητας σε μια οθόνη ή σε έναν βιντεοπροβολέα, ώστε να μπορούν όλοι/λες να τον δουν. Εναλλακτικά, αν δεν έχετε πρόσβαση σε οθόνη, εκτυπώστε τον κύκλο ταυτότητας και δώστε ένα έντυπο σε κάθε συμμετέχοντα/χουσα.
Προετοιμασία	<p>Φέρτε μαζί σας τον κύκλο ταυτότητας. Βεβαιωθείτε ότι έχετε συμπληρώσει τον κύκλο ταυτότητας για τον εαυτό σας, ώστε να μπορείτε να τον χρησιμοποιήσετε σε συνδυασμό με την εμπειρία σας ως παράδειγμα.</p>
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<p>1. Ξεκινήστε εξηγώντας τι σημαίνει ο όρος «ταυτότητα». Η ταυτότητα αποτελείται από διάφορα μέρη. Αυτό που βλέπουν στον κύκλο της ταυτότητας είναι όλα τα διαφορετικά στρώματα της ταυτότητάς μας. Ανάλογα με το στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου, ορισμένα μέρη της ταυτότητάς του μπορεί να είναι πιο σημαντικά από άλλα. Για παράδειγμα: κατά τη διάρκεια της εφηβείας, η ηλικία μπορεί να είναι πολύ σημαντική: οι περισσότεροι/ρες έφηβοι/βες θα ήθελαν να είναι μεγαλύτεροι/ρες, προκειμένου να έχουν περισσότερες ελευθερίες (π.χ. να ξενυχτούν περισσότερο, να πίνουν αλκοόλ, να βγαίνουν έξω κ.λπ.) Αυτή η συμπεριφορά μπορεί να μειωθεί, όταν βρίσκεστε στα 25 και η ηλικία σας δεν έχει πια τόσο μεγάλη επιρροή στον τρόπο που παρουσιάζετε τον εαυτό σας. Μπορεί επίσης να επανέλθει εκ νέου: για παράδειγμα, όταν είστε πάνω από 50 ετών και αρχίζετε να σκέφτεστε τη γήρανση και τον αντίκτυπο που έχει στην καθημερινή σας ζωή.</p> <p>2. Εξηγήστε τι αντιπροσωπεύει κάθε κουτάκι: π.χ. ηλικία, θρησκεία, σεξουαλικότητα κ.λπ. Ρωτήστε αν υπάρχουν απορίες σχετικά με κάποιο από τα κουτάκια ή αν κάποιο από τα κουτάκια δεν είναι σαφές. Διευκρινίστε ότι υπάρχει 1 κουτί που είναι κενό. Αυτό το κουτάκι προσφέρεται για την προσωπική ερμηνεία του/της καθενός/μιάς και μπορεί να συμπληρωθεί με μια πτυχή της ταυτότητας που ένα άτομο αισθάνεται ότι δεν υπάρχει αλλού. Ορισμένοι/νες συμμετέχοντες/χουσες μπορεί να αναφέρουν π.χ. «εξωτερικά χαρακτηριστικά»: οι άνθρωποι που είναι πολύ ψηλοί ή υπέρβαροι αισθάνονται συχνά ότι τους απασχολεί αυτό, επειδή συχνά τους επισημαίνεται λόγω εξωτερικών παραγόντων.</p> <p>3. Δώστε σε όλους/λες ένα φύλλο χαρτί και ένα στιλό και ζητήστε τους να απαντήσουν σιωπηλά στις ερωτήσεις 1 έως 5 σε 10 λεπτά. Κάθε συμμετέχων/χουσα θα συμπληρώσει τις 5 ερωτήσεις για τον εαυτό του/της σιωπηλά. Διευκρινίστε ότι, σε κάθε ερώτηση μπορούν να γράψουν πολλαπλά μέρη της ταυτότητάς τους. Πείτε στους/στις συμμετέχοντες/χουσες ότι αν θεωρούν μια ερώτηση δύσκολη, δεν πειράζει να το πουν.</p> <p>4. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να επιστρέψουν στην ολομέλεια και να συζητήσουν πώς</p>

	<p>αισθάνθηκαν σε σχέση με κάθε ερώτηση. Εκμεταλλευτείτε την ευκαιρία να συζητήσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των μελών της ομάδας.</p>
Κλείσιμο	<p>Μοιραστείτε με την ομάδα ότι ο στόχος της δραστηριότητας ήταν να αποκτήσει μεγαλύτερη κατανόηση ο/η ένας/μία για τον/την άλλον/λη. Όλοι/λες έχουμε διαφορετικές εμπειρίες, οπότε είναι καλό να το έχουμε υπόψη μας όταν ερχόμαστε σε επαφή με άλλους ανθρώπους.</p>
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Για την προετοιμασία, μπορείτε να φτιάξετε μόνοι σας τον Κύκλο της Ταυτότητας. Αυτό θα σας βοηθήσει να γνωρίσετε καλύτερα την άσκηση και θα είστε σε θέση να δώσετε καλύτερα παραδείγματα σε περίπτωση που οι συμμετέχοντες/χουσεσ χρειαστούν περισσότερες διευκρινίσεις.</p> <p>Δώστε παραδείγματα από την προσωπική σας ταυτότητα ή χρησιμοποιήστε έναν φανταστικό χαρακτήρα αν δεν θέλετε να αναφερθείτε στη δική σας ταυτότητα.</p> <p>Μην πιέσετε τους/τις συμμετέχοντες/χουσεσ να μοιραστούν κάτι που δεν θέλουν.</p> <p>Ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει πάντοτε να περιλαμβάνετε είναι η «αναπηρία». Για τα άτομα που δεν έχουν νοητικές, γνωστικές και λειτουργικές ιδιαιτερότητες, αυτό είναι κάτι που σχεδόν ποτέ δεν λαμβάνουν υπόψη τους.</p>

Ο Κύκλος της Ταυτότητας

Τίτλος δραστηριότητας	Σεξουαλική Ανάπτυξη (δια ζώσης)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	Sexmatters
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	25 κατ' ανώτατο όριο
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να συνειδητοποιήσουν οι συμμετέχοντες/χουσεσ ότι η σεξουαλική ανάπτυξη ξεκινά σε νεαρή ηλικία. • Να κατανοήσουν τη σεξουαλική ανάπτυξη των παιδιών. • Να είναι σε θέση να μιλήσουν για τη σεξουαλικότητα με τα παιδιά.
Διάρκεια	20 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Ένα στένσιλ για κάθε συμμετέχοντα/χουσα με τα στάδια της σεξουαλικής ανάπτυξης • Ένα σπινό για κάθε συμμετέχοντα/χουσα.

<p>Προετοιμασία</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ενημερώστε τους/τις συμμετέχοντες ότι πρόκειται να μιλήσουν για τα στάδια ανάπτυξης της σεξουαλικότητας. • Εξηγήστε τους ότι μπορούν να αποφασίσουν ανά πάσα στιγμή αν θέλουν να απαντήσουν ή όχι στις ερωτήσεις.
<p>Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σχηματίσουν ζεύγη. 2. Εξηγήστε ότι υπάρχουν 3 στάδια σεξουαλικής ανάπτυξης στα παιδιά: <ul style="list-style-type: none"> • Στάδιο 1: 4-6 ετών • Στάδιο 2: 6-9 ετών • Στάδιο 3: 9-12 ετών 3. Δείξτε όλα τα χαρακτηριστικά της σεξουαλικής ανάπτυξης στο στένσιλ (παρακάτω). Αφήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να βρουν ανά ζεύγη ποια δήλωση ανήκει σε κάθε ηλικιακή ομάδα. Δώστε τους 10 λεπτά για την αντιστοίχιση και πείτε τους ότι μπορούν, αν θέλουν, να γράψουν τις απαντήσεις τους σε ένα χαρτί. 4. Μόλις τελειώσουν όλοι/λες, δείξτε τους τις σωστές απαντήσεις και συζητήστε τις ακόλουθες ερωτήσεις: <ul style="list-style-type: none"> • Μπορείτε να θυμηθείτε τι κάνατε εσείς/οι μαθητές-τριές σας κατά τη διάρκεια αυτών των σταδίων της σεξουαλικής ανάπτυξης; • Θεωρείτε ότι υπάρχει κάτι αξιοσημείωτο σε αυτή τη συμπεριφορική ανάπτυξη; • Τι κάνατε εσείς (ή παιδιά που γνωρίζατε) στην παιδική σας ηλικία για να εξερευνήσετε το σώμα σας; Και όσον αφορά τα σώματα των άλλων; • Θα το χαρακτηρίζατε αυτό ως σεξουαλική συμπεριφορά; Και θα την ονομάζατε έτσι εκείνη την εποχή; • Σε ποιο άτομο θα μπορούσατε να μιλήσετε - ως παιδί ηλικίας 9-12 ετών - για τη σεξουαλικότητα (π.χ. τον έρωτα, το σώμα σας κ.λπ.); • Τι σας έλειψε από τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο; • Πώς ήταν για όλους/λες; Υπήρχαν ομοιότητες/διαφορές;
<p>Κλείσιμο</p>	<p>Κάθε άνθρωπος μαθαίνει να αντιμετωπίζει τη σεξουαλικότητα με διαφορετικό τρόπο. Ο ρόλος του περιβάλλοντος/της κουλτούρας/της θρησκείας είναι πολύ σημαντικός στο πώς σκέφτονται οι άνθρωποι για τη σεξουαλικότητα και επηρεάζει το τι σκέφτονται και τι κάνουν. Οι νόρμες και οι αξίες που έχει ο/η καθένας/μία σχετικά με αυτά τα θέματα διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στη σύνδεση με τους άλλους ανθρώπους.</p>

<p>Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες</p>	<p>Θυμηθείτε: Ως εκπαιδευτής/τρια, δεν χρειάζεται να μιλήσετε για τη δική σας σεξουαλική ζωή, αλλά για το σεξ γενικά.</p> <p>Για ορισμένους ανθρώπους είναι εύκολο να μιλήσουν για το σεξ, αλλά αυτό δεν ισχύει για όλους. Μην πιέζετε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να απαντήσουν σε ερωτήσεις αν δεν το θέλουν. Δεν υπάρχει πρόβλημα.</p> <p>Ενθαρρύνετε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να σκεφτούν γιατί μπορεί να δυσκολεύονται να απαντήσουν. Μόλις συνειδητοποιήσουν τους λόγους, το να μιλήσουν (ή να απαντήσουν) στους/στις άλλους/λες μπορεί να είναι πιο εύκολη υπόθεση.</p>
--	---

Χαρακτηριστικά της σεξουαλικής ανάπτυξης

4-6 ετών	Α. Παράλληλα με την ανάπτυξη της αυτοεικόνας, αναπτύσσεται και η εικόνα του σώματος.
4-6 ετών	Β. Τα παιδιά συνειδητοποιούν το φύλο τους. Αρχίζουν να συμπεριφέρονται όλο και περισσότερο σύμφωνα με τους ρόλους του φύλου τους. Οι αντιλήψεις σχετικά με αυτούς τους ρόλους των φύλων είναι συχνά πολύ άκαμπτες σε αυτό το στάδιο της ζωής.
4-6 ετών	Γ. Τα παιδιά ανακαλύπτουν το σώμα τους και τα σώματα των άλλων. Αυτό γίνεται συχνά μέσα από το παιχνίδι, π.χ. παριστάνοντας τον «γιατρό» ή παίζοντας τη μητέρα και τον πατέρα. Μαθαίνουν επίσης όλο και περισσότερους κανόνες σχετικά με το ποια συμπεριφορά είναι σωστή (π.χ. επίδειξη μελών του σώματος κ.λπ.).
4-6 ετών	Δ. Τα παιδιά μερικές φορές ότι είναι «ερωτευμένα». Οι γονείς συχνά περιγράφουν αυτά τα συναισθήματα αγάπης ως έντονη στοργή ή ως επιθυμία να είναι κοντά στο άλλο άτομο.
6-9 ετών	Ε. Τα παιδιά ανακαλύπτουν περισσότερο τον εαυτό τους και αποκτούν μεγαλύτερη επίγνωση των απόψεων των άλλων. Συγκρίνουν περισσότερο τον εαυτό τους με τους άλλους και με το πώς θα ήθελαν να είναι, ακόμη και σωματικά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να νιώθουν κατά καιρούς ανασφάλεια ή δυσαρέσκεια για τον εαυτό τους.
6-9 ετών	ΣΤ. Τα παιδιά κατανοούν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι τα γεννητικά όργανα έχουν και σεξουαλική λειτουργία. Η περιέργεια αυξάνεται και η θέαση ή το άγγιγμα των γεννητικών οργάνων του άλλου είναι σύννηθες φαινόμενα. Αυτό συμβαίνει συχνά όταν οι ενήλικες δεν το βλέπουν, επειδή γνωρίζουν ότι δεν πρέπει να συμβαίνει.

6-9 ετών	Z. Η διαφορά ανάμεσα στον έρωτα και τη φιλία γίνεται όλο και πιο εμφανής. Πολλά παιδιά έχουν ερωτευτεί περίπου σε αυτή την ηλικία. Αυτό συχνά σημαίνει ότι αγαπούν κάποιον/ποια πολύ. Μπορεί να τύχει να είναι άτομο του ίδιου φύλου. Αυτό δεν σημαίνει κάτι συγκεκριμένο για τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό.
6-9 ετών	H. Τα παιδιά προτιμούν να παίζουν με παιδιά του ίδιου φύλου. Ωστόσο, τα στερεότυπα λόγω φύλου μειώνονται σε αυτό το στάδιο της ζωής. Τα παιδιά γνωρίζουν πλέον καλύτερα ότι ένα αγόρι μπορεί να είναι αγόρι ακόμη και αν δεν συμπεριφέρεται σύμφωνα με τον ρόλο του φύλου του.
9-12 ετών	Θ. Τα παιδιά αρχίζουν να αισθάνονται μεγαλύτερη ανασφάλεια. Οι αλλαγές στο σώμα και τα συναισθήματά τους μπορεί να τα κάνουν να αμφισβητήσουν αν είναι φυσιολογικά ή ελκυστικά. Η ντροπή για το γυμνό τους σώμα γίνεται πιο συχνή κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου.
9-12 ετών	I. Από αυτό το στάδιο της ζωής, αναπτύσσουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για το σεξ. Ορισμένα παιδιά θέλουν να γνωρίζουν τα πάντα και μπορεί να αρχίσουν να ψάχνουν πράγματα ή να κάνουν ερωτήσεις σχετικά με αυτό. Μερικοί/κές νέοι/ες αρχίζουν επίσης να αυνανίζονται κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου.
9-12 ετών	IA. Μερικά παιδιά αρχίζουν να βγαίνουν ραντεβού για πρώτη φορά συνήθως με κάποιον/ποια συμμαθητή/τρια τους από την τάξη ή το σχολείο. Δεν υπάρχει μεγάλη σωματική επαφή σε αυτό το στάδιο. Τα παιδιά μπορεί να έχουν ήδη αντιληφθεί ότι τρέφουν συναισθήματα για κάποιο άτομο του ίδιου φύλου σε αυτή την ηλικία.

Τίτλος δραστηριότητας	Κοινωνικό φύλο: δεν υπάρχει μόνο ένα (δια ζώσης, αλλά μπορεί να προσαρμοστεί για διεξαγωγή μέσω του Διαδικτύου)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΜΕΗ
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	10-15
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να μάθουν οι συμμετέχοντες/χουσεσ για τις διαφορετικές ταυτότητες φύλου. • Να κατανοήσουν το φύλο ως κοινωνική κατασκευή. • Να κατανοήσουν τη διαφορά μεταξύ βιολογικού φύλου (sex) και κοινωνικού φύλου (gender). • Να αναπτύξουν σεβασμό και αποδοχή προς όλες τις ταυτότητες φύλου.
Διάρκεια	60 λεπτά

Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • 3-4 καρέκλες με κατεύθυνση προς τους/τις συμμετέχοντες/χουσες· • Αυτοκόλλητα χαρτάκια τύπου Post-it· • Στιλό· • Προαιρετικό φυλλάδιο με ορισμούς. • Προαιρετικό: καπέλο ή κάποιο δοχείο
Προετοιμασία	<p>Εξοικειωθείτε με τις έννοιες και τους όρους που χρησιμοποιούνται στη συζήτηση για το φύλο, προκειμένου να προετοιμάσετε μια σύντομη 5λεπτη παρουσίαση σχετικά με τους «πιθανούς ορισμούς» και τις αντιλήψεις για το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο.</p>
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να γράψουν ο/η καθένας/μία μόνος/νη του/της σε ένα post-it τι τους έρχεται στο μυαλό όταν ακούν τη λέξη «φύλο» και να το φυλάξουν για αργότερα. [3 λεπτά] 2. Εξηγήστε ότι αυτή η δραστηριότητα αφορά τη διερεύνηση των στάσεων απέναντι στο βιολογικό και το κοινωνικό φύλο. Οι συμμετέχοντες/χουσες είναι ελεύθεροι/ρες να εκφράσουν απόψεις που μπορεί να είναι συμβατικές ή αντισυμβατικές, αμφιλεγόμενες ή που αμφισβητούν τις νόρμες της κοινωνίας τους. Επιπλέον, μπορούν να παρουσιάσουν απόψεις με τις οποίες συμφωνούν ή με τις οποίες διαφωνούν χωρίς να φοβούνται ότι θα υποστούν γελοιοποίηση ή ότι θα αντιμετωπιστούν με περιφρόνηση. Όλοι/λες είναι ευπρόσδεκτοι/κτες να προσέλθουν για να εκφράσουν τις απόψεις τους, αλλά μπορούν συν τοις άλλοις να εκφράσουν απόψεις που δεν είναι απαραίτητα δικές τους. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να προβληθούν απόψεις που είναι αμφιλεγόμενες, «πολιτικά μη-ορθές» ή αδιανόητες και να συζητηθεί διεξοδικά το θέμα από πολλές διαφορετικές οπτικές γωνίες. Τονίστε ότι δεν επιτρέπονται σχόλια που εισάγουν διακρίσεις, προσβλητικά ή ταπεινωτικά σχόλια. Οι εκπαιδευτές/τριες θα πρέπει να είναι έτοιμοι/ες να θέσουν περιορισμούς στα άτομα που εκφράζουν στάσεις ή δηλώσεις που εισάγουν διακρίσεις και να υπενθυμίσουν στους/στις συμμετέχοντες/χουσες ότι οι διακρίσεις απαγορεύονται ρητά από την υφιστάμενη νομοθεσία. [5-10 λεπτά] 3. Στη συνέχεια, παρουσιάστε μερικές από τις αντιλήψεις για το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο, καθώς και «πιθανούς ορισμούς» των όρων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της συζήτησης, όπως αρσενικό, θηλυκό, άνδρας, γυναίκα, ίντερσεξ, τρανς άτομο κ.λπ. (βλ. Πόρους). Είναι πολύ σημαντικό να παρουσιάσετε μια ποικιλία ορισμών για κάθε όρο για να καταδείξετε ότι «δεν υπάρχουν σταθεροί και οριστικοί» ορισμοί για αυτούς τους όρους. 4. Εξηγήστε ότι θα ξεκινήσετε καλώντας δύο εθελοντές/ντριες να συμμετάσχουν σε μια συζήτηση. Αν σε οποιοδήποτε σημείο κάποιο άλλο άτομο θα ήθελε να συμμετάσχει, μπορεί να το κάνει: όποιος/ποια επιθυμεί να συμμετάσχει στη συζήτηση, θα πρέπει να έρθει μπροστά και να χτυπήσει απαλά έναν/μία από τους/τις «συζητητές/τριες» στον ώμο. Σε

	<p>αυτό το σημείο, τα δύο άτομα θα αλλάξουν θέσεις και ο/η αρχικός «συζητητής/τρια» θα γίνει παρατηρητής/τρια. [2 λεπτά]</p> <p>5. Τραβήξτε μια ερώτηση από ένα καπέλο (βλ. Πόρους για ερωτήσεις) και οι τρεις συμμετέχοντες/χουσες αρχίζουν να τη συζητούν. Μετά από 10 λεπτά συζήτησης ή αφού η συζήτηση τελειώσει, μπορείτε να τραβήξετε μια άλλη ερώτηση [30 λεπτά].</p>
<p>Κλείσιμο</p>	<p>Κατά τη διάρκεια της αποτίμησης, ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να παρουσιάσουν όσα έγραψαν στην αρχή της δραστηριότητας σχετικά με τον όρο «Φύλο». Στη συνέχεια, καθοδηγήστε μια διαδικασία αναστοχασμού χρησιμοποιώντας για παράδειγμα τις ακόλουθες καθοδηγητικές ερωτήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Γιατί πιστεύετε ότι οι άνθρωποι έχουν τόσο διαφορετικές αντιλήψεις για τους όρους που σχετίζονται με το φύλο; • Πώς παρουσιάζονται οι όροι αυτοί στη δημόσια σφαίρα; • Σοκαρίστηκε ή εξεπλάγη κανείς/μία από ορισμένες απόψεις που εκφράστηκαν; Ποιες ήταν αυτές; Γιατί; • Στην κοινότητά σας, πόσο ανοιχτόμυαλοι είναι γενικά οι άνθρωποι σχετικά με τη σεξουαλικότητα; • Αναμένεται από τους/τις νέους/ες να συμμορφώνονται με συγκεκριμένους ρόλους των φύλων, όπως ο σεξουαλικός προσανατολισμός, ο ρόλος στο σπίτι, τα επαγγέλματα που επιλέγουν, ο τρόπος που ντύνονται κ.λπ.;

Πόροι

Όροι που χρησιμοποιούνται συχνά σε συζητήσεις για το φύλο:

Το βιολογικό φύλο (sex) αναφέρεται στα βιολογικά και φυσιολογικά χαρακτηριστικά που ορίζουν έναν άνθρωπο ως άνδρα, γυναίκα και ίντερσεξ άτομο.

Το κοινωνικό φύλο (gender) αναφέρεται στους κοινωνικά κατασκευασμένους ρόλους, συμπεριφορές, δραστηριότητες και χαρακτηριστικά που η κοινωνία θεωρεί κατάλληλα για τους άνδρες και τις γυναίκες. Ο εν λόγω όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα σύνολο ιδιοτήτων και συμπεριφορών που αναμένει η κοινωνία από τους άνδρες και τις γυναίκες. Το κοινωνικό φύλο δεν είναι βιολογικό· τα κορίτσια και τα αγόρια δεν γεννιούνται γνωρίζοντας πώς πρέπει να δείχνουν εμφανισιακά, να ντύνονται, να μιλούν, να συμπεριφέρονται, να σκέφτονται ή να αντιδρούν.

Τα ίντερσεξ άτομα γεννιούνται με «χρωμοσώματα φύλου», εξωτερικά γεννητικά όργανα ή εσωτερικά αναπαραγωγικά συστήματα που δεν αντιστοιχούν στην τυπική δυαδική αντίληψη του αρσενικού και του θηλυκού σώματος. Η ύπαρξη των ίντερσεξ ατόμων δείχνει ότι δεν υπάρχουν μόνο δύο φύλα και ότι ο τρόπος που σκεφτόμαστε για το βιολογικό φύλο (προσπαθώντας να χωρέσουμε τους πάντες είτε στην κατηγορία των ανδρών είτε στην κατηγορία των γυναικών) είναι κοινωνικά κατασκευασμένος. Το βιολογικό φύλο υπάρχει σε ένα φάσμα.

Ο όρος τρανς είναι ένας ευρύς όρος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει τα άτομα των οποίων η ταυτότητα φύλου διαφέρει από το φύλο στο οποίο θεωρούσαν ότι ανήκαν όταν γεννήθηκαν (με βάση το βιολογικό τους φύλο).

Ταυτότητα φύλου είναι η εσωτερική αίσθηση που έχει ένα άτομο για το φύλο του – για παράδειγμα, η αίσθηση ότι είναι άνδρας, γυναίκα ή άλλο φύλο.

Έκφραση φύλου είναι ο τρόπος με τον οποίο ένα άτομο παρουσιάζει το φύλο του προς τα έξω, συχνά μέσω της συμπεριφοράς, της ένδυσης, του χτενίσματος, της φωνής ή των χαρακτηριστικών του σώματός του.

Πιθανές ερωτήσεις για συζήτηση στο πάνελ:

- Τι σημαίνει να είσαι γυναίκα;
- Τι σημαίνει να είσαι άνδρας;
- Γνωρίζουμε από τη γέννησή μας το (κοινωνικό) φύλο μας;
- Τι επηρεάζει την αντίληψή μας για το φύλο μας;
- Είναι το ίδιο πράγμα το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο;
- Πώς αντιμετωπίζουμε το φύλο στο σχολείο/σπίτι;

Τίτλος δραστηριότητας	Εξερευνώντας τον Ψηφιακό Χώρο (δια ζώσης, αλλά μπορεί να προσαρμοστεί για διεξαγωγή μέσω του Διαδικτύου)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΜΕΗ
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	10-15
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να ευαισθητοποιηθούν οι συμμετέχοντες/χουσεσ σχετικά με τις υπάρχουσες πληροφορίες για τη σεξουαλικότητα στους ψηφιακούς χώρους. • Να εξεταστούν οι τρόποι με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί και οι οικογένειες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους ψηφιακούς χώρους για να εκπαιδεύσουν τα παιδιά σχετικά με τη σεξουαλικότητα. • Να προσδιοριστούν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για τον μετριασμό των κινδύνων των ψηφιακών χώρων στο πλαίσιο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. • Να γίνει εμβάθυνση των θεμάτων, ανάλογα με την ομάδα και το πλαίσιο (π.χ. sexting, στερεότυπα στα δίκτυα, συναίνεση κ.λπ.).
Διάρκεια	40-50 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Προαιρετική εκτύπωση των εφαρμογών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (social media apps): • Εκτυπώσεις ειδησεογραφικών άρθρων σχετικά με περιστατικά που αφορούν παιδιά στα social media.
Προετοιμασία	<ul style="list-style-type: none"> • Είναι χρήσιμο να είστε προετοιμασμένοι/νες για τις εφαρμογές (apps) που αναφέρονται στην εκτύπωση (συνιστώμενος ιστότοπος): https://www.betterinternetforkids.eu/apps-guide/ • Βρείτε τοπικά/εθνικά άρθρα ειδήσεων σχετικά με περιστατικά που αφορούν παιδιά στα social media ή στο Διαδίκτυο, π.χ.: https://www.bbc.co.uk/news/uk-england-london-63073489&usq=AOvVaw2RHW5fYqAoI7G02ltMtnvl[1]

<p>Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ρωτήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες: <ul style="list-style-type: none"> • Ποια κοινωνικά δίκτυα χρησιμοποιείτε; • Τι είδους πληροφορίες έχετε συναντήσει στα κοινωνικά δίκτυα; 2. Διανείμετε διάφορα άρθρα ειδήσεων στην αίθουσα, δίνοντας στους/στις συμμετέχοντες/χουσες λίγα λεπτά για να περιηγηθούν στον χώρο και να επιλέξουν εκείνο που προσελκύει περισσότερο την προσοχή τους. 3. Συντονίστε μια συλλογική ανάγνωση των επιλεγμένων ειδήσεων. 4. Ζητήστε να σχηματιστούν υποομάδες και δώστε σε κάθε ομάδα λίγα λεπτά για να απαντήσει στην ακόλουθη ερώτηση: <ul style="list-style-type: none"> • Τι σας έκανε εντύπωση στην επιλεγμένη είδηση; Δώστε τους μαρκαδόρους για να γράψουν τις απαντήσεις τους σε έναν χαρτοπίνακα (flipchart). 5. Τώρα, ζητήστε τους να διαβάσουν ξανά την είδηση και να εντοπίσουν και να καταγράψουν τα ακόλουθα στοιχεία: <ul style="list-style-type: none"> • Σύγκρουση: Ποιο είναι το κύριο θέμα; Υπάρχει κάποια σύγκρουση; • Πλαίσιο: Πού συνέβη; Ποιο είναι το ψηφιακό μέσο; • Ρόλοι: Ποιοι ρόλοι υπάρχουν στην ιστορία (π.χ. εκπαιδευτικός, κορίτσι, μέλος της οικογένειας, φίλος/λη κ.λπ.); • Είστε εξοικειωμένοι/νες με αυτό το θέμα; Έχετε ακούσει, δει κάποια παρόμοια είδηση; Αν ναι, πού; • Τι θα μπορούσε να γίνει για την αντιμετώπιση μιας παρόμοιας κατάστασης; Ποιες στρατηγικές θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν;
<p>Κλείσιμο</p>	<p>Κατά την αποτίμηση, δημιουργήστε χώρο για περαιτέρω αναστοχασμό σχετικά με τους ρόλους των γονέων και των εκπαιδευτικών. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις ακόλουθες ερωτήσεις για να καθοδηγήσετε τον εν λόγω αναστοχασμό:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πιστεύετε ότι είναι απαραίτητο να συζητούνται αυτά τα ζητήματα; • Υπάρχουν όρια που μπορούν να τεθούν ή συμφωνίες που μπορούν να πραγματοποιηθούν;
<p>Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες</p>	<p>Η υπόδειξη εργαλείων ασφάλειας στο Διαδίκτυο, ιδίως εκείνων που έχουν δημιουργηθεί από το Snapchat και το Facebook, μπορεί να είναι πολύ χρήσιμη για τους γονείς και τους/τις εκπαιδευτικούς.</p>

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Δραστηριότητες για την προώθηση του διαλόγου μεταξύ σχολείου και οικογένειας

Τίτλος δραστηριότητας	Ας μιλήσουμε για τη συναίνεση (δια ζώσης)
-----------------------	---

Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΠΔΕ Αττικής και ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας
Μορφή ή είδος δραστηριότητας	Παιχνίδι ρόλων
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να συζητηθεί το θέμα της συναίνεσης. • Να κατανοήσουν οι συμμετέχοντες/χουσες τη δυσκολία καθορισμού των ορίων σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια. • Να αναγνωρίσουν την ανάγκη να συζητήσουν αυτό το θέμα με τους/τις μαθητές/τριες.
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	20
Διάρκεια	60 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Εκτυπώσεις μιας μελέτης περίπτωσης
Προετοιμασία	Ξεκινήστε τη δραστηριότητα με μια διαδικασία που «θα σπάσει τον πάγο» (icebreaker) μεταξύ των συμμετεχόντων/χουσών και, στη συνέχεια, παρουσιάστε τη δραστηριότητα.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να χωριστούν σε ομάδες των τεσσάρων (4) ατόμων, κατά προτίμηση δύο εκπαιδευτικούς και δύο γονείς, και να σχηματίσουν έναν μικρό κύκλο. 2. Μοιράστε τη μελέτη περίπτωσης και αναθέστε έναν ρόλο σε κάθε ομάδα: Παναγιώτης, Ιουλία, γονείς, δάσκαλος-λα/καθηγητής/τρια, συμμαθητής/τρια. <p><i>Η Ιουλία παίρνει το λεωφορείο για το σχολείο κάθε πρωί και συναντά συχνά τον Παναγιώτη, ένα αγόρι της ηλικίας της, που πηγαίνει στο σχολείο της. Η Ιουλία πιστεύει ότι ο Παναγιώτης είναι πολύ χαριτωμένος και όταν έρχεται κοντά της μια μέρα για να της μιλήσει, εκπλήσσεται, γιατί δεν πίστευε ποτέ ότι θα ενδιαφερόταν για εκείνη. Αρχίζουν να μιλούν συχνά στο λεωφορείο, κάθονται πάντα κοντά ο ένας στον άλλο και κάνουν όλη τη διαδρομή μαζί. Μια μέρα που το λεωφορείο είχε πολύ κόσμο και δεν υπήρχε αρκετός ελεύθερος χώρος και ενώ η Ιουλία κοίταζε το τηλέφωνό της, αισθάνθηκε ένα χέρι να της πιάνει τα οπίσθια. Κοιτάζει τον Παναγιώτη και εκείνος της κλείνει το μάτι. Η Ιουλία κατεβαίνει στην επόμενη στάση και πηγαίνει μόνη της στο σχολείο.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Είσαι ο Παναγιώτης. Γιατί άγγιξες τη Τζούλια με αυτόν τον τρόπο; • Είσαι η Ιουλία. Πώς θα ένιωθες όταν σε άγγιξε ο Παναγιώτης; Με ποιο άτομο θα συζητούσες το

	<p>περιστατικό;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Είστε οι γονείς της Ιουλίας και σας λέει τι συνέβη στο λεωφορείο. Πώς θα νιώθατε; Πώς θα αντιδρούσατε; • Είστε δάσκαλος-λα/καθηγητής-τρια και των δύο μαθητών και ο θόρυβος για το περιστατικό φτάνει στα αυτιά σας. Πώς θα αντιδρούσατε; • Είστε συμμαθητής/τρια των δύο παιδιών. Πώς αισθάνεστε για αυτό που συνέβη; Θα αντιδράσετε με κάποιον τρόπο; <p>3. Αφήστε 20 λεπτά για συζήτηση εντός της ομάδας.</p> <p>4. Ύστερα, ζητήστε από την ομάδα της «Ιουλίας» να διηγηθεί το περιστατικό. Συνεχίστε ζητώντας από την ομάδα του «Παναγιώτη» να αφηγηθεί τη δική του εκδοχή της ιστορίας. Κατόπιν, αφήστε τους άλλους ρόλους να συνεχίσουν τη συζήτηση.</p> <p>Παρατηρήστε πώς οι ρόλοι αλληλεπιδρούν και παρουσιάζουν τις δικές τους πλευρές της ιστορίας. Κάντε ερωτήσεις αν χρειαστεί.</p>
Κλείσιμο	Ζητήστε από τα μέλη της ομάδας να μαζευτούν και πάλι. Ρωτήστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες πώς αισθάνονται για τη δραστηριότητα, την εμπειρία τους με τη συναίνεση και τις σκέψεις τους σχετικά με το θέμα.
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Συνήθως, η συζήτηση είναι έντονη! Τονίστε στους/στις συμμετέχοντες/χουσες ότι θα πρέπει να παραμείνουν πιστοί/στές στον «ρόλο» τους.</p> <p>Αν η ομάδα αρχίσει να ρωτάει την Ιουλία πράγματα όπως: «Γιατί του μίλησες, γιατί δεν του είπες να σταματήσει ή γιατί δεν φώναξες;», είναι σημαντικό να τονίσετε ότι για κάτι τέτοιο δεν φταίει ΠΟΤΕ το θύμα. Η υποβολή αυτών των ερωτήσεων αποτελεί ενοχοποίηση του θύματος (victim blaming), η οποία συχνά είναι πιο τραυματική από το ίδιο το περιστατικό. Τα θύματα κατηγορούν ήδη τον εαυτό τους, οπότε καθήκον όλων των άλλων είναι να διασφαλίσουν ότι θα νιώσουν ότι ακούγονται, ότι είναι ασφαλείς και ότι υποστηρίζονται.</p>
Πόροι	Για περισσότερες πληροφορίες, ανατρέξτε στο: <u>Εγχειρίδιο για σχολεία με σκοπό την υλοποίηση της συμπεριληπτικής σεξουαλικής διαπαιδewγησης μέσω δημιουργικών μεθόδων: εκπαιδευτικό πρόγραμμα με διδακτέα ύλη για μαθητές/τριες.</u>

Τίτλος δραστηριότητας	Μπαίνοντας στη θέση των άλλων (δια ζώσης)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΚΜΟΠ Σκοπίων

Μορφή ή είδος δραστηριότητας	Παιχνίδι ρόλων
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να βελτιώσει τη συνεργασία μεταξύ του προσωπικού του σχολείου και των οικογενειών. • Να ενημερωθούν οι γονείς για το περιεχόμενο του τομέα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. • Να προωθήσει την απόκτηση βασικών γνώσεων σε θέματα σχέσεων και σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. • Να ενισχύσει τις ικανότητες των οικογενειών στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	20 κατ' ανώτατο όριο
Διάρκεια	60 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Εκτυπώσεις μιας μελέτης περίπτωσης ή σεναρίων
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Χωρίστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες σε ομάδες ή ζεύγη ανάλογα με τον αριθμό τους και τους πιθανούς ρόλους στη μελέτη περίπτωσης. Βεβαιωθείτε ότι σε κάθε ομάδα ή ζεύγος υπάρχει τουλάχιστον ένας γονέας και ένας/μία εκπαιδευτικός. 2. Μοιράστε εκτυπώσεις μίας/ενός περίπτωσης/σεναρίου σε κάθε ομάδα. Προτεινόμενα σενάρια: <ul style="list-style-type: none"> • Μια 15χρονη μαθήτρια έχει ένα αγόρι που της ζητάει να του στείλει μια φωτογραφία ως απόδειξη ότι είναι με τις φίλες της. • Ένας μαθητής φωτογραφίζεται από έναν συμμαθητή του στα αποδυτήρια των αθλητικών εγκαταστάσεων και, χωρίς την άδειά του, η φωτογραφία κοινοποιείται σε όλη την τάξη. • Μια 17χρονη μαθήτρια έκανε σεξ χωρίς προφυλάξεις με το αγόρι της. • Ένας μαθητής δεν είναι σίγουρος αν η κοπέλα του του έδωσε τη συναίνεσή της πριν από τη σεξουαλική επαφή. • Μια μαθήτρια αισθάνεται ότι ένας συμμαθητής της την παρακολουθεί. • Μια μαθήτρια έλαβε πρόσκληση για δια ζώσης συνάντηση μετά από επικοινωνία με έναν άγνωστο στο Διαδίκτυο. <p>* Οι περιπτώσεις και τα σενάρια μπορούν να προσαρμοστούν με βάση το πλαίσιο των σχολείων και του περιβάλλοντος.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Αφού παρουσιάσετε τα σενάρια, κατανείμειτε τους ρόλους στις ομάδες. Τον ρόλο του/της μαθητή/τριας θα πρέπει να υποδυθεί ένας/μία εκπαιδευτικός και τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού θα πρέπει να υποδυθεί ένας γονέας. 4. Δώστε στους/στις συμμετέχοντες/χουσες 30-45 λεπτά για να αναπτύξουν την ιστορία προκειμένου να βρουν

	<p>μια λύση και ζητήστε τους να φανταστούν τι θα έκαναν οι ίδιοι/διες αν βρίσκονταν στην ίδια κατάσταση. Δώστε τους την ελευθερία να εισαγάγουν περισσότερους ρόλους ή χαρακτήρες που θα συμμετέχουν στο σενάριο και να εμπλέξουν όλα τα μέλη της ομάδας.</p> <p>5. Παρατηρήστε πώς αλληλεπιδρούν οι ρόλοι, πώς παρουσιάζονται τα σενάρια και πώς αναπτύσσεται η ιστορία.</p>
Κλείσιμο	<p>Μετά το παιχνίδι ρόλων, θέστε τις ακόλουθες ερωτήσεις στην ολομέλεια:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πώς αισθάνεται το άτομο που υποδύεστε; • Ποιες είναι οι ανάγκες του; • Σε ποιο άτομο μπορεί να απευθυνθεί για συμβουλές και υποστήριξη; • Τι μπορούν να κάνουν οι γονείς/κηδεμόνες; • Τι μπορεί να κάνει το σχολείο;
Στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για την προώθηση της συμμετοχής των οικογενειών	<p>Μέσω της αντίληψης της οπτικής γωνίας των άλλων, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα τη θέση του/της μαθητή/τριας, καθώς και τη σημασία του ρόλου του σχολείου και της συμμετοχής των γονέων.</p> <p>Δουλεύοντας πάνω σε σενάρια, οι γονείς μπορούν να μάθουν νέες προσεγγίσεις και να αποκτήσουν επίγνωση του ρόλου τους στην υποστήριξη των παιδιών τους και του σχολείου στην αντιμετώπιση θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.</p>
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Μπορείτε να κάνετε αλλαγές στο περιεχόμενο των προτεινόμενων περιπτώσεων, με βάση τις ανάγκες του τοπικού πλαισίου και λαμβάνοντας υπόψη το συγκεκριμένο περιβάλλον και σχολείο. Θα μπορούσε να φανεί χρήσιμο να χρησιμοποιήσετε πραγματικές καταστάσεις και περιπτώσεις που ορισμένοι/νες από τους/τις εκπαιδευτικούς ή τους γονείς έχουν αντιμετωπίσει στο παρελθόν.</p>

Τίτλος δραστηριότητας	Ταυτότητα γονέων-Ταυτότητα εκπαιδευτικών: πώς συνεργάζονται μεταξύ τους; (διαδικτυακά)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ANS
Μορφή ή είδος δραστηριότητας	Ομάδα Εστιασμένης Συζήτησης (Focus Group)
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να ευαισθητοποιηθούν οι συμμετέχοντες/χουσες για τη σημασία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης σε μικρές ηλικίες. • Να ενισχυθεί η σχέση γονέων-σχολείου.

Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	10 κατ' ανώτατο όριο
Διάρκεια	45 λεπτά
Προετοιμασία	Δραστηριότητα Κύκλου Ταυτότητας
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> Εξηγήστε ότι θα ξεκινήσετε μια δραστηριότητα αναστοχασμού και ότι όλοι/λες είναι ευπρόσδεκτοι/κτες να παρέμβουν, σεβόμενοι/νες τις παρεμβάσεις των άλλων. Παρουσιάστε το θέμα της δραστηριότητας λέγοντας: «Είμαστε εδώ σήμερα για να συζητήσουμε το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, ποιος είναι ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου. Θα σας θέσουμε τώρα ορισμένες ερωτήσεις, οι οποίες θα σας χρησιμεύσουν ως οδηγός για την αντιμετώπιση αυτού του θέματος». Κάντε μία ερώτηση κάθε φορά και δώστε χρόνο στους/στις συμμετέχοντες/χουσες να αναστοχαστούν: <ul style="list-style-type: none"> Για τους γονείς: Είχε αντίκτυπο στην ταυτότητά σας το γεγονός ότι γίνετε γονέας; Έχει αλλάξει η ταυτότητά σας από τότε; Πρόκειται για μια γονεϊκή ταυτότητα διαφορετική από τη δική σας; Για τους/τις εκπαιδευτικούς: Είχε αντίκτυπο στην ταυτότητά σας το γεγονός ότι γίνετε γονέας; Τι συμβαίνει με τον ρόλο σας ως εκπαιδευτικός; Ως γονείς, πώς σχετίζεστε με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών σας; Αισθάνεστε άνετα να ασχοληθείτε με αυτό το θέμα; Το έχετε ήδη κάνει; Ποια σχέση πιστεύετε ότι πρέπει να έχουν τα σχολεία και οι οικογένειες προκειμένου να παρέχουν δραστηριότητες σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης; Θα πρέπει ο ένας φορέας να έχει πρωτεύοντα και ο άλλος δευτερεύοντα ρόλο ή είναι εξίσου σημαντικοί; Τι θα μπορούσε να διευκολύνει τη σχέση μεταξύ σχολείου και οικογένειας για την υποστήριξη της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των νέων; <p>Συντονίστε τη συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων/χουσών και να παρεμβαίνετε μόνο εφόσον είναι απαραίτητο, παραμένοντας αμερόληπτοι/πτες.</p>
Κλείσιμο	Καθοδηγήστε μια τελική εξέταση του ρόλου του ατόμου ως γονέα ή/και εκπαιδευτικού στο πλαίσιο του σχολείου και της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Αν δεν προέκυψε κατά τη διάρκεια της συζήτησης, τονίστε τη σημασία της συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας. Και οι δύο πρέπει να συμμετέχουν στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων.

Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Οργανώστε την όλη δραστηριότητα έτσι ώστε να διασφαλίζεται ο αμοιβαίος σεβασμός μεταξύ των συμμετεχόντων/χουσών. Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να υπενθυμίσετε στους/στις συμμετέχοντες/χουσες ότι όλοι/λες έχουν το δικαίωμα να μιλήσουν, αλλά κανείς/μία δεν είναι υποχρεωμένος/νη να το κάνει, παρά μόνο όσοι/σες αισθάνονται άνετα. Κάθε παρέμβαση θα είναι σεβαστή. Δώστε χρόνο στους/στις συμμετέχοντες/χουσες για να αναστοχαστούν σχετικά με τις ερωτήσεις που τους θέσατε. Μη διστάσετε να αφήσετε στιγμές σιωπής: είναι προπαρασκευαστικές για τον αναστοχασμό.</p>
Πόροι	Γραφική απεικόνιση του Κύκλου της Ταυτότητας

Τίτλος δραστηριότητας	Πρόκληση ή Ευκαιρία; (διαδικτυακά)
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	ΜΕΗ
Μορφή ή είδος δραστηριότητας	Jamboard
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να δημιουργηθεί ένας ασφαλής χώρος για τους γονείς, ώστε να εκφράσουν τις ανησυχίες και τις δυσκολίες τους στην αντιμετώπιση θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	5-10
Διάρκεια	Τουλάχιστον 45 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Jamboard ή Padlet • Σύνδεση στο Διαδίκτυο.
Προετοιμασία	Ο/Η εκπαιδευτής/τρια θα πρέπει να εξοικειωθεί με τα κύρια θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και τα ανθρώπινα δικαιώματα.
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητήστε από τους γονείς και τους/τις εκπαιδευτικούς να μοιραστούν στον ψηφιακό πίνακα Jamboard τρεις (3) προκλήσεις που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση: <ul style="list-style-type: none"> • Μία πρόκληση που βίωσαν ως νέοι/ες • Μία πρόκληση που βίωσαν ως γονείς/εκπαιδευτικοί • Μία πρόκληση που φοβούνται, αλλά δεν έχει εμφανιστεί προς το παρόν. 2. Διαβάστε τις προκλήσεις που έγραψαν και σχολιάστε

	<p>αν υπάρχουν ίδιες ή παρόμοιες προκλήσεις.</p> <p>3. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσεσ να επιλέξουν τουλάχιστον μία πρόκληση που γράφτηκε και να διατυπώσουν προτάσεις για το πώς να την αντιμετωπίσουν και αν είναι δυνατόν να τη μετατρέψουν σε ευκαιρία.</p>
Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες	<p>Είναι σημαντικό όλοι/λεσ να αισθάνονται ασφαλείς να μοιραστούν τις προκλήσεις τους· η ανωνυμία βοηθάει στο άνοιγμα σχετικά με τις δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζει κάθε συμμετέχων/χουσα.</p> <p>Ως εκπαιδευτής/τρια, θα πρέπει να σχολιάζετε και να υποστηρίζετε τις συζητήσεις με βάση τις γνώσεις και την πείρα σας. Φροντίστε να συνοψίσετε και να επισημάνετε τις ευκαιρίες που προκύπτουν από τη συζήτηση.</p> <p>Είναι σημαντικό να επισημάνετε ότι οι προκλήσεις για τους ενήλικες αποτελούν συχνά ευκαιρίες για να διευκρινίσουν διάφορα θέματα με τους/τις νέους/ες και να αναπτύξουν εμπιστοσύνη στο πλαίσιο μακροχρόνιων σχέσεων μαζί τους.</p> <p>Ως εκπαιδευτής/τρια, μπορείτε επιπλέον να τονίσετε πώς μια πρόκληση για έναν γονέα μπορεί να είναι λιγότερο δύσκολη για τους/τις εκπαιδευτικούς και το αντίστροφο. Γι' αυτό, είναι ζωτικής σημασίας να ενισχυθεί ο διάλογος και η συνεργασία μεταξύ τους.</p>
Πόροι	<p>www.jamboard.google.com www.padlet.com</p>

Τίτλος δραστηριότητας	Δημιουργία Παράστασης Θεάτρου Φόρουμ
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	La Xixa
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	4-15
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να δημιουργηθεί μια παράσταση του Θεάτρου Φόρουμ για να αντιμετωπιστούν θέματα συμπεριληπτικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. • Να προσδιοριστούν οι ρόλοι, οι καταστάσεις, οι συγκρούσεις και οι εναλλακτικές λύσεις κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. • Να ενθαρρυνθεί η δημιουργικότητα και η συλλογική δημιουργία.
Διάρκεια	3 ώρες τουλάχιστον· ανάλογα με τη διαδικασία, είναι μια δραστηριότητα που μπορεί να παραταθεί χρονικά.

Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Ευρύχωρη αίθουσα: • Σκηνικά αντικείμενα ή στοιχεία κοστούμιών (προαιρετικά).
Προετοιμασία	<p>Εξηγήστε τη μεθοδολογία που θα χρησιμοποιήσετε. Σχολιάστε ότι ένα έργο του Θεάτρου Φόρουμ παρουσιάζει μια σύγκρουση της καθημερινής ζωής, έτσι ώστε το κοινό να δημιουργήσει μια συζήτηση γύρω από αυτά τα ζητήματα, και το έργο είναι ανοιχτό προκειμένου οι θεατές/τριες να μπορούν να συμμετέχουν στο έργο προσπαθώντας να αλλάξουν την κατάσταση.</p>
Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας	<p>Κατά τη διαδικασία της δημιουργίας, σκηνοθετείται μια προβληματική ή καθημερινή κατάσταση που προτείνεται από την ομάδα των συμμετεχόντων/χουσών. Στην περίπτωση αυτή, είναι σημαντικό η ομάδα να προσδιορίσει καταστάσεις που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Χωρίστε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες σε ομάδες των πέντε (5) ατόμων. 2. Ζητήστε από κάθε ομάδα να προσδιορίσει ένα θέμα στο οποίο θέλει να επικεντρωθεί. Τα μέλη των ομάδων μπορούν να εμπνευστούν από προηγούμενες δραστηριότητες ή από προσωπικές εμπειρίες/ιστορίες. 3. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να δημιουργήσουν μια ιστορία σχετικά με το θέμα και να προσδιορίσουν: το πλαίσιο, τους χαρακτήρες και τη σύγκρουση. Για να διευκολύνετε τη διαδικασία, θέστε ορισμένες καθοδηγητικές ερωτήσεις: <ul style="list-style-type: none"> • Πού διαδραματίζεται η ιστορία; Για παράδειγμα: στην τάξη, στην αυλή του σχολείου, στο οικογενειακό δείπνο κ.λπ. Πότε; • Ποιοι χαρακτήρες είναι παρόντες και ποιους ρόλους παίζουν; • Ποια είναι η κύρια σύγκρουση; <p>Παράδειγμα: Η ομάδα αποφασίζει να ασχοληθεί με μια κατάσταση στην τάξη όπου ένας/μία μαθητής/τρια δέχεται εκφοβισμό λόγω του σεξουαλικού του/της προσανατολισμού και ο/η εκπαιδευτικός γίνεται μάρτυρας της κατάστασης.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να εμβαθύνουν στην ταυτότητα των χαρακτήρων, στις προσωπικές τους ιστορίες, να κάνουν πρόβες και να αυτοσχεδιάσουν διαλόγους. 5. Εξηγήστε ότι τώρα όλες οι ομάδες θα κληθούν να παρουσιάσουν το έργο τους, το οποίο θα σταματήσει τη στιγμή της σύγκρουσης για να δώσει χώρο στο φόρουμ, το οποίο επίσης θα κάνει πρόβες. 6. Κατά τη διάρκεια του φόρουμ, ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να αναγνωρίσουν τους διάφορους ρόλους του Θεάτρου των Καταπιεσμένων:

	<p>καταπιεζόμενος/νη, καταπιεστής/στρια, σύμμαχος του/της καταπιεζόμενου/νης, σύμμαχος του/της καταπιεστή/στριας, ουδέτερος χαρακτήρας.</p> <p>7. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να προβάρουν τις αντικαταστάσεις των χαρακτήρων.</p> <p>8. Λάβετε ανατροφοδότηση από κάθε ομάδα για να βελτιώσετε την κατάσταση που παρουσιάστηκε.</p>
--	--

Τίτλος δραστηριότητας	Θέατρο Φόρουμ: Συνάντηση και διάλογος μεταξύ οικογενειών, εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών
Οργανισμός που σχεδίασε/πρότεινε τη δραστηριότητα	La Xixa
Μορφή ή είδος δραστηριότητας	Επιτόπιο εργαστήριο και παρουσίαση παραστάσεων του Θεάτρου Φόρουμ
Μεθοδολογία	Θέατρο Φόρουμ
Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρουσιαστεί μια παράσταση του Θεάτρου Φόρουμ, η οποία δημιουργήθηκε στις προηγούμενες συνεδρίες από την ομάδα. • Να ενθαρρυνθεί ο διάλογος μεταξύ του σχολείου, των οικογενειών και των εφήβων. • Να συζητηθούν θέματα σχετικά με τη συμπεριληπτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. • Να ενθαρρυνθεί η ενεργός συμμετοχή ατόμων από τη σχολική κοινότητα. • Να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με την ανάγκη για συμπεριληπτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.
Αριθμός συμμετεχόντων ατόμων	10 έως 50 συμμετέχοντες/χουσες
Διάρκεια	60 λεπτά
Απαιτούμενος υλικοτεχνικός εξοπλισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Μια μεγάλη αίθουσα με σκηνή ή ένας χώρος που μπορεί να εκπληρώσει αυτή τη λειτουργία • Καρέκλες για το κοινό • Σκηνικά αντικείμενα που χρειάζονται για τη θεατρική παράσταση • Τεχνικά μέσα, όπως μικρόφωνο, ηχεία, ανάλογα με τις ανάγκες.

<p>Προετοιμασία</p>	<p>Πριν από τη διεξαγωγή αυτής της δραστηριότητας, η ομάδα θα πρέπει πρώτα να ασχοληθεί με την προηγούμενη δραστηριότητα: Δημιουργία Παράστασης Θεάτρου Φόρουμ. Είναι απαραίτητο να προηγηθεί η ανακοίνωση της εκδήλωσης:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Προετοιμασία μιας αφίσας· • Πρόσκληση προς το προσωπικό του σχολείου, τους/τις μαθητές/τριες, τις οικογένειες και τη σχολική κοινότητα· • Διάδοση μέσω των σχολικών δικτύων· • Άλλες στρατηγικές διάδοσης που θεωρείτε σχετικές.
<p>Βήμα προς βήμα περιγραφή της δραστηριότητας</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Καλωσόρισμα: καλωσορίστε το κοινό και κάντε μια σύντομη εισαγωγή για το έργο και την εκδήλωση. 2. Πραγματοποιήστε μια σύντομη προσπάθεια «για να σπάσετε τον πάγο» και κατ' επέκταση για να ενεργοποιήσετε το κοινό, να αφυπνίσετε την προσοχή του και να ενθαρρύνετε την ενεργό συμμετοχή του. <p>Δυναμική ενεργοποίησης: Ναι, Ναι, Ναι - Όχι, Όχι, Όχι</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πείτε ακολουθίες σύντομων λέξεων (π.χ. ναι, ναι, ναι - όχι, όχι, όχι - όχι, ναι, όχι κ.λπ.) και καλέστε το κοινό να τις επαναλάβει. • Στη συνέχεια, πείτε στο κοινό ότι οι οδηγίες θα αντιστραφούν: το κοινό καλείται να πει «Όχι» όταν λέτε «Ναι» και «Ναι» όταν λέτε «Όχι». Προσπαθήστε να το δοκιμάσετε μερικές φορές. • Το ίδιο μπορεί να γίνει, προσθέτοντας στα «Ναι» και «Όχι», επιπλέον λέξεις. Το επίπεδο δυσκολίας αυξάνεται κάθε φορά που προστίθενται νέες λέξεις. (π.χ. Λέξεις: Ναι-Όχι, Ιωάννα-Άννα, κ.λπ.). <p>1,2,3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ζητήστε από το κοινό να μετρήσει μαζί σας μέχρι τρία (3) εναλλάξ, έτσι ώστε όταν λέτε 1, το κοινό να λέει 2, μετά να λέτε 3 και το κοινό να ξεκινάει πάλι με 1 κ.ο.κ. Προσπαθήστε να το δοκιμάσετε μερικές φορές. • Ζητήστε τώρα από το κοινό να αντικαταστήσει τον αριθμό 1 με μια χειρονομία και έναν ήχο. Προσπαθήστε να το δοκιμάσετε μερικές φορές. • Κάντε το ίδιο με τους αριθμούς 2 και 3. <ol style="list-style-type: none"> 3. Μετά τη δυναμική ενεργοποίησης, εξηγήστε ότι θα ξεκινήσει η παράσταση και ότι το κοινό αποτελεί θεμελιώδες μέρος της, καθώς μετά το έργο θα ακολουθήσει συζήτηση/φόρουμ. 4. Προσκαλέστε το κοινό να σημάνει την έναρξη της «δράσης» μαζί σας: 1, 2, 3 ΠΑΜΕ! <p>Φόρουμ</p>

	<p>5. Τη στιγμή που η ένταση κορυφώνεται, ο/η εκπαιδευτής/τρια σταματά τη σκηνή (οι ηθοποιοί «παγώνουν» στη σκηνή) και αρχίζει να κάνει ερωτήσεις για να καθοδηγήσει το φόρουμ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τι συνέβη σε αυτή τη σκηνή; • Συμβαίνει αυτό στην πραγματική ζωή; Πού; • Τι έκανε αυτός ο χαρακτήρας; <p>6. Αφού αναλύσετε συλλογικά τη σκηνή που παρουσιάστηκε και εντοπίσετε τη σύγκρουση, ρωτήστε το κοινό αν πιστεύει ότι πρέπει να αλλάξει κάτι.</p> <p>7. Ρωτήστε ειδικότερα αν ένας συγκεκριμένος χαρακτήρας θα μπορούσε να κάνει κάτι συγκεκριμένο για να αλλάξει η κατάσταση.</p> <p>8. Αν κάποιο άτομο από το κοινό προτείνει κάτι, καλέστε το να ανέβει στη σκηνή, αντικαθιστώντας έναν/μια ηθοποιό, και να αναλάβει τον ρόλο του χαρακτήρα που πιστεύει ότι μπορεί να κάνει κάτι για να αλλάξει την κατάσταση. Για να προετοιμάσετε την παρέμβαση, ρωτήστε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σε ποιο σημείο θα θέλατε να παρέμβετε; <p>9. Η σκηνή παίζεται ξανά, αλλά με αυτή τη νέα μεταβλητή.</p> <p>Αυτό το μοτίβο επαναλαμβάνεται τόσες φορές όσες φορές το κοινό προτείνει εναλλακτικές λύσεις.</p> <p>10. Μετά την αντικατάσταση, το φόρουμ ξανανοίγει για να συζητηθεί αν κάτι έχει αλλάξει.</p> <p>Αν ο/η θεατής/τρια δείχνει απροθυμία να ανέβει στη σκηνή, μπορείτε να του/της ζητήσετε να δώσει συμβουλές στους χαρακτήρες.</p> <p>Κατά τη διάρκεια του φόρουμ, καλέστε το κοινό να συζητήσει και να αναζητήσει εναλλακτικές λύσεις για το τι μπορούν να κάνουν οι νέοι/ες, οι οικογένειες και η σχολική κοινότητα στις καταστάσεις που παρουσιάζονται.</p>
<p>Κλείσιμο</p>	<p>Για να ολοκληρώσετε την εκδήλωση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ευχαριστήστε τους/τις ηθοποιούς και το κοινό για τη συμμετοχή τους. • Συνοψίστε τα όσα συζητήθηκαν και τα σημαντικότερα ζητήματα που αναδείχθηκαν. • Προαιρετικά: Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να αξιολογήσουν την εκδήλωση (μπορεί να γίνει μέσω μιας φόρμας Google).
<p>Στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για την προώθηση της συμμετοχής των οικογενειών</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχής διάλογος με τους/τις εκπαιδευτικούς και το σχολείο για τη διάδοση της δραστηριότητας. • Η συμμετοχή των μαθητών/τριών στη δραστηριότητα μπορεί να ενθαρρύνει την άμεση συμμετοχή των οικογενειών.
<p>Σχόλια/Συμβουλές για εκπαιδευτές/τριες</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ένας από τους στόχους αυτής της δραστηριότητας είναι να χρησιμεύσει ως πρόβα για τη διερεύνηση εναλλακτικών λύσεων ή διαφορετικών σεναρίων που

	συμβαίνουν ή θα μπορούσαν να συμβούν σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, να συζητηθούν και να συλλογικοποιηθούν καταστάσεις.
Πόροι	Θέατρο των Καταπιεσμένων - Augusto Boal: Θέατρο Φόρουμ

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΝΑ ΧΩΡΑ-ΕΤΑΙΡΟ

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα, η πιλοτική εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε στο 2ο Γυμνάσιο Αλίμου, στις 8 και 9 Φεβρουαρίου 2023, από τις 14:00 έως τις 20:00, με τη συμμετοχή 25 ατόμων. Στην ομάδα συμμετείχαν εκπαιδευτικοί (γενικής και ειδικής αγωγής), γονείς και προσωπικό του σχολείου (ψυχολόγοι, σχολική νοσηλεύτρια και κοινωνικοί/κές λειτουργοί). Οι συμμετέχοντες/χουσες επιλέχθηκαν μέσω των δικτύων του σχολείου και των εκπαιδευτικών.

Η πιλοτική δοκιμή σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Οι συμμετέχοντες/χουσες δήλωσαν ότι έμειναν πολύ ευχαριστημένοι/νες από την εμπειρία και από τον συνολικό σχεδιασμό της πιλοτικής διαδικασίας. Απέκτησαν νέες γνώσεις, γνώρισαν νέους ανθρώπους, αντάλλαξαν ιδέες, συζήτησαν απαιτητικά θέματα και πέρασαν καλά. Ολοκλήρωσαν την εκπαίδευση με κίνητρο να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο ενεργούν σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η τελική δραστηριότητα με τίτλο «Ας μιλήσουμε για τη συναίνεση» λειτούργησε ιδιαίτερα καλά, καθώς δημιούργησε μια ζωντανή συζήτηση για ένα θέμα που ενδιαφέρει πολύ τους γονείς, τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/τριες. Οι συμμετέχοντες/χουσες έδειξαν να απολαμβάνουν το παιχνίδι ρόλων. Παράλληλα, οι αναστοχασμοί μετά από κάθε δραστηριότητα φάνηκαν να είναι πολύ χρήσιμοι.

Από τη σκοπιά του/της εκπαιδευτή/τριας, η εμπειρία αυτή υπογράμμισε την ανάγκη εισαγωγής της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα αναλυτικά προγράμματα των ελληνικών σχολείων και παροχής περαιτέρω υποστήριξης για τους/τις εκπαιδευτικούς και τους γονείς.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 4,2
- Περιεχόμενο: 4,6
- Μεθοδολογία: 4,9
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 4,7
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 4,9
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 4,9.

Συνολικά, όλοι/λες οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην πιλοτική δοκιμή έμειναν ικανοποιημένοι/νες από το πρόγραμμα και πιστεύουν ότι ήταν ένα πολύ καλό πρώτο βήμα για την εισαγωγή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία. Μεταξύ άλλων, τόνισαν τη σημασία της υποστήριξης και της συνεργασίας των οικογενειών των μαθητών/τριών. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί απόλαυσαν τις δραστηριότητες που προτάθηκαν, και ιδιαίτερα τις θεατρικές δραστηριότητες που περιλάμβαναν παιχνίδια ρόλων και τη γλώσσα του σώματος. Όλοι/λες τους συμφώνησαν ότι θα συνιστούσαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα INCLUDED στους/στις συναδέλφους τους.

Με τα λόγια των εκπαιδευτικών

Η συνεργασία μεταξύ σχολείων και οικογενειών θα είναι το πιο σημαντικό βήμα για το πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία (Εκπαιδευτικός 3, 2023).

Χρειαζόμαστε επικοινωνία, συνεργασία και ανοιχτά μυαλά (Εκπαιδευτικός 6, 2023).

Είναι σημαντικό λόγω του κρίσιμου ρόλου που παίζει η οικογένεια. Για να ξεπεράσω τις αντιστάσεις τους, συζητώ μαζί τους και τους δίνω χρόνο (Εκπαιδευτικός 13, 2023)

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των οικογενειών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 4,6·
- Περιεχόμενο: 4,6·
- Μεθοδολογία: 5,0·
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 5,0·
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 5,0·
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 5,0.

Όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσεσ έμειναν πολύ ευχαριστημένοι/νες από τα εκπαιδευτικά μαθήματα που παρακολούθησαν. Όλοι/λες τους τόνισαν πόσο σημαντική είναι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο, ενώ ορισμένοι/νες από αυτούς/τές δήλωσαν ότι το εν λόγω πρόγραμμα τους/τις βοήθησε να αλλάξουν την προσωπική τους οπτική. Επίσης, εκτός από τις γενικές γνώσεις που απέκτησαν σχετικά με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, εκτίμησαν τις προτεινόμενες θεατρικές δραστηριότητες. Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι μόνο δύο (2) στους/στις πέντε (5) συμμετέχοντες επιβεβαίωσαν ότι εμπιστεύονται τους/τις εκπαιδευτικούς για την υλοποίηση. Οι υπόλοιποι/πες θεωρούν ότι δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένοι/νες για να προχωρήσουν στην υλοποίηση ενός προγράμματος σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Με τα λόγια των οικογενειών

Εμπιστεύομαι τους/τις εκπαιδευτικούς, επειδή πιστεύω ότι διαθέτουν τα μέσα και τις γνώσεις. Το πρόβλημα έγκειται στην οικογενειακή υποστήριξη και πιστεύω ότι πρέπει να εργαστούμε περισσότερο πάνω σε αυτό το κομμάτι (Οικογένεια 2, 2023).

Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι καλά ενημερωμένοι/νες και εκπαιδευμένοι/νες σε αυτό το θέμα. Δεν διαθέτουν τα μέσα για να διδάξουν μαθήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στο σχολείο (Οικογένεια 5, 2023).

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής από τους/τις εκπαιδευτικούς

Στην Ιταλία, η πιλοτική εφαρμογή διεξήχθη διαδικτυακά μέσω Zoom, ώστε να εξυπηρετηθεί το πρόγραμμα των εκπαιδευτικών και να αρθεί η δυσκολία της συνάντησης σε συγκεκριμένη τοποθεσία, η οποία δεν θα ήταν βολική για όλους/λες. Η εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε σε τρεις (3) επιμέρους συνεδρίες κατά το διάστημα από τις 6 έως τις 27 Φεβρουαρίου 2023. Σε αυτό το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, συμμετείχαν 32 άτομα, μεταξύ των οποίων εκπαιδευτικοί, φοιτητές/τριες ψυχολογίας και ψυχολόγοι.

Το ενδιαφέρον για τις δραστηριότητες που διεξήχθησαν ήταν πολύ μεγάλο, όπως και η συμμετοχή και η εμπλοκή των συμμετεχόντων/χουσών. Η μεθοδολογία με βάση τη συζήτηση εκτιμήθηκε ιδιαίτερα, καθώς οι συμμετέχοντες/χουσες θεώρησαν ότι αυτή η πρακτική δεν ενθαρρύνεται στην καθημερινή επαγγελματική τους ζωή. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες/χουσες δήλωσαν ότι ήλπιζαν να λάβουν πιο συγκεκριμένο περιεχόμενο σχετικά με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Παρά ταύτα, ο αντίκτυπος της πιλοτικής δοκιμής ήταν θετικός για τους/τις συμμετέχοντες/χουσες.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 4,2
- Περιεχόμενο: 3,9
- Μεθοδολογία: 4,2
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 4,4
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 4,6
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 3,9.

Οι δραστηριότητες της πιλοτικής δοκιμής και η εκπαίδευση γενικότερα εκτιμήθηκαν ιδιαίτερα, αν και οι συμμετέχοντες/χουσες προσδοκούσαν ότι θα λάμβαναν άμεσα περισσότερο περιεχόμενο για το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και της σεξουαλικότητας τόσο γενικά όσο και στο πλαίσιο των νοητικών, γνωστικών και λειτουργικών ιδιαιτεροτήτων. Αυτό πιθανώς οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ειδική κατάρτιση για το θέμα και οι εκπαιδευτικοί αισθάνονται μεγάλη ανάγκη να υποστηριχθούν και να εφοδιαστούν με νέα εργαλεία και στρατηγικές. Παρόλα αυτά, δήλωσαν ικανοποιημένοι/νες που είχαν την ευκαιρία να αναστοχαστούν πάνω στα θέματα που παρουσιάστηκαν και κυρίως να ανταλλάξουν απόψεις με συναδέλφους, καθώς κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει συχνά στις συνήθεις καθημερινές τους δραστηριότητες.

Με τα λόγια των εκπαιδευτικών

Η πρώτη εντύπωση που έχουν τα παιδιά για το θέμα αυτό προέρχεται από το οικογενειακό περιβάλλον... έτσι οι γονείς έχουν κεντρικό ρόλο σε αυτό το κομμάτι της εκπαίδευσης και είναι σημαντικό να τους κάνουμε να το καταλάβουν. Όπως έχω παρατηρήσει, αναβάλλουμε την ενασχόληση με αυτό το θέμα, όταν υπάρχει πραγματική ανάγκη, ενώ είναι σημαντικό να το συζητάμε εκ των προτέρων (Εκπαιδευτικός 6, 2023).

Είναι σημαντικό να συμμετέχουν οι οικογένειες, επειδή η σεξουαλικότητα αποτελεί μέρος της ζωής του ανθρώπου και άρα, και του παιδιού σας. Θα μπορούσατε να οργανώσετε ομάδες εκπαίδευσης γονέων με περιεχόμενο σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Προσπαθούμε να αντιληφθούμε τη σύγχυση της οικογένειας, να κατανοήσουμε τις αντιστάσεις της και προσπαθούμε να δώσουμε χώρο στους γονείς (Εκπαιδευτικός 10, 2023).

Κάθε εκπαιδευτική παρέμβαση είναι καλύτερη όσο περισσότερα άτομα συμμετέχουν σε αυτή. Είναι γενικά πιο αποτελεσματική. Για να κάνω τις οικογένειες να συμμετάσχουν, θα ρωτούσα πρώτα αν θεωρούν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση κατάλληλη για το παιδί τους και στη συνέχεια, θα ρωτούσα αν το έχουν κάνει ήδη. Θα κατέληγα να ρωτήσω ποιο επίπεδο συμμετοχής θέλουν να έχουν. Αν συναντούσα αντίσταση, θα έδειχνα μια σειρά από δυνατότητες παρέμβασης και θα ρωτούσα τι πιστεύουν ότι πρέπει να κάνουν. Θα προσπαθούσα να πετύχω έστω και μια ελάχιστη συμμετοχή (Εκπαιδευτικός 19, 2023).

Αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής από τις οικογένειες

Η πιλοτική δοκιμή διεξήχθη διαδικτυακά και πραγματοποιήθηκε σε τρεις (3) επιμέρους συνεδρίες από τις 6 έως τις 16 Μαρτίου 2023. Στην εκπαίδευση συμμετείχαν 12 άτομα, γονείς παιδιών ηλικίας 8 έως 15 ετών. Οι έξι (6) από αυτούς είναι γονείς παιδιών με νοητικές, γνωστικές ή λειτουργικές ιδιαιτερότητες. Η πιλοτική δοκιμή πήγε αρκετά καλά, καθώς η συμμετοχή των ατόμων που έλαβαν μέρος σε αυτή ήταν πολύ θετική. Ωστόσο, δεδομένου ότι επρόκειτο για συμμετέχοντες/χουσες με παιδιά μικρής ηλικίας ή αλλιώς εξαρτώμενα μέλη, ήταν δύσκολο να βρεθεί μια ώρα της ημέρας που θα ήταν κατάλληλη για αυτούς/τές. Για τον λόγο αυτό, δεν μπόρεσαν όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες να είναι παρόντες/ρούσες σε όλες τις συνεδρίες. Εντούτοις, μια μικρή ομάδα παρακολούθησε συστηματικά την εκπαίδευση και εκτίμησε την εν λόγω εμπειρία ως μια καλή ευκαιρία για ανταλλαγή απόψεων και προοπτικών, η οποία ευνοήθηκε από την «οικεία» διάσταση της ομάδας. Αν και η αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής ήταν καλή, υπήρξε ένα γενικό αίτημα για περισσότερες δραστηριότητες και περιεχόμενο που να αντιμετωπίζει άμεσα το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και της σεξουαλικότητας.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των οικογενειών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 3,5·
- Περιεχόμενο: 3,5·
- Μεθοδολογία: 3,8·
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 4,0·
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 4,0·
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 3,8.

Σε σύγκριση με την πιλοτική δοκιμή που πραγματοποιήθηκε με εκπαιδευτικούς, η διεξαγωγή των δραστηριοτήτων με τους γονείς ήταν ελαφρώς πιο περίπλοκη, επειδή οι συμμετέχοντες/χουσες διέφεραν αρκετά μεταξύ τους τόσο ως προς την ηλικία όσο και

ως προς το μορφωτικό επίπεδο. Παρά το γεγονός αυτό, ο στόχος του αναστοχασμού και της ανταλλαγής απόψεων επιτεύχθηκε και οι συμμετέχοντες/χουσες δήλωσαν ευχαριστημένοι/νες που έλαβαν μέρος στην εκπαίδευση. Πράγματι, η ποικιλομορφία τους αποτέλεσε προστιθέμενη αξία και αφορμή για περαιτέρω εμπάθυνση των ιδεών, των απόψεων και των πεποιθήσεων σχετικά με το θέμα.

Με τα λόγια των οικογενειών

Δεν μπορεί να είναι απλώς μια ανάθεση στο εκπαιδευτικό πλαίσιο,, αλλά πρέπει να συμμετέχουν οι γονείς, οι οποίοι είναι οι πρώτοι παιδαγωγοί (Οικογένεια 3, 2023).

Δεν νομίζω ότι οι γονείς πρέπει να είναι οι κύριοι συνομιλητές, εκτός αν βέβαια το ζητήσουν ρητά τα παιδιά (Οικογένεια 4, 2023).

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογή από τους/τις εκπαιδευτικούς

Στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, η πιλοτική εκπαίδευση με εκπαιδευτικούς πραγματοποιήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2023 στις εγκαταστάσεις των γραφείων του ΚΜΟΠ στα Σκόπια, με 8 συμμετέχοντες/χουσες: σχολικό προσωπικό (ψυχολόγοι, παιδαγωγοί, ειδικοί παιδαγωγοί) και εκπαιδευτικοί τόσο της γενικής εκπαίδευσης όσο και των ειδικών σχολείων.

Η εμπειρία που αποκόμισαν απέφερε πολύ θετικά αποτελέσματα. Δημιουργήθηκε μια θετική ατμόσφαιρα στην οποία όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες αισθάνθηκαν άνετα και αφοσιώθηκαν με ενθουσιασμό στις δραστηριότητες. Με βάση τα προφορικά σχόλια των συμμετεχόντων/χουσών, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι έμειναν πολύ ικανοποιημένοι/νες από τις δραστηριότητες και ότι θεώρησαν πολύ χρήσιμη τη συμμετοχή τους σε μια τέτοια εκπαίδευση, καθώς τους έδωσε την ευκαιρία να διευρύνουν τις γνώσεις τους, να δικτυωθούν και να δημιουργήσουν συνεργασίες με άλλα σχολεία. Οι συμμετέχοντες απόλαυσαν ιδιαίτερα να μοιράζονται και να ανταλλάσσουν τις εμπειρίες τους και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Αξιοποίησαν τις προσωπικές τους ιστορίες για να κάνουν τις θεατρικές ασκήσεις και να συμμετάσχουν σε ενδιαφέρουσες συζητήσεις.

Για την περαιτέρω βελτίωση της εκπαίδευσης, οι συμμετέχοντες/χουσες πρότειναν την προσαρμογή των δραστηριοτήτων και του θεωρητικού μέρους στο επίπεδο γνώσεων των συμμετεχόντων/χουσών σχετικά με το θέμα, καθώς και την προετοιμασία πρόσθετων πόρων και υλικών (παρουσιάσεις/εγχειρίδια) για την ενίσχυση του θεωρητικού μέρους και την καλύτερη κατανόηση ορισμένων όρων..

Οι συμμετέχοντες/χουσες έμειναν πραγματικά ικανοποιημένοι/νες από τη συνολική οργάνωση της εκπαίδευσης. Ως επαγγελματίες από διαφορετικά σχολεία, είχαν την ευκαιρία να μοιραστούν τις εμπειρίες και τις πρακτικές κάθε σχολικής μονάδας. Ο/Η εκπαιδευτής/τρια και ο οργανισμός υποδοχής είχαν επίσης την ευκαιρία να διευρύνουν το δίκτυο των συνεργατών, ενώ ήρθαν σε άμεση επαφή με τις ανάγκες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα σχολεία και το σχολικό προσωπικό. Ο οργανισμός παρείχε

πρόσθετα εργαστήρια για όλο το προσωπικό και τους γονείς του τοπικού σχολείου ειδικής αγωγής.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 5,0·
- Περιεχόμενο: 5,0·
- Μεθοδολογία: 5,0·
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 5,0·
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 5,0·
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 5,0.

Όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες έμειναν ικανοποιημένοι/νες από το εργαστήριο. Οι γονείς συμφώνησαν ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση πρέπει να εξετάζεται στο σχολείο, αν και αμφιταλαντεύτηκαν για το αν θα πρέπει να συμπεριληφθεί ή όχι ως επίσημο μάθημα στο αναλυτικό πρόγραμμα. Σε γενικές γραμμές, οι γονείς δεν έχουν επαρκείς προηγούμενες γνώσεις σχετικά με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ιδίως για το πώς να ενεργήσουν σε συγκεκριμένες καταστάσεις που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους. Χρειάζονται περισσότερες γνώσεις, ιδιαίτερα οι γονείς παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και νοητικές, γνωστικές και λειτουργικές ιδιαιτερότητες. Όλοι/λες συμφώνησαν ότι το υλικό που παρέχει το έργο INCLUDED είναι αρκετά χρήσιμο και μπορεί εύκολα να εφαρμοστεί στο σχολικό περιβάλλον με και μετά από κατάλληλη εκπαίδευση του σχολικού προσωπικού.

Με τα λόγια των εκπαιδευτικών

Αυτή η δραστηριότητα ήταν ένας καλός τρόπος για να δούμε πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί αυτό το θέμα με τους γονείς, λαμβάνοντας υπόψη την τοπική κουλτούρα και το περιβάλλον. Νομίζω ότι το θέμα παρουσιάστηκε με απλό τρόπο και πιστεύω ότι οι γονείς θα είναι πιο ανοιχτοί στη διερεύνηση αυτού του θέματος (Εκπαιδευτικός 1, 2023).

Οι γονείς είναι ο βασικός παράγοντας, καθώς συμμετέχουν ενεργά στην ανατροφή/διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Μερικές φορές υπάρχουν προκαταλήψεις και οι γονείς δεν ξέρουν πώς να δράσουν. Γι' αυτό, είναι σημαντικό οι ίδιοι οι γονείς να είναι προετοιμασμένοι, να εκπαιδεύονται πάνω σε αυτό το θέμα, ώστε να ξέρουν πώς να προσεγγίσουν τα παιδιά τους. Ακόμη, μπορούν να γίνουν κοινές δραστηριότητες μεταξύ των γονέων και του σχολείου (π.χ. συζητήσεις, εργαστήρια κ.λπ.) (Εκπαιδευτικός 1, 2023).

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τις οικογένειες

Η πιλοτική εκπαίδευση με τις οικογένειες πραγματοποιήθηκε στις 22 Φεβρουαρίου 2023 στις εγκαταστάσεις των γραφείων του ΚΜΟΠ στα Σκόπια. Στην εκπαίδευση συμμετείχαν τέσσερις (4) γονείς και ένας/μία (1) εκπαιδευτικός.

Οι συμμετέχοντες/χουσες έμειναν πολύ ικανοποιημένοι/νες από τις δραστηριότητες και θεώρησαν πολύ ωφέλιμη τη συμμετοχή τους, καθώς μπόρεσαν να διευρύνουν τις

γνώσεις τους, να δικτυωθούν και να δημιουργήσουν στενότερη συνεργασία με το σχολείο. Θεώρησαν ότι ήταν χρήσιμο να αντιμετωπιστούν ορισμένες συγκεκριμένες προκλήσεις που απασχολούν τα παιδιά τους και το σχολείο.

Αυτό που έλειπε ήταν η συμμετοχή γονέων παιδιών με νοητικές, γνωστικές και λειτουργικές ιδιαιτερότητες. Μια ολοκληρωμένη εισαγωγή στα κύρια θέματα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης θα βοηθούσε να τεθούν τα θεμέλια της εκπαίδευσης, ιδίως για τις οικογένειες που δεν είναι πολύ εξοικειωμένες με τη χρησιμοποιούμενη ορολογία. Η δημιουργία στην αρχή ενός κύκλου εμπιστοσύνης μεταξύ των συμμετεχόντων/χουσών τους/τις βοήθησε να αισθάνονται πιο ανοιχτοί/χτές, άνετοι/τες και να μοιράζονται προσωπικές εμπειρίες και προκλήσεις. Αυτή η πτυχή θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη όταν πρόκειται για τόσο ευαίσθητα θέματα. Μέσω της εκπαίδευσης, οι γονείς είχαν την ευκαιρία να ανταλλάξουν από κοινού εμπειρίες και να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι όλοι οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν παρόμοιες προκλήσεις, γεγονός που τους έκανε να νιώθουν πιο ασφαλείς και να είναι ανοιχτοί στην εξεύρεση λύσεων αντί να αποφεύγουν τα προβλήματα. Τόσο ο/η εκπαιδευτής/τρια όσο και ο οργανισμός διέυρναν το δίκτυο των συνεργατών τους, μπόρεσαν να ακούσουν από πρώτο χέρι τις ανάγκες και τις προκλήσεις των γονέων και να αναστοχαστούν για το πώς θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη συνεργασία τους με τα σχολεία.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των οικογενειών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 5,0
- Περιεχόμενο: 5,0
- Μεθοδολογία: 5,0
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 5,0
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 5,0
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 5,0

Όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες έμειναν ικανοποιημένοι/νες από το εργαστήριο. Οι γονείς συμφώνησαν ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση πρέπει να υπάρχει στο σχολείο, ωστόσο δεν είναι σίγουροι/ρες αν πρέπει να συμπεριληφθεί ως μάθημα στο αναλυτικό πρόγραμμα. Οι γονείς συμφώνησαν ότι είναι απαραίτητη η συμμετοχή τους στο σχολείο και στις δραστηριότητες των παιδιών τους, γεγονός που αποτελεί πρόκληση δεδομένης της ποικιλομορφίας των γονέων – γονείς από κοινωνικά μειονεκτούσες οικογένειες, απομακρυσμένες περιοχές, γονείς με χαμηλότερη ή καθόλου μόρφωση ή γονείς που οι ίδιοι έχουν νοητικές, γνωστικές ή λειτουργικές ιδιαιτερότητες.

Με τα λόγια των οικογενειών

Είναι σημαντικό να συμπεριληφθεί [η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση] στις δραστηριότητες και τα προγράμματα του σχολείου (Οικογένεια 1, 2023).

Θεωρώ ότι είναι σημαντικό να εισαχθεί η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο δημοτικό σχολείο (Οικογένεια 4, 2023).

Θεωρώ ότι μόνο μια μικρή μερίδα των εκπαιδευτικών είναι προετοιμασμένη. Δεν έχουν τα [κατάλληλα] μέσα (Οικογένεια 2, 2023).

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τους/τις εκπαιδευτικούς

Στην Ισπανία, η πιλοτική δοκιμή για τους/τις εκπαιδευτικούς πραγματοποιήθηκε από τις 9 έως τις 26 Ιανουαρίου 2023. Η πρώτη και η τελευταία συνεδρία διεξήχθησαν διαδικτυακά, ενώ οι υπόλοιπες διεξήχθησαν δια ζώσης. Η πρώτη δια ζώσης συνεδρία χρησίμευσε για τον εντοπισμό των προσδοκιών, των φόβων και των ταμπού των εκπαιδευτικών μέσω δραστηριοτήτων που προωθούσαν την εσωτερική διερεύνηση και την αυτοαξιολόγηση. Στη δεύτερη συνεδρία, ζητήσαμε από τους/τις μαθητές/τριες να δημιουργήσουν παραστάσεις του Θεάτρου Φόρουμ, τις οποίες έπειτα, παρουσίασαν στη συνεδρία με τις οικογένειες. Στην πιλοτική δοκιμή συμμετείχαν οκτώ (8) εκπαιδευτικοί και επτά (7) μαθητές/τριες ηλικίας 15 έως 16 ετών.

Η συμμετοχή, η δέσμευση και το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών ήταν αυξημένα και πολύ σημαντικά για την ανάπτυξη της πιλοτικής εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια της πιλοτικής δοκιμής, δημιουργήθηκε ένας χώρος για μάθηση, αναστοχασμό και δράση. Οι μεθοδολογίες και οι δραστηριότητες που εφαρμόστηκαν έτυχαν καλής υποδοχής και αποτέλεσαν τη βάση για τις θεατρικές παραστάσεις που στη συνέχεια ανέβηκαν στη σκηνή. Οι συμμετέχοντες/χουσεσ εξέφρασαν ενδιαφέρον να συνεχίσουν να εκπαιδεύονται σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και δήλωσαν ότι θα ήθελαν να είχε μεγαλύτερη διάρκεια η πιλοτική δοκιμή. Οι εκπαιδευτικοί εκτίμησαν τη συμμετοχή των μαθητών/τριών στην πιλοτική εκπαίδευση και θεώρησαν στρατηγικής σημασίας την εμπλοκή τους στις παραστάσεις, ώστε να παρακινηθούν οι οικογένειες να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Συνολικά, η εκπαίδευση είχε θετικό αντίκτυπο στην ομάδα. Στους/Στις συμμετέχοντες/χουσεσ άρεσαν ιδιαίτερα οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν και εντόπισαν εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιήσουν στην καθημερινή τους πρακτική με τους/τις μαθητές/τριες και τις οικογένειες για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και λοιπών θεμάτων.

Ως εκπαιδευτής/τρια, θεωρώ ότι ήταν σημαντικό να ληφθεί υπόψη όχι μόνο το περιεχόμενο που συνδέεται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, αλλά και να ενισχυθεί και να ενσωματωθεί στις δραστηριότητες μια διαπολιτισμική και διαθεματική προοπτική.

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τους/τις εκπαιδευτικούς και τις οικογένειες

Στις 20 Ιανουαρίου, παρουσιάστηκαν δύο παραστάσεις του Θεάτρου Φόρουμ που δημιούργησαν εκπαιδευτικοί και μαθητές/τριες στη σχολική κοινότητα, η οποία αποτελούνταν από άλλους/λες εκπαιδευτικούς (7), μαθητές/τριες (10) και οικογένειες (15). Επιπλέον, παρουσιάστηκε μια θεατρική παράσταση που δημιουργήθηκε από το La Xixa Lab, τη θεατρική ομάδα της La Xixa.

Η συμμετοχή του κοινού στο φόρουμ είχε μεγάλη αξία, αν και οι μαθητές/τριες ήταν πιο πρόθυμοι/μες να συμμετάσχουν από ό,τι οι οικογένειες. Σε σχέση με τη δραστηριότητα, οι εκπαιδευτικοί παρατήρησαν ότι ο αριθμός των ατόμων στο κοινό ήταν ιδανικός για μια παράσταση που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά. Όπως παρατήρησαν, οι οικογένειες

συμμετείχαν στη δραστηριότητα σε κλίμα ανοιχτού και επικοινωνιακού διαλόγου. Σύμφωνα με την αξιολόγηση, τόσο οι οικογένειες όσο και οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι σημαντικό και ότι πρέπει να αποτελεί αντικείμενο εργασίας όχι μόνο στο σχολικό πλαίσιο, αλλά και στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον.

Η παρουσία των οικογενειών διευκολύνθηκε από τη συμμετοχή των μαθητών/τριών στις θεατρικές παραστάσεις και από τη μορφή της συζήτησης ως Θέατρο Φόρουμ. Αποτελεί σίγουρα μια δραστηριότητα που θα μπορούσε κάλλιστα να επαναληφθεί στο μέλλον.

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τις οικογένειες

Μετά την εκδήλωση του Θεάτρου Φόρουμ, οι οικογένειες προσκλήθηκαν σε μια διαδικτυακή συνεδρία για να συνεχίσουν τη συζήτηση σχετικά με τον ρόλο τους και τον ρόλο του σχολείου στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους. Η συμμετοχή δεν ήταν πολύ μεγάλη αριθμητικά, αλλά υπήρξε πολύ ενδιαφέρουσα. Σε αυτόν τον οικείο χώρο, είχαν τη δυνατότητα να μιλήσουν εκτενώς, να μοιραστούν τις απόψεις, τις γνώμες και τις εμπειρίες τους. Το συμπέρασμα ήταν ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι απαραίτητη και ότι οι δραστηριότητες του έργου INCLUDED τους βοήθησαν να αναστοχαστούν πάνω σε αυτό το θέμα. Μεταξύ άλλων, εκτίμησαν ιδιαίτερα τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 4,7
- Περιεχόμενο: 4,6
- Μεθοδολογία: 4,9
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 5,0
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 5,0
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 4,8

Ας σημειωθεί ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ της συνεδρίας με τους/τις εκπαιδευτικούς και της συνεδρίας με τους/τις μαθητές/τριες. Στην πρώτη, δημιουργήθηκε ένας οικείος χώρος όπου οι εκπαιδευτικοί μπόρεσαν να εμβαθύνουν περισσότερο στους ρόλους και τις εμπειρίες τους σε σχέση με την οικογένεια και τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Επιπρόσθετα, σχολίασαν την κούραση, τον φόρτο εργασίας και τις πολλαπλές ευθύνες τους, καθώς και τις δυσκολίες που συναντούν, όταν εργάζονται με ορισμένες οικογένειες και μαθητές/τριες.

Σε ό,τι αφορά τη σεξουαλικότητα και τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ορισμένοι/νες από τους/τις εκπαιδευτικούς αναγνώρισαν ότι ένιωθαν μακριά από κάποιες «νέες» έννοιες ή πράγματα που δεν συνέβαιναν στο παρελθόν. Όπως ανέφεραν, στις μέρες μας οι νέοι/ες, μέσω του Διαδικτύου, χειρίζονται πολύ περισσότερες πληροφορίες και ορισμένα θέματα έχουν εξομαλυνθεί, αλλά δεν ξέρουν πώς να τα αντιμετωπίσουν. Άλλοι/λες λένε ότι αντιλαμβάνονται τη σεξουαλικότητα και τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ως κάτι «φυσικό» και ότι σκοπεύουν να την προσεγγίσουν με αυτόν τον τρόπο στην τάξη. Αν και υπάρχει η τάση να εξετάζεται η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση από βιολογική σκοπιά,

ορισμένοι/νες εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν ότι πρόκειται για ένα πολύ ευρύτερο θέμα, όμως δεν γνωρίζουν ή δεν αισθάνονται προετοιμασμένοι/νες να το εξετάσουν σε βάθος.

Αναφορικά με τη συμμετοχή των νέων, οι εκπαιδευτικοί σχολίασαν ότι ήταν εποικοδομητική. Όσον αφορά τη συμμετοχή των οικογενειών στις δραστηριότητες, θεώρησαν ότι ο διάλογος ενθαρρύνεται, αλλά πρέπει να διατηρηθεί με την πάροδο του χρόνου για να δούμε αλλαγές.

Από πλευράς μεθοδολογιών που χρησιμοποιήθηκαν στην πιλοτική δοκιμή, οι εκπαιδευτικοί εντόπισαν ορισμένα θεατρικά εργαλεία και ασκήσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν οριζόντια και που μπορούν να αξιοποιηθούν στην εργασία τους.

Με τα λόγια των εκπαιδευτικών

Νομίζω ότι μεταξύ όλων των συμμετεχόντων/χουσών υπήρχε βεβαιότητα ότι αυτά είναι θέματα που πρέπει να συζητηθούν και ότι υπάρχουν διαφορετικές απόψεις που μπορεί να έχουν σχέση με τις γενιές, αν και όχι πάντα (Εκπαιδευτικός 4, 2023).

Πιστεύω ότι οι οικογένειες συμμετέχουν πολύ λίγο και ότι δράσεις όπως αυτές μπορούν να φέρουν τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας πιο κοντά, αλλά είμαστε ακόμα πολύ μακριά...είναι κάτι που πρέπει να αναπτυχθεί, δεν μπορεί να παραμείνει μόνο μια εφάπαξ παρέμβαση (Εκπαιδευτικός 7, 2023).

Έμαθα ότι ορισμένα ακανθώδη θέματα μπορούν να αντιμετωπιστούν με πιο διασκεδαστικό και εμπειριστατωμένο τρόπο μέσω των παραστατικών τεχνών και του Θεάτρου Φόρουμ (Εκπαιδευτικός 2, 2023).

Οι οικογένειες και οι εκπαιδευτικοί πρέπει να συνεργάζονται όταν πρόκειται για τη σωματική και την ψυχική υγεία των μαθητών/τριών μας (Εκπαιδευτικός 2, 2023).

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των οικογενειών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 3,8
- Περιεχόμενο: 4,4
- Μεθοδολογία: 4,6
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 4,5.

Οι οικογένειες αναγνωρίζουν ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν είναι κάτι που υπάρχει ιδιαίτερα στα σχολεία και ότι τόσο οι οικογένειες όσο και οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο και πρέπει να συνεργαστούν για να προσεγγίσουν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση με πιο φυσικό τρόπο και πέρα από τη βιολογική της διάσταση, αλλά με ιδιαίτερη προσοχή στο κοινωνικο-συναισθηματικό και συναισθηματικό της σκέλος. Όπως υποστήριξαν οι γονείς, η σεξουαλικότητα συχνά δαιμονοποιείται και αντιμετωπίζεται από την άποψη της απαγόρευσης και του κινδύνου.

Με τα λόγια των οικογενειών

Εμπιστεύομαι τους/τις εκπαιδευτικούς, επειδή ξέρω ότι κάνουν ό,τι καλύτερο μπορούν. Οι εκπαιδευτικοί όμως δεν γνωρίζουν τα πάντα. Και μερικές φορές δεν έχουν την υποστήριξη των οικογενειών (Οικογένεια 1, 2023).

Πιστεύω ότι η εκπαίδευση πρέπει να γίνεται από τους/τις εκπαιδευτικούς στα σχολεία...οι γονείς πρέπει να κάνουν τη δουλειά τους στο σπίτι (Οικογένεια 2, 2023).

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τους/τις εκπαιδευτικούς

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η πιλοτική δοκιμή διεξήχθη τον Μάρτιο του 2023 και έλαβαν μέρος σε αυτή εννέα (9) συμμετέχοντες/χουσες (εκπαιδευτικοί και εργαζόμενοι/νες στον τομέα της νεολαίας/youth workers), οι οποίοι/ες εργάζονται στον οργανισμό "Deaf Active", εταίρο του Broadgreen International School. Το Deaf Active, αναλαμβάνει τη διοργάνωση δραστηριοτήτων για κωφούς/φές μαθητές/τριες.

Η πρωτοβουλία αντιμετωπίστηκε με μεγάλο ενδιαφέρον από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες. Οι πιλοτικές δραστηριότητες λειτούργησαν αποτελεσματικά, καθώς ήταν ελκυστικές και οδήγησαν σε σπουδαία μαθησιακά αποτελέσματα. Οι συμμετέχοντες/χουσες είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν τις προκλήσεις και τις πιθανές λύσεις κατά την εργασία σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων. Οι διαδραστικές δραστηριότητες συζήτησης που πραγματοποιήθηκαν μετά τη δραστηριότητα «Τα Τετράγωνα» παρείχαν στους/στις συμμετέχοντες/χουσες έναν ασφαλή χώρο για να μοιραστούν τις ιδέες και τις πρακτικές τους σχετικά με τον τρόπο παρακολούθησης θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και το φύλο σε επαγγελματικά περιβάλλοντα με μαθητές/τριες. Στην αρχή του εργαστηρίου, η επικοινωνία ήταν δύσκολη λόγω της έλλειψης ορισμένων λέξεων στη νοηματική γλώσσα, αλλά η δυσκολία αυτή ξεπεράστηκε με περισσότερη επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτών/τριών και των διερμηνέων.

Τα εργαστήρια είχαν θετικό αντίκτυπο στους/στις συμμετέχοντες/χουσες, καθώς μπόρεσαν να μάθουν για τους ρόλους τους και να υιοθετήσουν νέες μεθόδους για την εμπλοκή των νέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση με συμπεριληπτικούς τρόπους.

Η πιλοτική δοκιμή είχε θετικό αντίκτυπο στον οργανισμό μας, διότι μας επέτρεψε να αποκτήσουμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των βασικών ζητημάτων που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες και πώς ο ρόλος μας ως επαγγελματίες του κοινωνικού τομέα θα μπορούσε να τους βοηθήσει. Οι εκπαιδευτές/τριες είχαν τη δυνατότητα να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις σχετικά με τα εργαλεία και τις μεθόδους που είχαν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα μεταξύ των συμμετεχόντων/χουσών, ώστε να τα προσθέσουν και να τα αναπαραγάγουν σε μελλοντικά εργαστήρια των οργανώσεων/οργανισμών.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 4,1
- Περιεχόμενο: 4,6
- Μεθοδολογία: 4,4
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 4,1
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 4,7

- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 4,7.

Οι πιλοτικές δραστηριότητες ήταν ελκυστικές και οι συμμετέχοντες/χουσεσ ήταν πρόθυμοι/μες να εκφράσουν τις απόψεις τους και να συζητήσουν τα προτεινόμενα θέματα. Ορισμένες συζητήσεις αναπτύχθηκαν και δημιούργησαν το κατάλληλο κλίμα για να ανταλλάξουν ιδέες, να συζητήσουν κοινές προκλήσεις και να προτείνουν διαφορετικές πρακτικές και λύσεις που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν. Συνολικά, οι συμμετέχοντες/χουσεσ έμειναν ικανοποιημένοι/νες. Ωστόσο, ορισμένοι/νες από αυτούς/τές απάντησαν ότι εξακολουθούν να έχουν κάποιους φόβους να ξεπεράσουν και ότι θα ήθελαν να μάθουν περισσότερα για το θέμα σε βάθος, καθώς είναι πολύ ευρύ. Επιπλέον, ανέφεραν ότι χάρηκαν που παρακολούθησαν αυτή τη θεματολογία και που έμαθαν περισσότερα για το πώς να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις με τους/τις νέους/ες και με τα παιδιά τους, καθώς μερικοί/κές από αυτούς/τές είναι γονείς και έτσι, αυτό θα τους/τις βοηθήσει τόσο σε επαγγελματικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο.

Με τα λόγια των εκπαιδευτικών

Τα παιχνίδια ήταν πολύ διασκεδαστικά και εύκολο να συμμετάσχει κανείς σε αυτά. Τίποτα δεν ήταν δύσκολο. Είχαμε άφθονο χρόνο για να εκφραστούμε (Εκπαιδευτικός 4, 2023).

Φοβάμαι λίγο αλλά μερικές φορές δεν το λέω. Θα ήθελα περισσότερη εκπαίδευση για να ξεπεράσω αυτούς τους φόβους (Εκπαιδευτικός 2, 2023).

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τις οικογένειες

Στο εργαστήριο συμμετείχαν 14 άτομα, μεταξύ των οποίων 11 οικογένειες που φροντίζουν παιδιά και νέους με κάποιο είδος νοητικής, γνωστικής ή λειτουργικής ιδιαιτερότητας.

Η πιλοτική εκπαίδευση εξελίχθηκε πολύ καλά και η συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων/χουσών ήταν εξαιρετική. Η διαδραστική συζήτηση, ιδίως στο δεύτερο μέρος του εργαστηρίου, προσέφερε στους/στις συμμετέχοντες/χουσεσ έναν χώρο στον οποίο μπορούσαν να αναστοχαστούν, να βελτιώσουν και να αναλύσουν τις δικές τους σκέψεις σχετικά με το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο αποκτώντας ταυτόχρονα πρόσβαση στις σκέψεις των άλλων. Στην αρχή του εργαστηρίου, αντιμετωπίσαμε κάποιες δυσκολίες στην επικοινωνία, καθώς ένα μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων/χουσών ήταν κωφοί/φές. Ωστόσο, η συνεδρία στέφθηκε με επιτυχία χάρη στην πολύτιμη υποστήριξη των διερμηνέων.

Η πιλοτική δοκιμή ήταν ζωτικής σημασίας για τον οργανισμό μας, διότι μας έδωσε την ευκαιρία να εξετάσουμε κρίσιμα θέματα όπως η ποικιλομορφία, τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να αποδεχόμαστε και να σεβόμαστε τις απόψεις των άλλων και την ευθύνη μας ως κοινωνικοί/κές λειτουργοί. Οι εκπαιδευτές/τριες είχαν επίσης τη δυνατότητα να αποκτήσουν επιπλέον γνώσεις σχετικά με τα εργαλεία και τις τεχνικές που οι συμμετέχοντες/χουσεσ θεώρησαν πιο χρήσιμα, προσθέτοντας και αναπαράγοντάς τα σε μελλοντικά εργαστήρια των οργανισμών/οργανώσεων.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των οικογενειών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 4,5·
- Περιεχόμενο: 4,8·
- Μεθοδολογία: 4,7·
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 4,6·
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 4,4·
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 4,6.

Λόγω της ηλικίας και του υποβάθρου τους, η υλοποίηση των δραστηριοτήτων με τις οικογένειες ήταν πιο δύσκολη από την πιλοτική δοκιμή με τους/τις εκπαιδευτικούς. Σε γενικές γραμμές, το εργαστήριο βοήθησε τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να μάθουν τις διαφορές μεταξύ βιολογικού φύλου και κοινωνικού φύλου και τη σημασία που έχουν στην κοινωνία που ζουν. Το αποτέλεσμα του αναστοχασμού που υπήρξε στο τέλος όλων των δραστηριοτήτων ήταν να ενθαρρυνθούν τα μέλη της οικογένειας να συμμετάσχουν σε αξιόλογους διαλόγους που τους έδωσαν την ευκαιρία να εξετάσουν και να αναλύσουν τις απόψεις τους για το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο στο πλαίσιο μιας ευρύτερης συζήτησης μεταξύ άλλων ανθρώπων. Συνολικά, οι συμμετέχοντες/χουσες στο εργαστήριο εξέφρασαν ενδιαφέρον για το θέμα και τόνισαν ότι τέτοια θέματα είναι απαραίτητα για την εκπαίδευση των επερχόμενων γενεών.

Με τα λόγια των οικογενειών

Δεν υποστηρίζουν πολλές οικογένειες τις διάφορες ταυτότητες φύλου. Πιστεύω ότι οι ανάγκες θα πρέπει να κοινοποιούνται μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων. Τα σχολεία διαθέτουν επαρκή εργαλεία, αλλά ο τρόπος με τον οποίο τα χρησιμοποιούν δεν είναι ο καλύτερος (Οικογένεια 3, 2023).

Κατά τη γνώμη μου, είναι σημαντικό να παρουσιάζεται το εν λόγω θέμα στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου, ώστε οι νέοι/ες να μάθουν περισσότερα για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση (Οικογένεια 4, 2023).

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τους/τις εκπαιδευτικούς

Η πιλοτική δοκιμή για εκπαιδευτικούς πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του Sexmatters, όπου παρευρέθηκαν έξι (6) άτομα, πέντε (5) από τα οποία συμπλήρωσαν την αξιολόγηση για την πιλοτική εκπαίδευση. Όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες είναι υπεύθυνοι/νες διεξαγωγής εργαστηρίων στην ομάδα του Sexmatters, αλλά δεν είχαν εμπλακεί στο έργο INCLUDED πριν από την εν λόγω πιλοτική δοκιμή. Από τα έξι άτομα που συμμετείχαν, τρεις ήταν γυναίκες και τρεις άνδρες, οι οποίοι όμως αυτοπροσδιορίζονται ως queer (κουίρ)/ΛΟΑΤΚΙΑ+. Η ηλικία τους κυμαίνεται μεταξύ 20 και 35 ετών και δύο εξ αυτών είναι μη-λευκά άτομα. Το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων ατόμων ήταν ποικίλο, καθώς ήταν απόφοιτοι/τες δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης (MBO), κολλεγίου (HBO) και πανεπιστημίου. Τρία από αυτά τα άτομα ζουν στο Άμστερνταμ και τρία στην Ουτρέχτη, πράγμα που σημαίνει ότι όλα προέρχονται από μεγαλύτερες πόλεις. Δεν υπήρχαν θρησκευόμενα συμμετέχοντα άτομα, αλλά ορισμένα από αυτά έχουν θρησκευτικό υπόβαθρο ή παιδική ηλικία (τόσο χριστιανική όσο και μουσουλμανική).

Λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίσαμε στη σύνδεση με ένα σχολείο που ήθελε πραγματικά να συμμετάσχει στην πιλοτική εκπαίδευση μαζί μας, αποφασίσαμε να κάνουμε την πιλοτική δοκιμή με μέλη της ομάδας του Sexmatters που δεν είχαν συμμετάσχει στο έργο INCLUDED στο παρελθόν. Τα μέλη της ομάδας Sexmatters είναι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε σχολεία με την εν λόγω ηλικιακή ομάδα και με εκπαιδευτικούς σχεδόν σε καθημερινή βάση. Αυτό που τους ζητήσαμε ήταν να βιώσουν την πιλοτική εμπειρία σαν να ήταν εκπαιδευτικοί που δεν είχαν ποτέ ή είχαν ελάχιστα εκπαιδευτεί σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Τα συμμετέχοντα άτομα λόγω της συνεργασίας που είχαν στο παρελθόν με εκπαιδευτικούς θεώρησαν εφικτό να αναλάβουν αυτόν τον ρόλο. Δοκιμάσαμε επίσης μαζί τους μερικά μέρη του εξ αποστάσεως κύκλου μαθημάτων (e-learning course), καθώς εκδήλωσαν σχετικό ενδιαφέρον.

Οι δημιουργικές δραστηριότητες ήταν πρωτόγνωρες για τα περισσότερα συμμετέχοντα άτομα, καθώς δεν χρησιμοποιούνται ευρέως στην ολλανδική γλώσσα και στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Ορισμένα από αυτά τα άτομα ήταν πολύ πιο ενθουσιώδη από άλλα, τα οποία ήταν πολύ επικριτικά. Ίσως αυτό να σχετιζόταν με το πόσο ανοιχτά ήταν τα εν λόγω άτομα στις πιο δημιουργικές ή ενσώματες μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν, σε αντίθεση με εκείνα που είχαν συνηθίσει σε πιο «τυπικές» και θεωρητικές μεθόδους.

Ως εκπαιδευτές/τριες, συνειδητοποιήσαμε ότι ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο για τα μέλη της δικής μας ομάδας να δουν και να βιώσουν αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας, επειδή θα μπορούσαμε να εξετάσουμε το ενδεχόμενο να συμπεριλάβουμε πιο δημιουργικές ή ενσώματες μεθόδους στη δική μας εκπαίδευση εκπαιδευτικών.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 3·
- Περιεχόμενο: 4·
- Μεθοδολογία: 3,8·
- Αισθάνθηκα άνετα να εκφράσω τις σκέψεις μου: 3,8·
- Αισθάνθηκα ότι με άκουσαν: 3·
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 3,2.

Ο ενθουσιασμός και η ποιοτική αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τους/τις εκπαιδευτικούς διέφεραν εξαιρετικά μεταξύ τους. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι δύο άνδρες ήταν πολύ πιο επικριτικοί από τις τρεις γυναίκες που αξιολόγησαν την πιλοτική εκπαίδευση. Επειδή είχαμε μόνο πέντε άτομα για να συμπληρώσουν την αξιολόγηση, δεν υπάρχει τρόπος να διαπιστωθεί συσχέτιση ή αιτιώδης συνάφεια, αλλά παρ' όλα αυτά είχε ενδιαφέρον από πλευράς παρατήρησης.

Οι ενθουσιώδεις και θετικές απαντήσεις αφορούσαν κυρίως τα μέρη των δραστηριοτήτων που περιλάμβαναν ενδοσκόπηση: την ανάλυση των λόγων για τη διδασκαλία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, καθώς και τις ασκήσεις οραματισμού προκειμένου να σκεφτεί κανείς τι θα έκανε σε μια συγκεκριμένη κατάσταση. Διατυπώθηκαν μεταξύ άλλων θετικές απόψεις σχετικά με τη συμμετοχή των οικογενειών

στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, διότι, όπως το έθεσαν πολύ εύστοχα δύο από τα συμμετέχοντα άτομα: «Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση γίνεται τόσο στο σπίτι όσο και στην τάξη» και «οι συζητήσεις για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν σταματούν στην τάξη, αλλά συνεχίζονται στο σπίτι». Ορισμένα από τα άτομα που συμμετείχαν στην πιλοτική εκπαίδευση χάρηκαν που προετοιμάστηκαν για να μπορούν να μιλήσουν με γονείς μαθητών/τριών σε κάποιες από τις ασκήσεις οραματισμού, ενώ άλλα δήλωσαν ότι θα προτιμούσαν να τους δοθούν μερικές συμβουλές και οδηγίες για το πώς να κάνουν μια τέτοια συζήτηση.

Ανάλογα με την πείρα και το άνοιγμα προς τις δημιουργικές και ενσώματες μεθόδους, αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να είναι λίγο έξω από τη ζώνη άνεσης των επαγγελματιών. Κάτι άλλο που έλειπε από ένα από τα συμμετέχοντα άτομα ήταν συμβουλές για το πώς να αρχίσετε να μιλάτε στους/στις συναδέλφους σας και στη διεύθυνση του σχολείου σας για την εισαγωγή ή την ενίσχυση του αναλυτικού προγράμματος σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στο σχολείο.

Με τα λόγια των εκπαιδευτικών

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση συμβαίνει τόσο στο σπίτι όσο και στην τάξη. Οι συζητήσεις για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν σταματούν στην τάξη, αλλά συνεχίζονται στο σπίτι (Εκπαιδευτικός 1, 2023).

Είναι σημαντικό να συμμετέχουν οι οικογένειες στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, διότι βοηθά στη δημιουργία ενός ασφαλούς και μη επικριτικού περιβάλλοντος για τη σεξουαλική ανάπτυξη του παιδιού (Εκπαιδευτικός 2, 2023)

Ο κύριος φόβος μου ήταν ότι δεν θα μπορέσω να μιλήσω για το σεξ και τη σεξουαλικότητα με τρόπο που να είναι κατάλληλος και βολικός για τους/τις μαθητές/τριές μου, παρόλο που αισθάνομαι ότι είμαι αρκετά ενημερωμένος/νη πάνω σε αυτό το θέμα. Επειδή έπρεπε να οραματιστώ ένα παρόμοιο σενάριο στην εκπαίδευση, μπόρεσα να κάμψω και να αμφισβητήσω τη δυσφορία μου να μιλάω για τη σεξουαλικότητα με τους/τις μαθητές/τριές μου (Εκπαιδευτικός 3, 2023)

Αξιολόγηση της πιλοτικής δοκιμής από τις οικογένειες

Η εν λόγω πιλοτική δοκιμή, η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω Zoom, αποσκοπούσε στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των δραστηριοτήτων για οικογένειες. Επτά (7) συμμετέχοντες/χουσες παρακολούθησαν την πιλοτική εκπαίδευση, οι οποίοι/ες ήταν όλοι/λες εξοικειωμένοι/νες με το Sexmatters, αλλά δεν είχαν συμμετάσχει προηγουμένως στο έργο INCLUDED. Η ομάδα αποτελούνταν από τρεις άνδρες και τέσσερις γυναίκες που αυτοπροσδιορίζονταν όλοι/λες ως cisgender (σις-τζέντερ) και ετεροφυλόφιλοι και ήταν ηλικίας μεταξύ 35 και 50 ετών. Οι συμμετέχοντες/χουσες ήταν λευκοί/κές, κατοικούσαν σε αστικές περιοχές και διέθεταν ποικίλο επίπεδο εκπαίδευσης που κυμαινόταν μεταξύ πτυχίου κολλεγίου και πτυχίου πανεπιστημίου. Αν και δεν ήταν θρησκευόμενοι/νες, ορισμένοι/νες συμμετέχοντες/χουσες είχαν χριστιανικό υπόβαθρο ή παιδική ηλικία.

Λόγω μιας ακύρωσης της τελευταίας στιγμής από το σχολείο, η πιλοτική δοκιμή διεξήχθη με οικογένειες από το δίκτυο του Sexmatters. Όλοι/λες οι συμμετέχοντες/χουσες συμφώνησαν ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι ζωτικής σημασίας και τους

ζητήθηκε να αξιολογήσουν τις δραστηριότητες όχι μόνο από τη δική τους οπτική γωνία αλλά και από εκείνη των γονέων γενικότερα. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν ενθουσιασμό για την πιλοτική εκπαίδευση και ανέφεραν ότι τους άρεσε η ιδέα να συμμετάσχουν σε αυτήν. Όπως υποστήριξαν, οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται πρόσθετα εργαλεία για την παροχή αποτελεσματικών μαθημάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και ότι τα εργαλεία αυτά δεν υπάρχουν επί του παρόντος. Αν και δεν συμφώνησαν όλοι οι γονείς να συμμετέχουν περισσότερο στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους, ορισμένοι εξέφρασαν την εμπιστοσύνη τους στα σχολεία ότι δηλαδή θα παρέχουν την κατάλληλη εκπαίδευση, εφόσον οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν σχετική κατάρτιση και τους απαραίτητους πόρους.

Αποτελέσματα και ανάλυση της αξιολόγησης των οικογενειών

Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (με το 5 να αποτελεί την υψηλότερη βαθμολογία), τα ακόλουθα στοιχεία αξιολογήθηκαν ως εξής:

- Διάρκεια: 4
- Περιεχόμενο: 3,7
- Μεθοδολογία: 3,5
- Επίπεδο γενικής ικανοποίησης: 3,5.

Οι οικογένειες παρείχαν θετική ανατροφοδότηση για την πιλοτική εκπαίδευση, με τις περισσότερες να δηλώνουν ότι ήταν χρήσιμη και ότι θα τη συνιστούσαν σε άλλους γονείς. Έδειξαν να εκτιμούν ιδιαίτερα τη δραστηριότητα με τίτλο «Φύλο: Δεν είναι άσπρο ή μαύρο». Με βάση την ανατροφοδότηση των συμμετεχόντων/χουσών, έγιναν προσαρμογές ώστε να είναι κατάλληλη για διαδικτυακές συνεδρίες. Αντί να συμμετέχουν σε μια συζήτηση τύπου fishbowl, οι συμμετέχοντες/χουσες χωρίστηκαν σε breakout rooms (δωμάτια επιμέρους συσκέψεων) για να συζητήσουν τις ερωτήσεις σχετικά με το φύλο. Οι συμμετέχοντες/χουσες θεώρησαν ότι η μορφή της συζήτησης ήταν πιο ελκυστική από ό,τι έχουν συνηθίσει να γίνεται στο σχολείο, και εκτίμησαν την ευκαιρία που τους δόθηκε για να συζητήσουν σχετικά με το πώς μεγάλωσαν τα παιδιά τους και πώς το φύλο επηρεάζει την ανατροφή τους. Κατά την άποψή τους, οι συζητήσεις που σχετίζονται με το φύλο δεν πρέπει να είναι συγκρουσιακές.

Οι οικογένειες ανέφεραν ότι το να γνωρίζουν τι πρόκειται να διδάξουν οι εκπαιδευτικοί είναι απαραίτητο για να συζητήσουν το θέμα με τα παιδιά τους στο σπίτι και να συνεισφέρουν στη συζήτηση. Ορισμένοι/νες συμμετέχοντες/χουσες πρότειναν ότι μια θεατρική παρουσίαση του θέματος θα μπορούσε να αποτελέσει χρήσιμο έναυσμα για συζήτηση, ακόμη και για τους γονείς που διαφωνούσαν με τη διδασκαλία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης σε μικρές ηλικίες. Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, η αφηρημένη μορφή του θέματος και η παρουσίασή του σε μορφή τέχνης θα το καθιστούσε πιο προσιτό και πιο κατανοητό για τα παιδιά.

Με τα λόγια των οικογενειών

Πιστεύω ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι ένα αυτοτελές μάθημα στο οποίο οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται βοήθεια για να καθορίσουν το δικό τους πλαίσιο αναφοράς και ότι, ως εκ τούτου, ένα καλό πρόγραμμα με διδακτέα ύλη όπως αυτό

είναι ζωτικής σημασίας. Με αυτό ως εργαλείο, νομίζω ότι οι εκπαιδευτικοί θα είναι μια χαρά (Οικογένεια 4, 2023).

Δεν νομίζω ότι κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να το κάνει αυτό. Ίσως θα πρέπει να δοθεί και μια έμφαση σε αυτό, ότι δηλαδή οι εκπαιδευτικοί που τους αρέσει αυτό και έχουν κίνητρο, θα πρέπει να μιλήσουν γι' αυτό, αλλά δεν θα πρέπει να είναι η υποχρέωση αυτή καθαυτή του/της καθηγητή/τριας βιολογίας (όπως στη δική μας περίπτωση). Έτσι, ίσως θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί ένα είδος επιμόρφωσης για τους/τις εκπαιδευτικούς που θα μπορούσαν στη συνέχεια, να διδάξουν σεξουαλική διαπαιδαγώγηση σε διάφορες τάξεις (Οικογένεια 3, 2023).

Θα μου άρεσε πολύ να δω μια παράσταση μετά από μια συνεδρία ανταλλαγής γνώσεων/ερωτήσεων. Και στη συνέχεια, ίσως κάποιες εργασίες για το σπίτι, τις οποίες τα παιδιά θα πρέπει να συζητήσουν με τους γονείς τους, ώστε να γίνει συζήτηση και στο σπίτι (Οικογένεια 1, 2023).

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το INCLUDED είναι ένα έργο Erasmus+ στον τομέα της σχολικής εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν επτά (7) εταίροι από έξι (6) χώρες της Ευρώπης: Merseyside Expanding Horizons (Ηνωμένο Βασίλειο), Anziani e Non Solo (Ιταλία), ΚΜΟΠ Σκοπίων (Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας), La Xixa (Ισπανία), Sexmatters (Ολλανδία), Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής και ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας (Ελλάδα).

Η κοινοπραξία του έργου INCLUDED είχε τη φιλοδοξία να σχεδιάσει και να υλοποιήσει ένα συμπεριληπτικό πρόγραμμα σπουδών για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, δηλ. μια διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης σχετικά με τις γνωστικές, συναισθηματικές, σωματικές και κοινωνικές πτυχές της σεξουαλικότητας. Απώτερος στόχος του ήταν να εφοδιάσει τα παιδιά και τους/τις νέους/ες με γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες που θα τους έδιναν τη δυνατότητα: να φροντίζουν την υγεία, την ευημερία και την αξιοπρέπειά τους· να αναπτύσσουν κοινωνικές και σεξουαλικές σχέσεις με σεβασμό· να εξετάζουν πώς οι επιλογές τους επηρεάζουν τη δική τους ευημερία και την ευημερία των άλλων· και να κατανοούν και να διασφαλίζουν την προστασία των δικαιωμάτων τους σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Παράλληλα, συνέβαλε στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών διευρύνοντας τις γνώσεις και τις ικανότητές τους σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για διάλογο με τους/τις μαθητές/τριες και τις οικογένειες.

Ο μεθοδολογικός οδηγός «Εντάσσοντας την οικογένεια στη συμπεριληπτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση: οδηγός για σχολεία» απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και σχολικό προσωπικό για την ανάπτυξη εργαστηρίων (workshops) συμπεριληπτικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης για τις οικογένειες και τη σχολική κοινότητα. Οι μεθοδολογίες που εφαρμόστηκαν για τη δημιουργία και την υλοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων είναι οι εξής: Παιδαγωγική προσέγγιση με βάση τη μεθοδολογία του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση (UDL) και την Κριτική Παιδαγωγική του Paulo Freire· Τεχνική Κρίσιμων Περιστατικών (CIT)· Θέατρο των Καταπιεσμένων (Θ.Τ.Κ.)· Ψυχολογία Προσανατολισμένη στη Διαδικασία (POP).

Με βάση αυτές τις μεθοδολογίες, η κοινοπραξία του έργου σχεδίασε και δοκίμασε σε πιλοτικό επίπεδο ένα συμπεριληπτικό πρόγραμμα σπουδών σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης για μαθητές/ριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ένα μοντέλο για την προώθηση μιας ολιστικής σχολικής προσέγγισης της σεξουαλικής αγωγής, τα οποία βασίζονται σε θεατρικές τεχνικές. Πράγματι, η χρήση δημιουργικών μεθόδων, όπως το παιχνίδι ρόλων και τα θεατρικά παιχνίδια, έχει αποδειχθεί αποτελεσματική στην εκπαίδευση των νέων, ενώ οι προσεγγίσεις της Κριτικής Παιδαγωγικής και της Αγωγής του Καταπιεζόμενου μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά για την προώθηση διαλογικών σχέσεων εντός των ομάδων.

Οι δημιουργικές και συμμετοχικές μέθοδοι είναι ιδιαίτερα κατάλληλες για τους στόχους του έργου, καθώς ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή, επιτρέπουν την εξατομίκευση της μάθησης, προωθούν την αυτοέκφραση και την αυτοπεποίθηση όντας παράλληλα προσιτές και συμπεριληπτικές. Οι δραστηριότητες που περιγράφηκαν ενισχύουν την κατανόηση και την επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών, των γονέων και των μαθητών/τριών. Περιλαμβάνουν ομαδικές συζητήσεις, παιχνίδια ρόλων και ασκήσεις αναστοχασμού και στοχεύουν στη δημιουργία ενός ασφαλούς και ανοιχτού περιβάλλοντος όπου οι συμμετέχοντες/χουσεσ μπορούν να μοιραστούν τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις τους. Οι δραστηριότητες σχεδιάστηκαν με σκοπό να βοηθήσουν τους/τις συμμετέχοντες/χουσεσ να αποκτήσουν επαφή με τον ρόλο τους ως επαγγελματίες και να δουλέψουν πάνω στα εσωτερικά τους κίνητρα: παρέχουν περιεχόμενο σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και συγχρόνως ενθαρρύνουν τον διάλογο για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μεταξύ των οικογενειών και του σχολείου.

Προκειμένου να δημιουργήσει και να δοκιμάσει τις δραστηριότητες που αναφέρθηκαν προηγουμένως, η κοινοπραξία INCLUDED διεξήγαγε έρευνα γραφείου και είκοσι δύο (22) συνεντεύξεις σε εκπαιδευτικούς με στόχο να διερευνήσει τη σημασία των οικογενειών και την υποστήριξή τους προς τα σχολεία ως μέσο για την εξασφάλιση συμπεριληπτικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στους/στις μαθητές/τριες. Όπως προέκυψε από την έρευνα, οι περισσότεροι/ρες εκπαιδευτικοί έχουν ελλιπή πληροφόρηση, κατάρτιση και εργαλεία για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η έρευνα έδειξε επίσης ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αναγνωρίσουν και να αναστοχαστούν σχετικά με τα δικά τους ταμπού και την αυτογνωσία τους, προκειμένου να είναι προετοιμασμένοι/νες να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Όπως υποδεικνύουν τα αποτελέσματα, οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να συνεργαστούν με τις οικογένειες για να δημιουργήσουν ένα ασφαλές και μη-επικριτικό περιβάλλον για τη σεξουαλική ανάπτυξη των παιδιών. Για την ακρίβεια, η έρευνα επιβεβαιώνει την ανάγκη συμμετοχής των οικογενειών στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, καθώς διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην υποστήριξη της μάθησης των παιδιών τους.

Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα, οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευτές/τριες θα πρέπει να ενσωματώσουν δημιουργικές και συμμετοχικές μεθοδολογίες στα προγράμματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, προκειμένου να προωθήσουν τη συμμετοχή, την αυτογνωσία και την ελευθερία να αντιμετωπίσουν τόσο σημαντικά, αλλά τις περισσότερες φορές δύσκολα, θέματα.

VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Boal, A. (2002). *Games for Actors and Non-Actors*. Routledge.
- Boal, A. (1995). *The Rainbow of Desire: The Boal Method of Theatre and Therapy*. Routledge.
- Boal, A. (2006). *The Aesthetics of the Oppressed*. Routledge
- Bratan, T., Fischer, P., Maia, M., & Aschmann, V. (2020). Implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Comparison of Four European Countries with Regards to Assistive Technologies. *Societies*, 10(4), 74. MDPI AG. <http://dx.doi.org/10.3390/soc10040074>
- Cohen-Emerique, M. (2013). Por un enfoque intercultural en la intervención social. *Educación Social. Revista de Intervención Socioeducativa*, 54, p. 11-38
- Coudray, S. (2017). The Theatre of the Oppressed. <http://www.culturematters.org.uk/index.php/arts/theatre/item/2455-the-theatre-of-the-oppressed>
- Elan Interculturel. (2019) <http://learningfromcultureshocks.eu/wp-content/uploads/2019/11/Reader-22Nov2019.pdf>
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. The Continuum International Publishing Group Inc
- Fernández-Aballí Altamirano, A. (2020). The Importance of Paulo Freire to Communication for Development and Social Change. In: Servaes, J. (eds) *Handbook of Communication for Development and Social Change*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2014-3_76
- Giroux, H. A. (2010). Rethinking Education as the Practice of Freedom: Paulo Freire and the Promise of Critical Pedagogy. *Policy Futures in Education*, 8(6), 715–721. <https://doi.org/10.2304/pfie.2010.8.6.715>
- Konstantareas MM, Lunsy YJ. Sociosexual knowledge, experience, attitudes, and interests of individuals with autistic disorder and developmental delay. *Journal Autism Dev Disord*. 1997 Aug;27(4):397-413. doi: 10.1023/a:1025805405188. PMID: 9261666.
- Kelly, G.; Crowley, H.; Hamilton, C. (2009). Rights, sexuality and relationships in Ireland: 'It'd be nice to be kind of trusted'. *British Journal of Learning Disabilities*. 37 (4), 308–315 doi:10.1111/j.1468-3156.2009.00587.x
- Mindell, A. (1992) *The Dreambody in Relationships*. Penguin Books Ltd.
- Schaafsma, D., Kok, G., Stoffelen, J. M., & Curfs, L. M. (2015). Identifying effective methods for teaching sex education to individuals with intellectual disabilities: a systematic review. *Journal of sex research*, 52(4), 412–432. <https://doi.org/10.1080/00224499.2014.919373>
- Shih, Yi-Huang (2018). Some Critical Thinking on Paulo Freire's Critical Pedagogy and Its Educational Implications. *International Education Studies*. Vol. 11 (9).
- Siebelink EM, de Jong MD, Taal E, Roelvink L. (2006) Sexuality and people with intellectual disabilities: assessment of knowledge, attitudes, experiences, and needs. *Ment Retard*. Aug;44(4):283-94. doi: 10.1352/0047-6765(2006)44[283:SAPWID]2.0.CO;2. PMID: 16834465.
- Stabback, P. (2016) What Makes a Quality Curriculum? *In-Progress Reflection No.2 on Current and Critical Issues in Curriculum and Learning*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243975>
- Trabajo de procesos <https://www.trabajodeprocesos.net/en/process-work/>
- La Xixa Teatre <https://en.laxixateatre.org/quisom>
- UNESCO. (2016) What Makes a Quality Curriculum? *SeriesNº2: Current and Critical Issues in Curriculum and Learning*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243975>
- World Health Organization (2006) https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_1

VII. IMPRESSUM

Συντονισμός του οδηγού και επιμέλεια

Daniela Eletti (La Xixa Teatre)

Σύνταξη, πιλοτική δοκιμή και επεξεργασία

Associació La Xixa Teatre

Adrián Crescini

Daniela Eletti

Lorena Valencia

Meritxell Martínez Bellafont

Nicola Paganoni

Valentina Narvaez Bravo

Merseyside Expanding Horizons

Anja Marojevic

Anna Bellan

Erisjan Bregu

Salma Aladdin

Sarah Harou

Stacey Robinson

Anziani e Non Solo

Laura Stanzani

Veronica Cattini

ΚΜΟΠ Σκοπίων

Kristina Vasileska

Vaska Bojadzi

Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής

Αικατερίνη Αραμπατζή

Ελένη Μπογιατζιδάκη

Γεώργιος Μπαλαμώτης

Γεώργιος Κόσυβας

Νάγια Μποέμη

Sexmatters

Dominique Borm

Vesper Veer Visser

Taoufik Boulachioukh

ΚΜΟΠ - Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας

Επαμεινώνδας Κουταβέλης

Μαρίνα Νάτσια

Σχεδιασμός εξωφύλλου και σελιδοποίηση

Rita Seneca

Licia Boccaletti

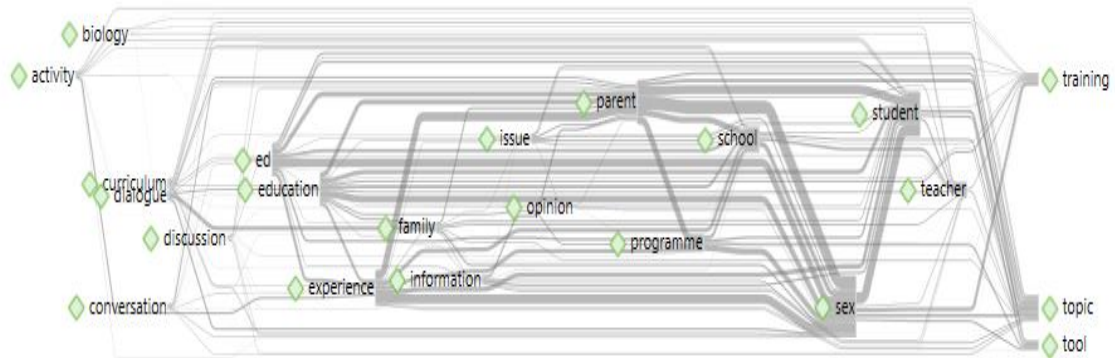
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Πίνακας συνύπαρξης κωδικών με τις υψηλότερες συχνότητες

	activity 35	answer 16	biology 7	conversation 38	curriculum 16	dialogue 32	discussion 32	ed 55	education 84	experience 124	familias 11	family 110	information 42	issue 25
activity			1		1	1		1	2	15			1	1
answer														
biology	1				1									
conversati...							1	4	2	3		3	2	1
curriculum	1		1				1	6	5	4			2	3
dialogue	1						1	5	11	1		27	1	1
discussion				1	1	1		4		2		1	2	2
ed	1			4	6	5	4		4	25		4	6	5
education	2			2	5	11		4		23		13	4	6
experience	15			3	4	1	2	25	23			6	2	4
familias														
family				3		27	1	4	13	6			6	4
information	1			2	2	1	2	6	4	2		6		2
issue	1			1	3	1	2	5	6	4		4	2	
opinion					1		2	3	1	1		1	2	4
parent	3			12	11	5	6	33	34	60		14	16	12
programme					2		2	17	11	26		1	1	
school	4		2		7	1	3	22	22	28		3	3	8
sex	2			6	7	15	4	55	46	61		15	9	11
student	6			3	6	1	3	14	30	32		10	15	12
teacher	4		7		2		2	5	12	4		10	6	1
tool	2									1				3
topic	6		1	5	6	1	3	15	5	8		6	9	11

Πηγή: εταιρικό σχήμα INCLUDED. Μεταξύ των υψηλότερων συχνοτήτων συνύπαρξης των κωδικών/λέξεων που παρουσιάζονται σε αυτόν τον πίνακα (με τιμές που κυμαίνονται από 1 έως 61 επαναλήψεις) είναι οι κωδικοί «γονέας» και «εμπειρία», «σεξ» και «εμπειρία», «σεξουαλική» και «διαπαιδαγώγηση», «σεξ» και «εκπαίδευση». Αυτοί οι κωδικοί είναι οι «λέξεις» που αναφέρονται συχνότερα μαζί στην ίδια παράγραφο ή πρόταση από τα ερωτηθέντα άτομα.

Ανάλυση Συνύπαρξης Κωδικών (Γράφημα Sankey)

Το γράφημα Sankey είναι μια οπτική αναπαράσταση της ροής από ένα σύνολο κωδικών/λέξεων σε ένα άλλο. Οι κωδικοί που συνδέονται είναι γνωστοί ως κόμβοι (nodes) και οι συνδέσεις είναι γνωστές ως σύνδεσμοι (links). Στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί να θεωρηθεί ως ροή από κωδικούς/λέξεις όπως «δραστηριότητα» προς «βιολογία», «πρόγραμμα σπουδών», «διάλογος» και «συζήτηση». Υπάρχει ισχυρή σύνδεση μεταξύ των λέξεων «εμπειρία», «πληροφορίες», «οικογένεια», «γονέας», «σχολείο» και τέλος «εκπαίδευση», διότι εμφανίστηκαν μαζί ή στενά συνδεδεμένες με μεγάλη συχνότητα. Οι ισχυρότερες ή ευρύτερες συνδέσεις δείχνουν μεγαλύτερη συχνότητα αυτών των κωδικών/λέξεων.

